

Nagy Zoltán

A Felvidék fürdőinek
lexikona

NAGY ZOLTÁN

A FELVIDÉK FÜRDŐINEK LEXIKONA

NAGY ZOLTÁN

A FELVIDÉK FÜRDŐINEK LEXIKONA

KT KÖNYV- ÉS LAPKIADÓ
RÉVKOMÁROM
2005.

A kötet a KT Könyv és Lapkiadó Kft., Révkomárom (Komárno)
és az Országos Széchényi Könyvtár, Budapest
közös kiadásában jelent meg.

Felelős kiadók:

Szénássy Árpád, a KT Könyv és Lapkiadó Kft. igazgatója
Monok István, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

A kötet előszavát és a bevezető tanulmányt írta, a kötetet szerkesztette:

Nagy Zoltán

A szöveget és a bibliográfiát lektorálta: B. Lakatos Éva

A kötetben megjelenő régi képek az Országos Széchényi Könyvtár
Kisnyomtatványtára, Színháztörténeti Tára, Zeneműtára, Mikrofilm- és Fényképtára,

Törzsgyűjteménye, továbbá a Magyar Nemzeti Múzeum,
a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Budapesti Történeti Múzeum,
az esztergomi Vízügyi Múzeum, Levéltár

és Könyvgyűjtemény Archívuma,
a Balassa Bálint Múzeum Esztergom és magángyűjteményekből
kerültek kiválasztásra.

Képszerkesztők: Cseh Mária, Nagy Ferenc, Zséli Lászlóné,
Borító és könyvterv: Karasz Lajos

A tanulmányokban megjelent képanyagot az Országos Széchényi Könyvtár
Mikrofilm- és Fényképtárának munkatársai készítették:

Néninger Géza, Pusztai Istvánné, Schertlin Péter

A helységnévmutatót, a válogatott szakirodalmi- és képjegyzéket
készítették és a szöveg gondozásában közreműködtek
az Országos Széchényi Könyvtár munkatársai: Pastyik Endre, Varga Balázsné

A könyv megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

Köszönjük Csepregi Klárának, Dobai Miklósnénak, Dörnyei Sándornak,
Elbe Istvánnak, Farkas Istvánnak (PEDRO Kft.) Horváth Istvánnak,
Matuz Károlynak, Nagy Andrásnak, Ottovay Lászlónak
a kötet elkészítéséhez nyújtott segítségét.

BEVEZETŐ

Az a kedves olvasó, aki kíváncsisággal vagy érdeklődéssel a kezébe veszi ezt a lexikon kötetünket, igen érdekes és talán hasznos idő- és térbeli utazásra jöhet velünk az egykori Felső-Magyarországra, azaz a mai Szlovákiában lévő Felvidékre, ahol számos fürdő várja napjainkban is az ott fürödni vagy felüdülni vágyókat.

Ámhogymennyivel több és gazdagabb volt ez régen, azt csak az emlékek világa, a dédnagymamák s nagymamák nosztalgiával átítatott történetei, vagy éppen egy-egy szép és féltve őrzött fénykép, képeslap, pohár vagy fürdőbáli meghívó őrízte meg.

Szerencsés találkozás tette lehetővé az időutazásunkat az 1800-as évek s az 1900-as évek legeleje közötti időkre: a Révkomáromban működő KT Könyv és Lapkiadó Kft. szakmai vezetőinek régi szándéka volt, a korabeli felvidéki magyar vonatkozású kulturális értékek felelevenítése, a Budapesten működő Országos Széchényi Könyvtár pedig rendelkezik a muzeális gyűjteményeiben összegyűjtött és megőrzött több tízezer fényképpel, képeslappal, film- és fotónegatívval. Ezek a díszes nyomású fürdőbelépőjegyek, ásványvizek reklámcímkei, etikettjei, plakátjai vagy éppen fürdőbálok meghívói a korabeli fürdők és személyek fotóival most e könyv útján kerülnek napvilágra, megmutatva magukat a Felvidék történelme és értékei iránt érdeklődőknek.

E szándékot és álmot segítette életre kelteni a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatása.

Így tehát már elindulhatunk a Felvidékre, akár a korabeli Kassa-Oderberg, avagy a Pozsony-Árva-Polhara irányába induló vonat kényelmes és tiszta szerelvényeire felszállva.

Ez a lexikon kísérletet tesz arra, hogy megmutassa az ország nyugati végéből haladva a Pozsony-Pöstyén útvonalon át, - a Vág, a Garam, a Nyitra, a Trencsénteplék vidékeit bejárva vagy az Ipoly, a Bódva, a Hernád folyók völgyeit követve - eljutva a Stoósz, Stubnya, Szliács, Vihnye, Szklenó fürdőikig, vagy a keleti határnál lévő szobránci fürdőkbe, és a Tátrában lévő (Lomnicra, Poprádra) a leghíresebb üdülő és gyógyhelyekre.

Könyvünk bemutat több mint 60 olyan fürdőt, hévízforrást vagy ásványvízkútfőt, valamint az ezekre épült balneológiai gyógyhelyeket, amelyek már a feledés homálya merültek.

Ezek megismerését két módon is elősegíti lexikonunk:

Egyrészt a bevezetőt követő tanulmány közreadásával, mely a Felvidéki fürdők fejlődése az 1800-as évektől az 1910-ig címmel egy összképet kísérel meg adni, arról az Európában is ritkaság számba menő nagy arányú fejlesztésről, amely az itteni fürdők aranykorát jelentette. Felhívjuk a tisztelt olvasó figyelmét, hogy ennek megismerése teszi majd érthetővé a lexikon címszavain belül bemutatott fürdők működését. Másrészt a betűrendben felsorolt fürdőkről igyekszik elmondani, hol és milyen területen található, melyik nagyobb városhoz, híresebb településhez van közel, mik e területek természeti értékei, milyenek az ottani épületek adottságai és lehetőségei.

Továbbá kiterjed a korabeli gyógyászati eljárásokra is, amelyeket a kor legjobb tudósainak leírásaival idézünk és mutatunk be.

Aki ugyanakkor csak a természeti és kulturális értékek, történelmi anekdoták iránt érdeklődik, az is hasznos információkat és ismereteket kaphat a legfontosabb emlékek, városképek, épületek lehetőség szerinti felidézésével.

Nem felejtkeztünk meg azokról sem, akik az egyes helyek szállodái, panziói, a híres vendéglők, a szórakozás, a színházi előadások, zenei estek régi formái iránt érdeklődnek.

Tanulmányunk elsősorban a régmúltban leírt adatokra támaszkodik, élvezetes és hangulatos beszámolókat olvashatunk az akkori kor hölgyei által használt gyógyászati és testszépítő lehetőségeiről is.

Végül pedig, mint minden lexikon szerkesztőinek, nekünk is az volt a legfőbb szándékunk, hogy az utókornak a lehető legtöbb adatot átadjuk, igyekeztünk hogy a leendő kutatók, a jelenlegi diákok, egyetemisták is információkat gyűjthessenek belőle monográfiáikhoz, részletes tudományos feldolgoásaikhoz. Célunk, hogy teljességgel feltárható legyen az akkori kor minden szellemi és anyagi értéke.

Kiadványunk korántsem teljes. Épp ezért szívesen fogadunk minden új adatot, vagy kidobásra szánt fényképet, képeslapot vagy más szellemi és tárgyi emlékeket, amelyeket olvasóink esetleg átadnának, hogy a később-

biekben bővíthessük kiadványunkat. Címünk: Országos Széchényi Könyvtár Mikrofilm és Fényképtára, H. 1054 Budapest, Hold u 6. email: znagy@oszk.hu, telefon: (36)-1-3123-835.

Szeretnénk megköszönni mindazon intézmények, magánszemélyek támogatását, akik és amelyek segítségünkre voltak munkánkban az adatok és dokumentumok átadásával és a képek közreadásának lehetővé tételével. Köszönet illeti továbbá a KT Könyv- és Lapkiadó Kft. és az Országos Széchényi Könyvtár mindazon munkatársait, akik e nehéz és fárasztó munkát kitartó tevékenységükkel segítették. Külön köszönetet mondok a Mikrofilm- és Fényképtár aktív munkatársainak, akikkel most is, - ahogy több évtizeden át - szerencsém volt eredményesen, jól és szépen együtt dolgozni.

Kelt, Budapesten, 2004. december

A szerző

FELVIDÉK FÜRDŐINEK FEJLŐDÉSE
AZ 1800-AS ÉVEKTŐL 1914-IG

Besztercebánya látképe

A Felvidék a történelmi Magyarország Árva, Abauj-Torna, Bars, Esztergom, Gömör, Kishont, Komárom, Liptó, Nógrád, Nyitra, Pozsony, Sáros, Szepes, Trencsén, Turóc, Zemplén és Zólyom vármegyéinek jelentős részét foglalta magában, amely a mai Szlovákiában terül el, és a jelenlegi hét kerületi felosztásban működik, nyugatról kelet felé haladva, ezek: a pozsonyi, nagyszombati, nyitrai, trencsényi, zsolnai, besztercebányai, eperjesi és a kassai területek. Ezek a területek a Kárpátok hegyláncai által övezve ideálisan gazdagok természeti kincsekben és adottságokban. Vadregényes tájaikon, a szurdokvölgyek sziklavilágától, a napfényes hegygerinceken, a Tátra csúcsain át, a nagysodrású hegyi folyók partjain keresztül, ahol gyöngyökként sorakoznak kisebb és nagyobb tavak és különféle barlangok, a hegycsúcsok közötti tengerszemek, vagy az ereszkedő dombságok lankás tájegységeiben, a nagy Duna övezte partjainál, nagyszámú savanyúvíz-forrás, hévforrás, hideg és meleg gyógyvizek törnek fel.

Az összes nagyobb tájegység szinte mindegyike már több évszázad óta folyamatosan buzgó forrással, és ezeken létrejött fürdőhellyel, vagy ivókúrákra alkalmas gyógyvizekkel rendelkezik. Így Pozsonyban, Pozsony környékén, az Erdőhát és a Kis-Kárpátok térségében, a Duna mentén, a Vág völgyében és az Árva tájain, a Nyitra, a Zsitva és Turóc mentén, a Garam völgyeiben és kanyarulataiban több helyen is, Hont, Nógrád, Gömör és Torna vidékén, a Szepességben, a Magas és az Alacsony Tátrák e szempontból is nevezetes tájain, Kassán és vidékén, de az ún. Keleti végeken is, ahogy a régi mondás tartja: lenyomunk egy vesszőt s nemsokára hévforrás, vagy gyógyvíz fog kisarjadni!

Ezt az igen jelentős természeti kincset egyes helyeken már korán felismerték, de csak részben tudták a jó felhasználását megoldani. Évszázadoknak kellett eltelnie ahhoz, hogy a tudomány ezen belül a balneológia tudománya, vagy az orvoslás oda elérkezzék, hogy az ember egészsége szempontjából hasznos megoldásokat tudjon javasolni.

Ugyanakkor a víz, mint éltető elem, s mint felüdülést biztosító forrás már a rómaiak óta ismertté vált a Kárpát medencében is. A korábban itt tartózkodó légióknak és polgárvárosoknak kiépített fürdőket, fürdőházakat vette át a középkor első évezredének idején az akkor létrejövő államokban a kereszténység, s ezen belül is a gyógyításra létrejött rendek, mint például az ún. „ispotályos lovagok”: a Johanniták, a Ferencesek, majd még később az Irgalmasok, s más gyógyító szerzetesrendek is.

Mindemellett a világi uralkodók, főurak és nemesek haladó gondol-

A pöstyéni fürdőhely a XIX. században

kodású, tájékozottabb tagjai is egyre nagyobb érdeklődést mutattak a földbirtokaikon feltört hévizek és források, és azok hasznosítása iránt.

Így volt ez a Felvidéken is, a legnevezetesebb fürdőhelyeket a területek tulajdonosai fejlesztették ki és tették ismertté az országban, de külhonban is. Előzetesként csak a legismertebbeket említjük, például az Erdődy grófi család tulajdonában lévő Pöstyént, az Illésházyak tulajdonában lévő Trecsenteplacet, Csáky István gróf és rokonai tulajdonában lévő Tátrát, de tulajdonosként jelentkeztek maguk a városok is – így például Bártfa, melynek fürdőjét gazdag polgársága hasznosította, illetve hasznosíttatta a bérlők által, avagy Ránkfürdő, amely koronatulajdonban volt, és a tulajdonos mindig megszabhatta a fejlesztés feltételeit, a bérlőknek pedig alkalmazkodniuk kellett ehhez, ahogy írja Petneki Áron a Magyar Fürdőalmanachban.

A Felvidék fürdőinek története szorosan összekötődik magával az ott élő társadalom történetével. Ilyen szempontból e területnek igen előnyös adottságai mutatkoztak meg a „csipkerózsika álomból” való felébredése után.

Ennek lényege a következő: A korábbi mellékesként használt fürdővizeink felvirágzásához el kellett érkezzon az abszolutizmus kora, mely az államilag szabályozott fürdőügy és gyógyidegenforgalom felvilágosult időszakának kezdetét jelentette hazánkban. Mária Terézia 1763-ban rendelte el a hazai gyógyvizek részletes felmérését, majd fia, II. József hozott rendeleteket a hasznosításuk érdekében. Ezért kezdték meg a már korábban hírből ismert gyógyvizeink részletes analízisét Magyarországon. Mindenképpen köze volt ennek például a hadseregek életének és működésének megszervezéséhez. Itt több tízezer, akár százezer főt elérő embertömeg ellátásáról, higiéniai igényeinek egy helyen való kielégítéséről, tisztálkodásának, ruházata mosásának megoldásáról, egészségi állapotuk megőrzéséről is szó volt.

Így tehát erre az időszakra, az 1790-től 1918-ig elnyúló időre tehető Magyarországon s ezen belül a Felvidéken a fürdők kiépülésének és megerősödésének kora. Jelentős e korban a budapesti nagy fürdők felvirágzásán kívül a felvidéki fürdők robbanásszerű fejlődése is. Gondolunk itt Bártfára (Sáros vm.), Szliács (Zólyom vm.), Pöstyén (Nyitra vm.), Terencsenteplac (Trecsén vm.), Szalatnya (Hont vm.), Stubnya

*A hazai gyógyvízvizsgálatok bevezetése
Mária Teréziának köszönhető*

(Túróc vm.), Korytnica (Liptó vm.), Szklenó más néven (Glashütte) és Vihnye (mindkettő Bars vm.), Ránkfürdő másnéven Herlány (Abauj vm.), Lipóc (Sáros vm.), Szobránc (Ung vm.), vagy Ribár (Zólyom vm.) Ezeknek a településeknek korábban már ismert, illetve újból felfedezett savanyúvizei, meleg és hidegvíz forrásai egyre több vendéget vonzottak a környező és a távolabbi vidékek polgárainak sorából.

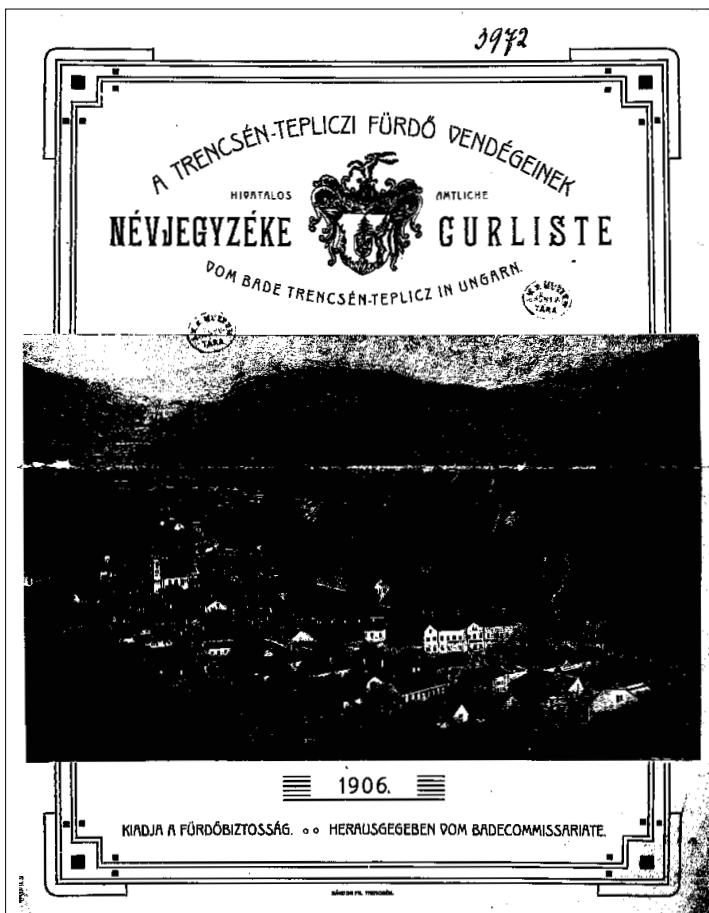
A fejlődéshez azonban nem csak az állam irányítását ellátó legfelsőbb vezetők – a király, a magyar főurak, az egyházak és a polgárvárosok

vezetői – szándéka vagy a kamara tagjainak egyetértése, és a fejlesztési pénzek biztosítása kellett, de további fontos tényezők is, így a vasút, az ipar és kereskedelem nagyarányú fejlődése. A vasútfejlesztésnek köszönhetően egy csapásra megváltozott az a nézet, hogy az átlagember élete során hazájának csak az őt körülvevő kis szegletét ismerheti meg. Már a XVIII. század végétől, de a XIX. közepétől végképp kialakult az utazási vágy, hogy az átlag polgár is kimozdulhasson otthonából s legalább egészségének megőrzése érdekében utazhasson fürdőhelyre, avagy még a tengerre is, itt elsősorban Fiumét a Magyar Szent Korona adria-parti gyöngyszemét kell értenünk.

A vasúti szállítás megoldódásával kezdetét veszi az építőanyagok gyors és nagy volumenű mozgatása is. Ennek következményeként fellendül a szállodaépítési kedv is. A korábbi korszakokban a 6-8 ágyas panziók max. 20 személyig tudták fogadni a vendégeket. Ez az arány szinte pár hónap alatt megváltozott, s már egyre több 50-80 szobás nagy panzió és szálloda épült és várta az egyre nagyobb, fürdőzni vágyó vendégcsoportokat. Itt talán a később kevésbé felkapott **Szliácsot** emelhetnénk ki, melynek az 1870-es évekre épül ki palotaszerű épületekből álló szállodasora pl.: a Pest és a Buda elnevezésűek, amelyeket az ún. fémelemekből készült „Lánchíd” köt össze, üvegfolysós vashíd for-

Szliács Pest-Buda szállodasora

Trencsénfürdő vendégeinek névjegyzéke 1906-ból

májában, s ezáltal válik közzismertté az egész országban. Számptalan más példát is fel lehetne hozni a nagy szállodaépítési hullám megvalósulására a Felvidéken, mert szinte egyszerre, s egyidőben épültek fel szállodasorok és új modern fürdőcsarnokok Pöstyénben, Trencsénteplicen, Ránkfüreden, Szklenófürdön, Vihnyén, Csízfürdön s a Tára csúcsain is. Ehhez pedig előtte jelentős útéptésnek, ill. ennek nyomán jelentős úthálózatnak kellett kifejlődnie, amely megvalósult az 1890-es évekre.

Teplić Városforrás – számolócédula

Éppen a szállítási és építési fejlesztések felgyorsulása mellett egy másik nagyon jelentős technikai fejlődés is bekövetkezett a fürdők életében. Ez pedig a források, gyógyvíztelepek mélyfúrásának a lehetőségét biztosította. Eddig a 15-20 méteres vízfúrási mélység is jelentős eredménynek számított. Zsigmondy Vilmos munkásságának köszönhetően ez megváltozott, s ettől kezdve már nem ritka a 100-120 méter mélyen lévő források feltárása sem. Sorra alakulnak át és bővülnek ki a már eddig ismert fürdőhelyek, s válnak sokkal nagyobbak. Az egy-két kis vagy közepes hozamú forrásvizek helyett 5-6, 7-8 kutas fürdő- és ivókúra helyek alakulnak ki. Kitűnő példa lehet erre **Trencsénteplic** is, ahol már az 1800-as évek első felében, egy nyári évadban több mint 4000 vendéget számoltak meg, kik elsősorban,

Zsigmondy Vilmos

lengyelek, poroszok, sziléziaiak, morvák és a monarchiához tartozó országbeliek voltak. Az újabb források feltárásával a lehetőségek továbbfejlődtek, és szállodák épültek ki, ahogy ezt Hohfeld Lajos 1898-ban megjelent Fürdői Almanach című munkájában leírja:

„A Teplici fürdő hazánk egyik legnagyobb és legjobban vezetett és berendezett fürdőhelye. Ennek középpontját az impozáns főtér képezi nagy négyszög alakú sétatér ez, déli oldalát az ún. „kastély” foglalja el (a régi Illésházyak kastélya), amelynek földszintjén van az I. és II. számú nagy fürdőmedencze, az emeleten vendégszobák, jobbról, balról tőle emeletes nagy bérházak állanak, szemben vele a séta tér északi oldalán a Tepla patakon túl van az „Ausztriához címzett fogadó”. A keleti oldalon pedig egy nagy lakóház, és a III. és IV. számú fürdőmedenczét magában foglaló fürdőház. Ezek mögött áll a „Sina-fürdő” és tér és ebben a „Hammam-fürdő”, ez nem csak Trencsénnek de talán egész Közép-Európának legszebb fürdője, pazar fénnel, kitűnő izléssel, mór stílusban épült fürdőház, melyben kisebb-nagyobb fürdőmedenczék, zuhanyok, fürkék, pihenőhelyek, legkényelmesebben vannak elhelyezve és luxussal berendezve. A vendégek fogadására, az ún. uradalmi épületekben, 400 szoba és a községben még legalább 100 házban, 5-600 szoba áll rendelkezésre. Hat kénes vizű hévforrása van, öt a fürdőmedenczék alatt tör fel, míg az ún. „ősforrás” az ivókúrát szolgálja – írja a teplici fürdőről Boleman István, 1896-ban.”

A Felvidék fürdői az ország más részeihez képest gyorsabban fejlődtek, mert az osztrák és a magyar fővárosokhoz való közelsége lehetővé tette, a tudományos és oktatási együttműködést. Bécs és Pest-Buda /Budapest/ egyetemlein jó szakorvosokat, kémikusokat, biológusokat képeztek, akik maguk is kiváló és folyamatos szakmai kapcsolatot ápoltak egymással. Így a tanultakat és az egymástól szerzett szakmai tapasztalatokat jól és gyorsan tudták hasznosítani. Már korábban is említettük, hogy az 1876-ban meghozott közegészségügyi törvény tisztázta és rendezte a gyógyfürdővé nyilvánítás szakhatósági feltételeit. Így a gyógyfürdőhely elnevezés megadását: a vizek vegyelemzése és szakértői véleményezése mellett, a kellő mennyiségű tiszta víz és ivóvízhez, levegőhöz az egészséges étkezés és tisztálkodás és folyamatosan a fürdőhelyen rendelő fürdőorvos alkalmazásának feltételeihez

Boleman István emlékszóbra Vihnyefürdőn

kötötte. Az 1800-as évek végének köszönhető a balneológia tudományának elismertté válása a szakirányú társaságok létrejötté. Így a már 1882 óta működő Budapesti Királyi Orvosegyesület Balneológiai Bizottságának tevékenységére alapozva 1891-ben megalapították a Szent Korona Országainak Balneológiai Egyesületét, budapesti székhellyel. Ennek azért van külön is komoly jelentősége lexikonunk vonatkozásában, mert az egyesület fő kezdeményezője, és egyik első vezetője éppen az a Boleman István volt, aki korábban közel 40 éven át szolgált a híres **Vihnye** fürdőn hivatásos fürdőorvosként, s e tevékenységével alapozta meg elismertségét a balneológia tudományában. Ezért kapta aztán a Balneológiai Egyesülettől azt a feladatot 1896-ban, hogy összefoglaló könyvet írjon a magyarországi fürdőkről, melyet a Millenniumi Országos Kiállítás alkalmából meg is jelentettek, mely 286 fürdőhelyet és forrást sorolt fel, nagy szakmai alapossággal, osztályozva azokat a vizek összetétele, jellege és orvosi hasznosíthatósága szerinti felosztásban.

Térjünk ki most milyen is volt s miben rejlett a jelentősége Vihnyefürdőnek a korszak egyik meghatározó gyógyászati központjának. A régi, híres bányaváros Selmechánya közelében a – festői szépségű hegyek között nem távol a Garam folyásától – található meg Vihnye. Az üdülöhely vasas gyógyvizeiről és fürdőiről vált híressé, melyek elsősorban a nőgyógyászati betegségek kezelése területén hoztak kiváló eredményeket, e területen fejtette ki gyógyító tevékenységét Boleman István. Ennek méltatásáról szól Kósa László a korról írt igen jelentős összefoglaló munkájában, ebből idézzük az alábbi sorokat:

„Némelyik orvos, köztük a XIX. század derekán talán legnagyobb szaktekintélynek örvendő Balassa János sem titkolta, hogy nem ismeri kellőképpen a gyógyvizek élettani hatását. Balassa az ötvenes években sorra járta a leghíresebb fürdőket. Egyik tartósan gyöngélkedő betege, egy nógrádi középbirtokos neje, több sikertelen kúra után nagynénje tanácsára Balassa professzor határozott ellenezése dacára utazott el Vihnyére. Az orvos annyira aggódott, hogy ismeretszerző látogatásai során fölkereste az asszonyt, és ámulva látta, mennyire használt neki az ottani kúra. A következő években szinte hemzsegték a Balassa János által odaküldött páciensek.” A fürdőhely nagyságáról üdülőinek, szállodáinak, parkjainak, hegyeinek szépségéről a szavaknál izgalmasabb és érdekesebb benyomást kelthet a helységről készült plakát.

Ugyanakkor a gyógyító hatások csak az egyik mozgató tényezői a fürdésnek és fürdőjárás szokásának, egy másik ilyen fő vonzerő lehet, a kikacsolódás mellett a társadalmi élet kiélésének azon formája, amikor találkozási lehetőség nyílik a főrangúak képviselőivel együtt sétálni a fürdők promenádjain; ugyanabba a színházba menni, ahol a királynő is megfordul; s talán lehetőség van együtt fürödni kiváló művészekkel, színészekkel, operaénekesekkel, vagy kor divatjának formálóiival. E tekintetben nem kevésbé nevezetes fürdőhelynek számított a Sáros vármegyében lévő **Bártfa** ill. a város közelében Bártfafürdő, mely magas fenyvesek között egy igen szép völgyben fekszik. A fürdőhelyet a korábbi évszázadokban használták több forrása is híressé vált, de újbóli felfedezését az 1890-ben való fúrásoknak köszönhette, melynek nyomán 13 ásványvizes forrása lett. Ez időben épült ki a fürdőhely új szállodasora. Fedett sétányával, vendéglőivel, színházával, bazársoraival

az egyik legkedveltebb fürdő és üdülőhellyé vált, amely vonzotta a hírességeket is. Karrierjének csúcspontját jelentette, amikor 1895-ben maga Erzsébet királyné, a közkedvelt és nevezetes Sissy egy teljes hónapot töltött Bártfán, lefoglalva az akkor frissen átadott Deák Szálló összes szobáját maga és kísérete számára. Az igen nagy jelentőségű eseményt a korabeli sajtó is széles körben megörökítette. Ezek közül fel-

Erzsébet Királyné szobra

idézzük most a Magyar Szalon c. újságban 1895. augusztusában Bártfai legendák címmel megjelent írás egy részletét:

„...Hogy lesi, hogy hajszolja a kíváncsiság ezt a szép, szomorú asszonyt! A fürdő életrendje megváltozott, mivelhogy ez az asszony korán kel, mint a tanyai leány, és az erdő magányában él, mint a szenvedő Genovéa. A sok finnyás, nyári betegséget affektáló fürdővendég kénytelen még korábban kelni, és az erdőt is szeretni, csak hogy véletlenül összeakadhasson a legelső asszonnyal... Teremnek is legendák szaporában, mint a bártfai erdőcsapásokon túl, a nefelejcesek. Nincsen olyan nap, hogy Bártfa felől új legendákat ne hozna a szél:

Legendákat a feketeruhás asszonyról, aki egymaga jár a fenyvesek között, messze kerüli az úri népet, de hirtelen, váratlan szóba áll a legcsúnyább galíciaival, aztán elsuhan a fenyők között, némán, mint egy tünemény, s csak fehér ernyője világít vissza, mint az a fehér fényesség, mely az eltűnő tündérek nyomán szokott támadni... Nekünk nincsen saját külön legendánk, de volt egy indiszkrét jóemberünk, aki a tyúkokkal kelt, egy kis géppel is fölfegyverkezett, úgy állott lesben, hogy akármi-lyen messziről, de megörökíthesse a feketeruhás királyasszonyt, és a mikor kora hajnalban elindul a Deák Szálló villanyosán világított portáléja alól, alkonyatkor pedig visszatér fiatal, görög nyelvmesterével. A hajnali szürkületben elvész, elmosódik az alakja, az alkonyat is fátyolba takarja. Csak a sudár, fiatalosan szép alakja, a fehér ernyője kápráztat hajnalban is, alkonyattal is. És az ifjú Marino Marinaky látszik világosan, amint tisztelettel sétál a királyasszony oldalán és a maga vidám ifjúságával, mulattatja a szomorú asszonyt, a magyarok fejedelemszasszonyát. Hitemre, magam is láttam már jobb felvételeket, de ezeken a képeken ott van a királyasszony, aki ma is a legkarcsúbb és a legszebb alak az egész világon. Ki ne nézné szívesen, gyönyörrel...”

A cikk a továbbiakban arról szól, hogy a fotográfusnak hogyan sikerült lefényképeznie Erzsébet királynét 1895-ös bártfai fürdőzése alkalmából. A folyóirat közli is a két felvételt.

Ezek s a hasonló események igen nagy hatással voltak szerte a Monarchia országaiban élő polgárságra s ezen belül is a hölgyekre, akik áhítoztak egy-egy szín pompás alkalmon való részvétel után, szép színházi esemény után vagy, hogy szépségüket, divatos ruházatban megmutat-

hassák. Utazásukat pedig megkönnyítette a vámunió s határok átjárhatósága, éppen ezért például Bátfán a legnagyobb létszámú vendégegyüttest, nem a szlovákok, magyarok, vagy a helyi németiség adta, hanem a közelsége miatt is a lengyel fürdőzni és felüdülni vágyók biztosították évtizedeken át. Példájuk újból követendő lehet az egységesülő Európa lakossága részére is.

Amit a lengyel határközeli bátfai lehetőség jelentett a Felvidék felőli részén, kissé másképpen, s még nagyobb volumenben valósult meg a Nyitra megyei **Pöstyénben** a Vág folyó kanyarulataival körülvett szigeten, ahol 67-70 °C-on feltörő gyógyvizeket találtak. E gyógyászati lag is fontos kincsre alapozza a terület gazdája Erdődy Ferenc gróf, aki hamar fürdőházakat és szállodákat építtetett, amelyre annak alapján jött rá, hogy az e területen dolgozó halászok, földművesek, izületi fájdalmaikat, vagy nehezen gyógyuló sebeiket a szigeten lévő iszapba bedugva gyógyították meg, a sebeik begyógyultak, fájdalmaik pedig elmúltak. Ezek a hírek hamar elterjedtek s méghozzá a nagyon jó helyen lévő fürdőhely, Bécs és Pozsony közelsége miatt, nagyon gyorsan nemzetközileg is híres hellyé vált. Sorra épültek a szállodák, később szállodasorok, színházak, külön hangversenytermek. A mindig zöldellő természet alapján kiépültek a csodálatos, angol- és franciaparkok, nyári zenepavilonok sorával együtt. Mondani lehet, hogy az 1900-as évek ele-

Pöstyén – iszap kihordás

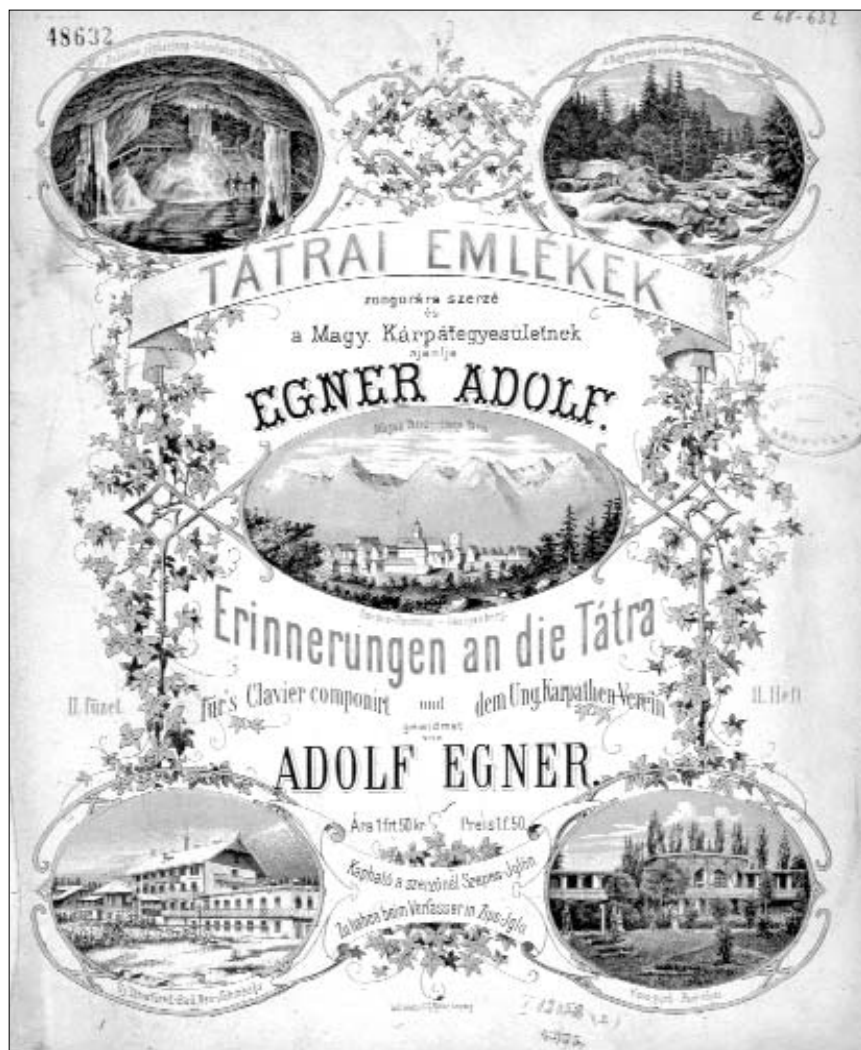
Pöstyén – Ki itt belépsz... reménykedhetsz

jére, a legismertebb karlsbadi, bádeni fürdőhelyek méltó versenytársa lett. A bécsi és a pesti színházak legjobb darabjai, szinte ugyanabban az időben Pöstyénben is előadásra kerültek. A századfordulón kibontakozó nagy társadalmi élet kiemelkedő központjává vált. Számtalan híresség fordult itt meg, politikusok, művészek, írók, kik közül többen versbe is foglalták a fürdőhely szépségeit, itt most csak a már korábbi kötetünkben, a Magyar Fürdőalmanachban is idézett *Gvadányi József Pöstyényi fürödés* című versét szövegeztük meg:

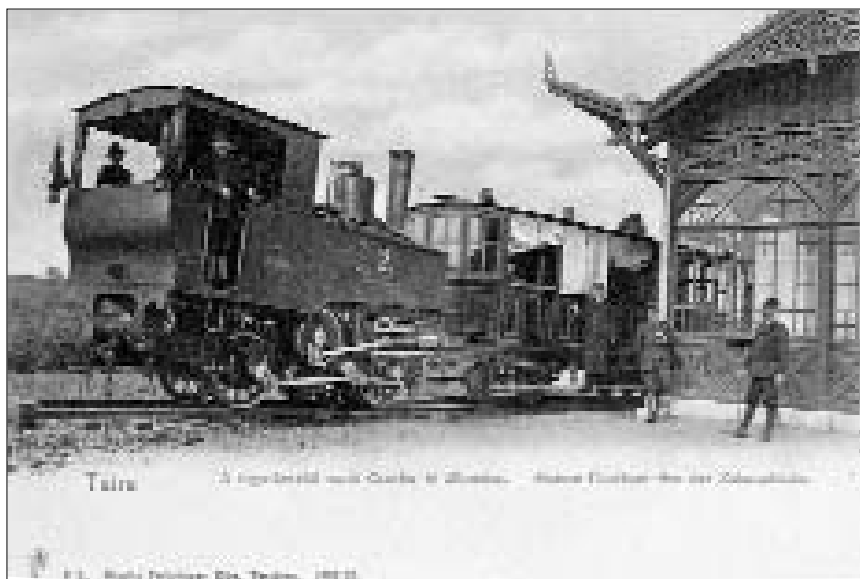
*„Pöstyénybe fürödöm, hol sebes folyása
Van a „Vág” vizének, és benne forrása,
Fürdő meleg víznek, mellynek nincsen mássa,
Bizonyítja eztet sokak jobbúlása.”*

Megint más kiemelkedő értéket képvisel a Felvidék talán természeti szépségei miatt legismertebb vidéke a **Tátra**, mely nemcsak a hegy-mászók, túrázók és később a havas sportok szerelmeseinek tömeges találkozóhelyeként vált világszerte ismertté, hanem fürdőhelyeiről is. A már korábban téli üdülőhelyként ismert területen az 1800-as évek

közepétől egyre több savanyúvízforrást fedeztek fel Csáky István gróf birtokainak különböző helyein. Az újkori fejlődést azonban itt is a század utolsó évtizedeiben az idekerült vállalkozó szellemű fürdőorvos Szontágh Miklós tevékenysége jelentette. Újtátrafüredet már Szontágh

Tatrai nevezetességek kiadványának borítólapja

alapította meg 1875-ben, majd 1881-től Alsó-Tátrafüredet tette közsémmé. Kellett azonban ehhez a kor embereinek lelkes munkája is, akik megalapították a Magyar Kárpát Egyesületet, a magas Tátra népszerűsítésének érdekében. Ez a lelkesedés odáig elment, hogy 1887-ben Tátrafüreden, **Ó-, Új- és Alsó-Tátrafüred** fürdőközönségének részvételével színügyi bizottság alakult, mely közös követelést fogalmazott meg „Arénát Tátra-Fürednek!” közfelkiáltással, azaz színház megalapítását kezdeményezték, s meg is valósították egy magyar színtársulat szerződését s évtizedeken át való működtetését. Nem véletlen tehát, hogy a XX. század elején hírességek sora fordult meg és töltött el hosszabb időt a Tátrában, így Katona Nándor festő, fotográfus, Kodály Zoltán, vagy báró Eötvös Loránd, a tudós fizikus is.

Az itt megemlíttet néhány fürdőhely nem találomra választódott ki a közel hetven majd a lexikonunk szócikkeiben szereplők közül, hanem a korabeli fürdőzés fejlődésére vonatkozó igen eklatáns jellemzőik miatt. Megtehetnénk, hogy a bevezető dolgozatunkban még a továbbiakat is részletesebben ismertetjük, de ezt azért nem tesszük, mert erre bőségesen

Vasfürdő Po'son (Pozsony) melletti

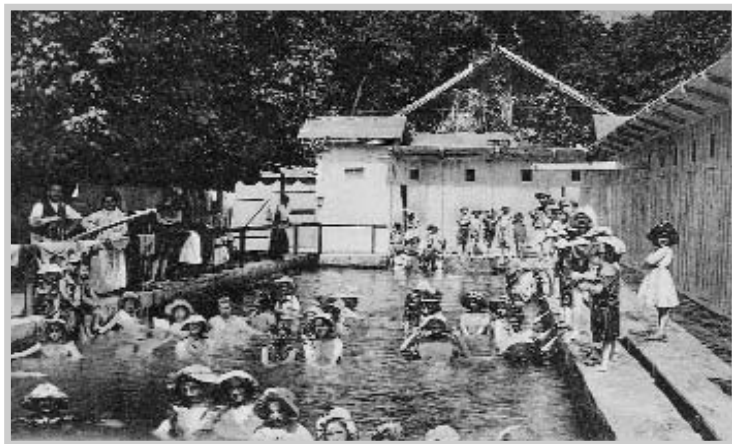
nyílik lehetőségünk a lexikon adott helyein. Inkább csak ízelítőt szerettünk volna adni, abból a természeti, balneológiai, kulturális és az épített kultúrát jelentő gazdagságból, amely a Felvidéket jellemezte a nagy fejlesztési korszakokban eme kiemelt nagyságú fürdőhelyek esetében is.

Ugyanakkor fel kel hívni a figyelmet arra is, hogy maga fürdőzés, a fürdőbe járás s az ahhoz kapcsolódó pozitív élmények, mint a test egészségének megőrzése, a sportolás, a séta, a színházba, hangversenyre járás, de maga víz élvezete az úszás nem kötődött mindenütt

egyértelműen a termálvizek, avagy a melegvizek meglétéhez. A Felvidéken is igen szép számú városi uszoda jött létre, a nagy folyók partjainál a városi strandok és uszodák épültek ki. Nem is beszélve például a **Dunán** kialakult, sport, úszás, csónakázásról, s magáról a vízi életéről.

Egy-két példát itt is kiragadnánk a sok szép és jó fürdőhelyek közül.

Itt van elsősorban is a két nagyváros Pozsony vagy Kassa esete és helyzete. A Szlovákia fővárosát képező **Pozsony** városa, ahol egy úgynevezett Vaskutacska elnevezésű Vasfürdő, forrás és tó volt található a városon kívül, melynek tavacskájára szívesen kijártak a nagyvárosból, csónakázni és fürödni. Ma már a szép formájú tavat képező forrás benn van a városban, amely körülötte. Avagy **Kassának** is „van egy vize kinek Lajos forrás a neve”, amelynek hideg, kénés, meszes savanyúvizét, hurutos és csúzos fájdalmak enyhítésére használták, azaz saját termálvízzel és üdülőhellyel is rendelkeztek. Ez szinte hozzátartozott a nagyvárossá váláshoz és az igazi városi rang megszerzéséhez. Ez a tendencia bontakoztatja ki a források és termálkutak névvel való ellátásának gyakorlatát. Mégpedig az uralkodóház női családtagjaiknak, vagy férfi

tagjainak „keresztapaként” való névfelvételével. Így e korban születtek a Vilma, az Erzsébet, a Mária, Mária Valéria, a Ferenc, József, Lajos stb. elnevezésű forráskutak. Később híres személyekhez is kötnek kutakat, forrásokat, így pl.: Deák kútja Bártfán, Rákóczi kútja Eperjesen, stb.

Ez a névadási szándék eleinte burkoltan, később egyre világosabban az adott, jó minőségű ásványvizek helyi palackozási szándékát takarta. Ilyen volt a csízi jódos ásványvíz jellegzetes palackja a hozzá járó fürdőpohárral, de a Bártfán metszett vagy festett, s újból kiégetett ivópoharak, melyekből már XVII. századi darabokat is ismerünk. Az 1900-as évek elejére oly mértékű divattá lett az ivókúra, hogy valamire való fürdő már meg sem lehetett legalább kisebb mennyiségű ásványvíz palackozása nélkül. Ettől teljesen függetlenül épültek a városi úszómedencék, Pozsonyban, **Komáromban**, vagy **Párkányban** azonban maga a Duna nyújtott vizisportolásra alkalmas helyeket, így segítve a dunai strandok kiépülését, idényjellegű fürdőhelyek létrejöttét. Ezt bizonyítják az Országos Széchényi Könyvtár muzeális és Törzsgyűjteményéből kiválogatott korabeli fényképek, levelezőlapok, kisgrafikák és a színes plakátok is, melyeket a lexikonban mutatunk be. A képek tanúsítják, hogy milyen jelentős és kiterjedt vízi élet volt például a két Komárom, vagy **Esztergom** és Párkány között, különösen a vásár- és búcsújáró napokon. E helyek is a gyorsan fejlődő fürdőkultúra bázisai lettek.

Találkozhatunk olyan esetekkel, amikor egy gazdagabb polgár város fürdőt szerez a közeli vagy távolabbi hegyekben, s azt, mint a városhoz közvetlenül tartozó vagyontestet ill. közbirtokot kezeli. Ilyen például az Eperjes város tulajdonát képező **Cemite** fürdő, vagy a Zólyom városához tartozó **Borova** nevű kis fürdő, 35-40 °C-os forrásvizével, amely jól szolgálta a városi lakosság igényeit.

Most, hogy egy újabb nagy fejlődés küszöbén állunk, amikor egyedülálló értékeinket fel tudjuk mutatni az egységesülő Európában, bízva abban, hogy talán ez a szerény kötet is hozzájárulhat a gazdag felvidéki fürdők történetének, működésének és fejlesztési lehetőségeinek megismertetéséhez.

Nagy Zoltán

Ajnácskő látképe – metszet

AJNACSKO – HAJNACKA

A falu az egykori Gömör és Kis-Hont vármegye rimaszécsi járásában feküdt, a tőle néhány percre található völgyben helyezkedett el kicsiny fürdője, melynek egyik forrása kénes, a másik kettő földes-vasas savanyúvizet adott. A fürdővendégek részére a XIX. század végén 33 lakószobát, 14 fürdőszobát alakítottak ki. A fürdő szerény, de látogatott, mert a vize kitűnően jó hatású és a szolgáltatások árai kedvezőek. A vendégek nemcsak hazánkából, hanem a környező országokból is ide sereglettek, a fürdön kívül ugyanis vonzó jelenség a falu fölötti várhegyen a gótikus alapokra épült várkastély romantikus romjai, melyet hajdanán Petőfi Sándor is meglátogatott.

ALSÓLECHNIC – ČERVENÝ KLAŠTOR

Település Szepes vármegye szepes-ófalui járásában, közel az országhatárhoz, a Dunajec folyó egyik mellékvízénél, a Pienin hegységben. Az egy időben Korona-hegyi fürdőként ismert népszerű fürdő a hideg kénes-égyvényes forrásokra települt. Fürdőházaiban 18 kádfürdő,

lakóházaiban 20 szoba állt a vendégek rendelkezésére. Tulajdonosa az eperjesi görög katolikus püspök és káptalan volt. Ennek ellenére valójában igazi világi fürdőhelyként működött minden vallási megszorítás nélkül. A nagy távolságtól függetlenül a főszezonban a legjobb színházi együttesek is ellátogattak a fürdőhelyre, remek sikereket arattak, az igen nagyszámú lelkes közönség örömét és lelkes támogatását megszerezve. A fürdőhely jó hírét elvitték határaikon túli nagyvárosokba is.

ALSÓSEBES – NIŽNÁ ŠEBASTOVÁ

Szlovákok lakta kisközség a régi Sáros vármegye eperjesi járásában. Fürdője a közeli ligetben épült ki. Egyszerű fürdőcske volt, melyet Magyar-Islának is neveztek. Forrásai részint konyhasós, részint kénes-égyvényes vizek. A Wengerszky grófok tulajdonában lévő fürdőben 14 lakószoba volt. Esténként a kitűnő konyhájáról híres vendéglő és a hangulatos zenekar várta a messzeföldről ideérkezett vendégeket. Ugyanakkor az Eperjes város és a környék településeinek polgárai jelen-

Fürdőruhaválaszték egy korabeli lapban

A gyógyhely fogalma.

Gyógyhelyek alatt oly, az éghajlati, t. i. a hőmérséki, fekvési és időjárási viszonyok által nagy előnyökkel bíró és többnyire ásványvizek birtokában levő helyeket értünk, melyek a beteg igényeinek megfelelő berendezéssel bírnak és melyeknek oly gyógyhatányok állnak rendelkezésre, hogy az ottani tartózkodás és valamely gyógy mód rendszeres keresztülvitele által a beteg egészségét ismét visszanyeri. A gyógy módot az alkalmazott gyógy hatány szerint ivó-, savó-, tej-, fürdő-, belehelési- és hidegvíz-gyógy módnak nevezzük; gyakran több gyógy módot egyszerre szükséges használni, de ez mindenkor a betegségtől függ. Az időtartam a meddig ily gyógy módot használni kell, szintén a betegség szerint különböző; a legrövidebb időtartam 4 hét; átlag véve minden gyógy mód 6 hetet vesz igénybe, de néha hónapokig is tarthat. Némely gyógy mód után u. n. utógyógy mód szükséges, t. i. ha a beteg egészségének teljes helyreállításához még más gyógy erőket igényel.

Mi a gyógy hely megválasztását illeti, az mindenkor az orvos dolga és a beteg bizonyos mellékkörülmények miatt, mint a nagy költség, utazás stb., ne hagyja magát elriasztani, hanem azon gyógy helyet keresse fel, a melyet orvosa alkalmasnak talál és melynek használatától a legjobb sikert várja. (dr. Z. K.)

Hohfeld Lajos: A gyógy hely fogalma

tették a törzsközséget, megteremtve maguknak és családtagjaiknak a nyári felüdülés és kirándulás lehetőségét.

BAJMÓC – BOJNICE

Kis község az egykori Nyitra vármegye privigyei járásában, nem messze Bajmóc városától bőséges sokasággal bugyognak fel a hévizek. A várhegy tövében 284 méter magasságban 40°C hőmérsékletű források fakadnak, ide több kisebb fürdőházat építettek. A bajmóci vizek: forró, földes hévizek kategóriájába tartozik. A fürdő régen igen híres volt, a magyar főurak és a nemesi kar tagjai gyakran találkoztak itt, hogy a haza sorsáról tanácskozzanak. Később az egyre gyarapodó polgárság vette át a fürdőzők legnagyobb részét, megteremtve magának az egészséges felüdülés lehetőségeit, mely kiváló kulturális események

részvételével is együtt járt. A fürdőhely szállodájának 14 lakószobája, és 4 közös tükör- és 2 kádfürdője volt: vize tiszta hévíznek tekinthető, melynek gyógyhatásai ismertté váltak.

BALDÓC – BALDOVCE

Baldóc a régi Szepes megyében, a Szepesváralja nevű helység közelében található. A fürdőhely a Budasofka alján és az oldalán terül el, 433 m magasságban. Alul a lapos területen vannak az ásványvízforrások, az alsópark, a tó és a fürdőtelepek. Itt található a régi gyógyudvar, melyhez szálló tartozik 35 szobával, továbbá a „Svájci ház” 15 szobával és a fürdőház 15 káddal, mely épületek fedett és beüvegezett folyósóval vannak összekötve, külön is segítve ezzel a gyermekek gyógyítását, üdültetését. „Távolabb van az ún. Lobogó fürdő, mely szintén fedett, ebben a természetes gyógyvizet a savanyúvizet használják. A hegyoldalon van a felsőpark, panziók és fenyves út, mely a kilátóhoz vezet.”

„Gyógyvizei: Baldócnak több ásványvízforrása van, és jó minőségű lápi iszapja, melyet külön iszapfürdőben lehet használni. A baldóci

<p>BALDOCFÜRDŐ TÁTRA GYERMEKNYARALÓ Gyűknek és leányoknak STRANDFÜRDŐ</p> <p>Sporttelep, tennisz, torna stb. Saját gasztróegység! — Hízőkúrák. Teljes ellátás napi 6 pengő.</p> <p>AZ EGÉSZ FÜRDŐTELEP A GYERMEKEKÉRT</p> <p>Kíváncsiakra illusztrált prospektust küld GÁBOR NEVELŐINTÉZET Budapest VI. Munkácsy uca 21. Telefon: Aut. 290—00</p>	<p>LEVELEZŐ-LAP</p> <p><i>Levelezőlap</i></p> <p><i>Dr. Péter Mihály</i></p> <p><i>szeged. ny. r. Sándor</i></p> <p><i>Pécs</i></p> <p><i>Rákóczi ut. 80</i></p> <p></p>
--	--

Üdvözlét Baldócról

Fürdőzők Baldócon

Deák-forrás, mint kiváló borvíz, kereskedelmi forgalomba is kerül, egyben gyógyvíz is, különösen hurutos megbetegedéseknél. A Luci és az Angi forrás látja el vízzel a fürdőt, melyek a csúzos és a bőrbetegséget gyógyítására javasolt. A két fő forráson kívül található még az Ilka forrás és az Ernestine forrás, amely keserűsót tartalmaz.

Gyógykúrák: Baldócon a felnőttek mellett a gyermeküdültetéssel mint ritka szolgáltatással kiemelten foglalkoznak. Vállalják gyermekek csoportos, foglalkozásokkal együttjáró üdültetését. Külön gyermekorvost és gyermekápolókat foglalkoztatnak.”

BÁRTFA GYÓGYFÜRDŐ – BÁRDEJOVSKÉ KÚPELE

Fekvése: Bártfa-fürdő a Kárpátok Beszkid nevű hegláncolatának déli lejtőjén 6000 hold gyönyörű, szálas fenyveserdővel környezett, északról, keletről és nyugatról hegyek által védett páratlan szép völgyben fekszik 382 méternyire a tenger színe felett, 5 km-re a történelmileg is nevezetes Bártfa városától, amelyet francia ciszterciták alapítottak a XII. században. Lakossága a tatárjárás után németországi szászokból és flamand

Bártfafürdő. (Sárosmegye.) Bártfa-fürdő, mint kimagasló kárpáti klimatikus gyógyhely szerepel. Jó gyógyeredményt mutat fel Bártfa-fürdő női bajoknál, sápkór, vérhiány minden alakjainál, gége-, légcső-, tüdő-, gyomor-, bél-, idült hurutjainál, oly idegbajoknál és gyengeségeknél, melyek vérhiányon vagy kimerülésen alapulnak; görvély- és angolkórnaál; tüdőbetegeknek kitűnő szolgálatot tesz halzsam s éghajlata. A fürdőben van több vendéglő, cukrázda.

Étkezés étlap szerint, vagy teljes ellátás mérsékelt árakon.

Bártfai hirdetés a Vasárnapi Újságban

telepesekből tevődött össze. A XVI. századtól jelentős lett az evangélikusok száma. Iskolákat alapítottak, híres lett a nyomdája, ahol magyar, szász, flamand és szlovák nyelvű műveket nyomtattak. Gazdag polgársága jelentős összegeket szánt a kultúrára, ezek között előkelő helyet foglalt el a Bártfa város tulajdonát képező fürdő, amelynek forrásait még IV. Béla király adománylevellel ajándékozta oda a városnak, ennek jogát mindvégig megtartották.

A fürdőhely éghajlata kitűnően védett fekvése következtében enyhe; a völgy szél- és pormentes, a legtisztább ózondús hegyi levegővel bír, melyhez a fenyvesek által terjesztett üdítő balzsamos illat járul. Ezen körülményeknél fogva Bártfa-fürdő kimagasló klimatikus gyógyhely is. Bártfa forrásainak és éghajlatának nagy gyógyító erejét már elődeink is felismerték, mert Bártfát már 1505 óta, tehát több mint négyszáz éve használták, mint gyógyító fürdőt.

„Gyógyeszközök, ásványvízforrások: kiváló gyógyhatású és teljesen modern foglalású égvényes-sós-vasas savanyúvizet tartalmaznak,

melyek közül a Főforrás, Orvos-forrás, Kénes-forrás ivókúrának, fürdők készítéséhez és szétküldésre (házi gyógykezelés és borvíz gyanánt) használatnak. Ezen ásványvizek értékét illetőleg elismert tény, miszerint a bártfai források a vasnak, sziksónak, klórnátriumnak és szabad szén-savnak e források négy főalkatrészének oly páratlan és szerencsés elegyülésével dicsekedhetnek, aminőt úgy a belföld, mint a külföld égvényes-sósavas savanyúvizei közt ritkán találunk. A vegyelemzés eredményeiből kitűnik, hogy a bártfai Orvos-forrás szénsavas nátriumával, jóval felülmúlja az ismert gleichenbergi és seltersi forrásokat; az Erzsébet-forrás pedig szilárd alkatrészeinek legcsekélyebb mennyiségénél és a vasnak túlnyomóságánál fogva hatalmas vasas víznek tekintendő, mely a spaai, schwalbachi és franzensbadi vasas forrásokkal vetekedik, míg a Fő-forrás a két említett forrás között szerencsés átmenetet képez.

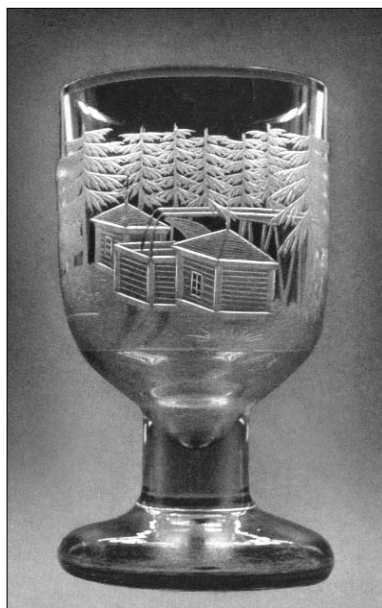
Bártfa-fürdő gyógyító tényezői között szerepel a vasas lápfürdő is. A vasláptelep az erdőben Bártfa-fürdő felett terül el; a telepnek buja vegetációval borított földjét évszázadok óta áztatják a felbugyogó források. A bártfai vasláp dr. Hankó Vilmos tanár, akad. tag által eszközölt

Bártfai emlék

elemzés tanúsága szerint igen jó anyag, izületi bántalmak és előrehaladott vagy akut betegségek kezelésére és meggyógyítására, valamint a klasszikus lápfürdők elkészítéséhez.”

A fürdőhelynek 13 ásványvizes forrása van, melynek egy részét a korábbi évszázadokban is használták már, majd az 1890-es években újakat fűrtak. Ez időben épült ki a fürdőhely új szállodasora. Fedett sétányával, bazársorával, vendéglőivel, színházával, méltán az egyik legkedveltebb fürdő és üdülőhellyé vált a Felvidéken, amely a hírességeket is vonzotta. Bártfa-fürdő a XIX. században a Monarchia leghíresebb városai közé tartozott, ahova fejedelmi vendégek jártak fürödni, így 1821-ben Sándor orosz cár és Mária Lujza, s 1895-ben pedig Ferenc József császár felesége Erzsébet királyné, akinek 1903-ban szép szobrot is emeltek a város főterén (Donáth Imre alkotása). Megfordultak itt a lengyel nagyhercegek, gazdag iparmágnások, művészek, írók, színészek. Komoly színházi és irodalmi élet volt itt. Egyes nyári zenei eseményekre Budapestről is eljöttek csoportos szervezésekkel.

Ivópohár Bártfáról

Bazin főtere

Erdei sétányain pedig pavilonokból különböző gyógy- és ásványvizeket árúsítottak, üveg és porcelán poharakkal együtt.

BAZIN – PEZINOK

Régi, kis szabad királyi város az egykori Pozsony vármegyében, a Kis-Kárpátok aljában 20 km-re Pozsonytól. A bortermeléséről is nevezetes város sok szép gótikus és reneszánsz műemlékkel is rendelkezik. Ezüst- és aranybányászata is messze földön híressé tette de ez a XVIII. század végére megszűnt, a XIX. század derekától már inkább gyümölcseről, boráról, és a táj adta szépségeiről híres. A város közelében lévő szép völgyben volt a bazini fürdő, melyben 5 lakó- és 12 fürdőszoba várta a vendégeket. A vasas savanyúvíz elsősorban női bajok gyógyítására szolgált. Ennek megfelelően jelentős női vendégtáborral rendelkezett a fürdőhely már a kezdetektől fogva. Több ismert nőgyógyász orvos-tanár küldött hölgyvendégeket a különböző nagy városok klinikáiról is. Az eredményes gyógyulásokról az újságok is beszámoltak.

Borosznó látképe

BOROSZNÓ – BRUSNO

Borosznó, más néven Brusznó, klimatikus üdülőhely, szénsavas vizű gyógyfürdő Besztercebányától 21 km-re keletre a Garam völgyében, vasúti megállóval, fürdője 392 m magasságban fekszik, elsősorban klimatikus lég- és vízfürdőnek számít, hideg, kénes meszes vize sok glaubersót tartalmaz. Ennek megfelelően vize elsősorban emésztőszervi megbetegedéseket gyógyít. Forrásait a hagyomány szerint Mátyás király is használta már, modernkori kiépítésére az 1900-as évek legelején került sor. Jó idényekben, komoly vendégforgalmat bonyolított le, annak ellenére, hogy jelentős szállodával, vagy nagy panziókkal nem rendelkezett. Sok szép és takaros házzal viszont igen, amelyet az ide látogató polgárok, a családi hangulat és a jó ellátás miatt igen megkedveltek. Állandóan ott működő fürdőorvossal rendelkezett. Így elsősorban a visszatérő vendégek tartották fenn a kicsi, de jó minőségű fürdőhelyet.

BOROVA – ZVOLEN

Zólyomhoz tartozó kis fürdő volt az egykori Zólyom vármegyében, 30°C-os forrással. Miután a fürdés kultúrája igen jelentősen elterjedt már a korábbi évszázadokban a Felvidéken, minden helyen ahol a fölbe fürve források törtek fel, nagy hozamú fürdők létesítésére gondoltak. A vizek összetételének vizsgálatára korábban nem is gondoltak, pedig enélkül sokszor a fürdők kiépítése során felesleges nagy beruházásokat hajtottak végre s közben a vízforrások elapadtak, vagy nem váltak olyan általánosan kiemelkedő gyógyhatásúvá, amely miatt sok vendég ellátogatott volna. A Borova-horai fürdő egy kis tóra épült, melynek vizéből szénsavas gázbuborékok törtek a felszín felé. Meszes, magnéziumos 28-35 °C-os hőmérsékletű hévíz volt. Ezen források azonban a helyi lakosság egészséges életvitele szempontjából igen fontosak voltak, s ez adta meg jelentőségüket működtetésük évtizedei alatt Borovában és az ország más területein is.

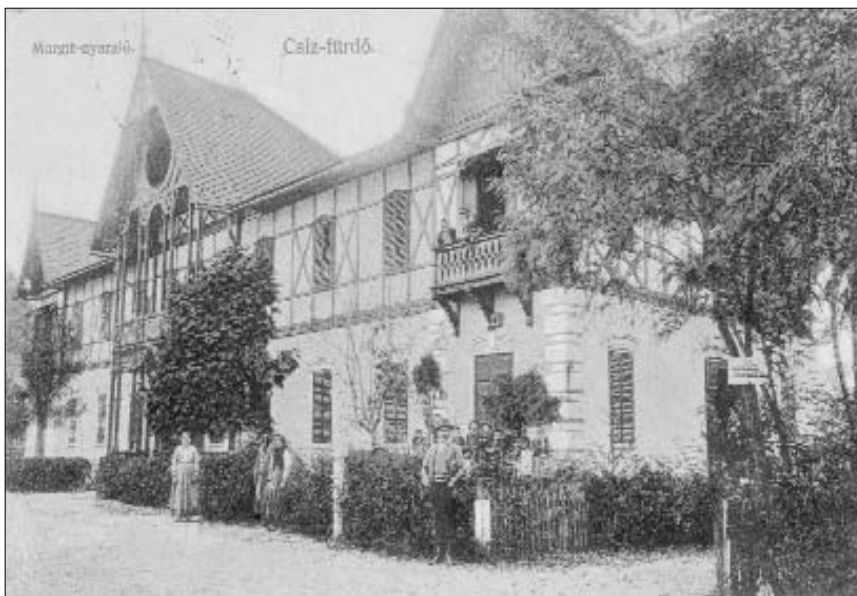
Zólyom vára

BÜDÖSKŐ – SMRDÁKY

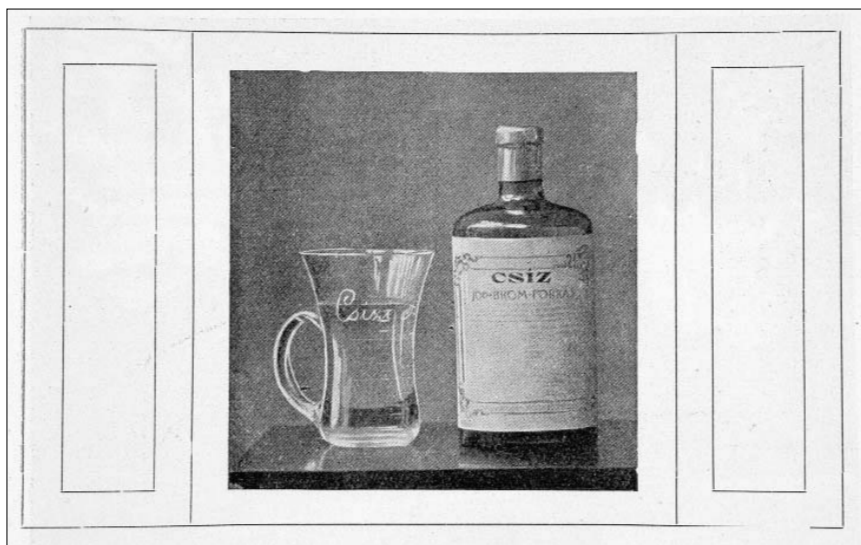
Kis fürdő a hajdani Nyitra vármegye szenicei járásában Szenice mellett fekszik. Vize a kontinens egyik legkénesebb égvényes-konyhasós gyógyvize. Bőrbetegségeket, nemi fertőzéseket jó eredménnyel kezeltek vele. „A görcsös csúzfájdalmakat, a köszvényes rohamokat is kitűnően feloldja.” A gyógyintézeten kívül 26 vendégszobás szálló is a vendégek fogadására állt. Kis nyári színház, könyvtár és kaszinó várta az érdeklődőket. A helységben ezekre klinika és gyógyintézet is felépült. Szép ötholdas angolparkkal is rendelkezett. Szmredak néven ismert Szlovákiában.

CSÍZ GYÓGYFÜRDŐ – ČÍŽ

A hajdani Gömör-Kishont vármegyében, Rimaszombattól délkeletre 26 km-re a Rimába torkolló Barca patak mentén, szelektől védett völgyben fekszik, jód-brómfürdős vizeivel, melyeket a leghatásosabbnak mondanak Európában. Tengerszintfeletti magassága 174 méter.

Csíz – Margit nyaraló

Hirdetés: "Csízi vizes palaczk pohárral"

„Csíznek három forrása van, melyek közül a Themis- és Neptunforrások kizárólag fürdőkhez, míg a később felfedezett Hygiea forrás vizét ivókúrákhoz használják.

A csízi Hygiea forrás vize jód- és brómtartalomban az összes külföldön ismert, hasonló források vizét meghaladja. A víz radioaktivitása is – miként az e téren megejtett vizsgálatok bizonyítják – lényeges, a karlsbadi forrásokéhoz legközelebb álló erősséggel bír.

Csízfürdő éghajlata kiválóan száraz és meleg és így különösen a jódkezelést igénylő betegségeknel rendkívül kedvező. A fürdő fel van szerelve a modern terápia minden kellékével. Alkalmaznak meleg fürdőket, hidegvízkezeléseket, ledörzsöléseket, izzasztókúrákat, szénsavas fürdőket, villany és röntgenkezeléseket, soványító- és hizlalókúrákat és kezeléseket.”

A korabeli leírások szerint: „...a negyedszázad alatt elért gyógygeredmények fényesen igazolják, hogy a jódkezelést igénylő megbetegedéseknél a csízi víz fürdő- és ivókúra alakjában adagolva kitűnő hatású specifikum. Főleg javallott a görvélykórnaál (scrophulosis) és annak összes kóralakjainál, mint a megnagyobbodott nyirokmirigyek,

nyákhártyák krónikus megbetegedései, görvélyes szembajok, bőrmegbetegedések, izületi és csontbajoknál. A syphilisnél, annak kései alakjainál, amilyenek a csonthártya- és csontbántalmak, syphilitikus zsigeri megbetegedések: here-, máj-, agyvelő-, gerincvelő- és idegbántalmaknál. Angolkór, arteriosclerosisnál, nemkülönben csúzos, köszvényes exsudatumok, a női ivarszervek exsudatumai, makacs utókankók szövődményeinél és az idegrendszer megbetegedéseinél, kiváltképp a tabesnél, myelitissnél és apoplexiák után visszamaradt hűdéseknél...”

A vendégeket szép villaszerű panziókban és gyógyszanatóriumokban szállásolták el, külön részlegek voltak gyermekbetegek részére. Szállodái, üdülői 1860 és 1890 között épültek ki, majd 1960 után felújításra kerültek. Palackos gyógyvizeket is forgalmaztak a Csíz községben és a fürdőtelepen is.

DOBSINA – DOBSĚINÁ

A Dobsina-fürdő és nyaralótelep az egykori Gömör megyében Dobsina város határában 862 méter magasságban található. A sztacenai völgy elején lévő nagy mészkőszikla az ún. Hegykő mellett nyílik a

Dobsina a XIX. század fordulóján

világhírű dobsinai Jégbarlang bejárata. A hegy lábánál a Gölnic-patak völgyének déli lejtőjén épült fel az üdülőtelep, mely szállodákból a fürdőházból, és szép villasorból alakult ki. Igen tiszta és jó 5-9 °C -os forrásvíz biztosítja a fürdőzés lehetőségét, mely a lakóépületek közelében ered.

„Forgalmát elsősorban a jégbarlangot látogatók biztosítják, de egyre nő a panziókban itt nyaralók száma is, amit a klimatikus adottságok, a magas páratartalom és a tiszta levegő megkedvelése okoz.

A dobsinai jégbarlangban, világitás mellett május 1-től november 15-ig naponként 10-este 8 óráig korcsolyázni is lehet.

A fürdő, a jégbarlang a házas szolgáltatások jelentős számú külföldi vendéget is ide vonzanak.”

FENYŐHÁZA – LUBOCHŇA

Fekvés, éghajlati és egészségügyi viszonyok: Fenyőháza, Liptó vármegyében az észak-magyarországi Kárpátok „Fátra” hegycsoportjában 450 méter tengerszint feletti magasságban fekszik, a Vág folyó egyik mellékvölgyében, a vízdús Lubochna patak mindkét partján, 1200 méter magasságig emelkedő, nagy kiterjedéssel bíró fenyvesekkel borított hegyek ölében. Levegője pormentes, ózondús, telve fenyőillattal és vízpáratartalommal.

„Az egész telep kiterjedt vízvezeték és szennyvízcsatorna-hálózattal el van látva. A higiénias szolgáltatások igen jók.

Közlekedés: Fenyőháza gyalog menve 10 percre fekszik a kassai vasút vonalán fekvő hasonló nevű állomástól, ahová gyorsvonattal Budapestről 7 és fél, Bécsből 7, Berlinből 14, Csorbatótól, Tátrafüredtől és Tátralomnicről átlag 2 óra alatt lehet eljutni. A telepen közlekedési eszközök és járművek bérelhetők.

Fürdőidény: A fürdőidény május hó 15-től szeptember végéig tart. A vendégeket szép építésű ún. régi nagy szállókban ill. modernebb kis panziókban, kényelemes apartmanokban helyezik el. Itt a fűtött fürdőszobáktól, a helyi gyógyászati részlegekig minden megtalálható. Tipikus hegyi üdülőhely, tiszta levegőjével, sportolásra, egészségfejlesztésre is kiválóan alkalmas.

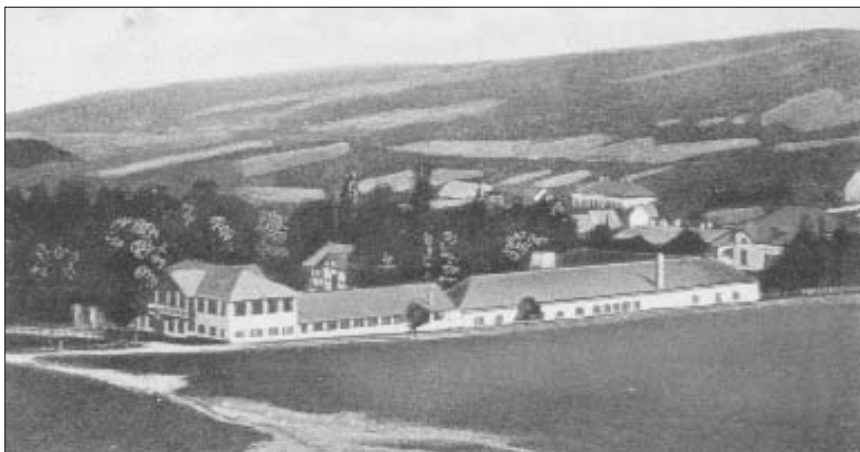
FENYŐHÁZA

kinostári klimatikus gyógyhely, nyaralótelep és hidegvízgyógyintézet.

450 m. a tengerszint feletti magasság, Fecse, tölgy és vastag állományú beltölgy. Fenyő házainak, melyek 1900-ban a m. kir. földművelésügyi miniszterium által lett alapítva, a Tisza folyó partján, a Felső-nyáregyháza fekszik, a kassai-berkegyi vasúti állomása, Fenyőháza fekvéséből 7. Budapesttől 8. Bencsától 9. Berlinből 14 és Párizsból 2 óra alatt érhető el vasúton. Van itt 4 igen szép szállás 1 gyógyterem 40 szoba, uszoda és kádfürdő, hidegvízgyógyintézet, szolnoki uszoda és vízfürdővel. Van uszodai lépcső és jó kertben tartott kerti és beültetett a 25 kilométer hosszú erdővel, számos melléképítményvel. Az 1180 méter magasra épített erdőháza hegyek lecsúcsaival vannak összekötve. Gyógyos és igen szépséges fekvés, csodálatos látvány van, mert az az évszázadok 1881 szeptember végén tört. A szállásokról, postáiról és tölgy-állományok között az egész évszázadig vannak. A szállás nagyon olcsó, kényelmes és kényelmesen vannak berendezve. A szobák és illoskák igen jók és nem ártalmasak, mint bármely szobák városban. Nyomatott prospectus, értekezés és évkönyv állásbírálattal küld, valamint fényképekkel és levelekkel.

JAHN NÁNDOR,

kinostári birtokos.

Gánóc látképe

Szamárhurutban szenvedő gyermekek és ragadós tüdőbetegségben szenvedő egyének a telepen nem tartózkodhatnak.”

GÁNÓC – GÁNOVCE

Gánóc település Szepes vármegye szepesszombati járásában van. A fürdő a Kassa-Oderberg vasút Poprád-Felka állomásától 3 km-re, 635 méter magasságban, egy védett völgykatlanban fekszik Poprád-Felkától 5 km-re; középpontja az 1877/78-ban létrehozott 184 méter mély artézi kút, melynek földes, meszes, 23,9°C-os savanyúvizét tükör- és kádfürdőknél, illetve ivásra használták gyomorhurut, köszvény, tüdővész, vesebaj kezelésére. A hajdan a Korponay Ágoston tulajdonában lévő fürdőben 54 szoba állt a vendégek rendelkezésére. Az artézi kút mellett található a nagy fürdőmedence, kissé távolabb a régi, fedett fürdőház. A családokat és kisebb, nagyobb csoportokat kényelmes panziókban szállásolták el.

GÖLNICBÁNYA – GELNICA

A régi Szepes vármegyében található fürdőt az ősi bányaváros, mely a Szepesség, arany és ezüsbányászatának központja volt, 1889-ben alapították egy roppant fenyves erdő közepén, mesterségesen duzzasztott tó

partján, 572 méteres magasságban. A telep hat épületből állt, összesen 100 szobával. A fürdőházban hidegvízgyógyintézetet, kádfürdőket és lápfürdő részleget alakítottak ki. A fürdő, mely felett az 1030 méter magas Thurzóhegy emelkedik, sokáig részvénytársasági tulajdonban állt, s így igen előnyösen hasznosították.

IGLÓFÜRED – SPIŠSKA NOVÁ VES

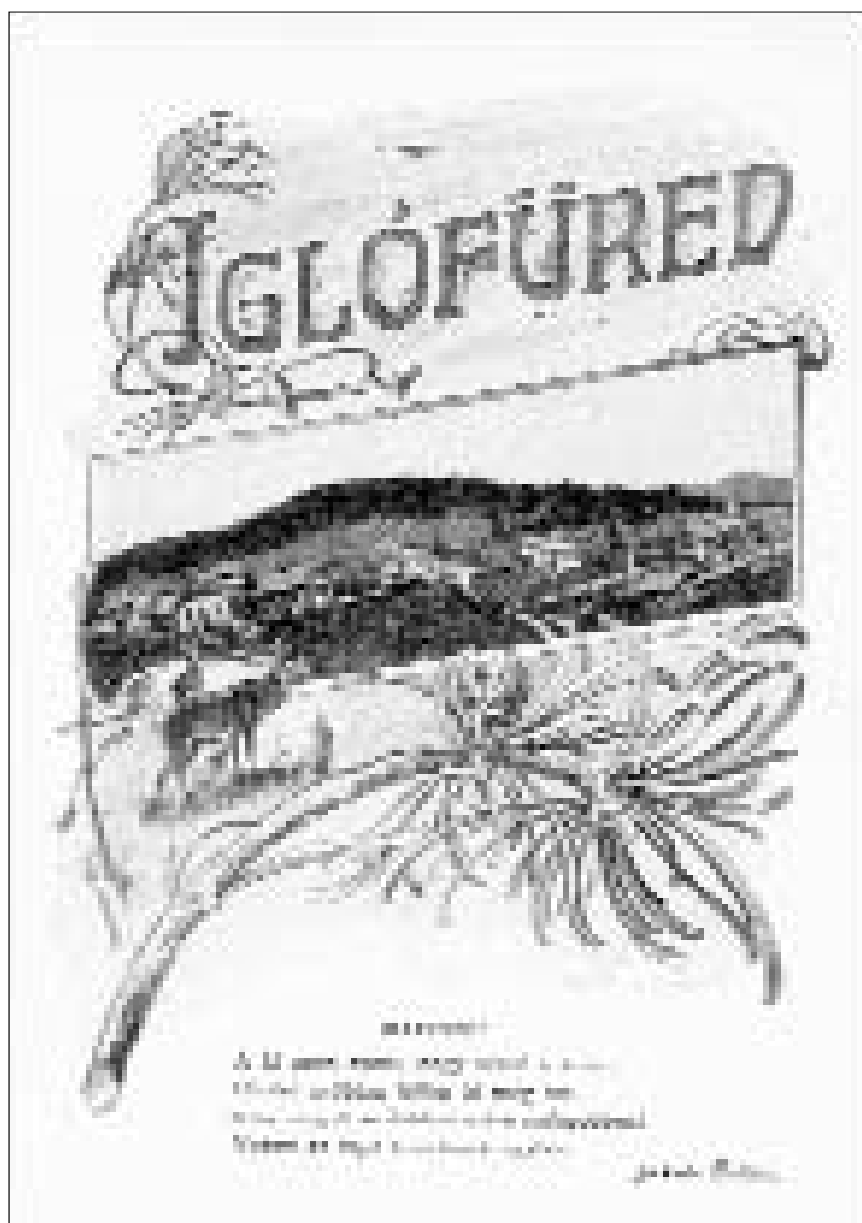
Fekvése: „Iglófürdő vasúti állomása Igló, mely Budapestről 7 óra alatt érhető el, innen félóra postautón a fürdő. Magassága 580 m. Minden oldalról fenyvesektől borított 1000-1200 m magas hegyektől van körülveve, melyek teljes szél- és pormentességet biztosítanak; klímája emiatt sokkal enyhébb és egyenletesebb környékénél. Az egész telepen villamos világítás, vízvezeték, csatornahálózat is a vendégeket szolgálja. Igló városától kb. 5 km-re fekszik.

Gyógyeszközök: A legkényesebb igényeket is kielégítő modern vízgyógyintézet. Külön épületben vannak elhelyezve a fenyő-, sós-, láp-, szénsavas-, villanyos-, feny- és légfürdők, forrólég- és gőzkezelések.

Masszázs, vibratio és villanyozások összes módjai. Hízlaló- és soványítókúrák. Diétás konyha.

Iglófürdő – Millennium park

Iglófüred plakát

Erdős József kiadványa

Iglófüred gyógyfürdő elsőrendű javaslatlal bír az idegesség (neurasthenia) minden alakjánál. Továbbá a légutak mindennemű hurutos bántalmainál, vérszegénységnél, Basedow-kórnál. Külön gyermekorvoslási részleggel is rendelkezik. Fürdőházainak nagy medencéjében lévő víz meleggőzzel van temperálva, ezért hőmérséklete állandó hőfokon tartható.”

JÓCSA – JOVSA

Szlovák lakosú kisközség volt a régi Ung vármegye a szobránci járásában; hozzá tartozott a kis Petrunyó-fürdő, kb. 290 méteres magasságban, melynek hideg kénes-meszes vizét köszvényes, csúzos bajok ellen használták. Hajdani tulajdonosa Sztáray Antal gróf volt, aki fürdőházat, nagy panziót és 6 gyógyászati ún. fürdőkabint építtetett ki, masszázs részleggel együtt.

KASSA, LAJOS-FORRÁS – KOŠICE

Az egykori Abauj-Torna vármegyében található, Kassához tartozó kis fürdő volt. Hideg kénes, meszes savanyúvizét hurutos és csúzos bántalmak ellen használták. 14 lakó-, és 10 fürdőszobája, szép kis parkja szolgált a vendégeket. „A Hernád malom-árok mentén északra haladva, a folyó és a vasút közt, a virágos réten át, miközben előttünk sötétlik a Várhegy, tovább a Tihany községet rejtegető vápás domboldalon át, eljutunk a Hernád ama pontjára, ahol a malomárok szakad ki az anyafolyóból, míg ez egy bukó gáton át tajtékozva, örvényezve zúg le, hogy a főmederben folytassa útját a város irányában. Innen pár percnyi gyaloglás után a Lajos-forráshoz érünk, mely a Várhegy alatt,

Kassa – Jakab-palota

a Hernádvölgy kiszélesedése kezdetén, csinos parkültetvény közepette bugyog föl. Fürdőhely és vendéglő van mellette, ahová szép számmal szoktak délutánonként kirándulni az üdülni és szórakozni vágyó városiak. Hideg sós-kénes vizének íze némileg hasonlít a Ránkfüredi és a Parádi gyógyvizekhez.”

KÉSMÁRK – KEŽMAROK

Az egykori Szepes vármegyében fekvő város nyaralótelepe és fürdője Tátraháza volt, amely 670 méternyire a tenger szintje felett, a Fehérvíz patak völgyében, ősfenyvesek közt feküdt. Az ősi szepesi város tulajdonában álló telep hét épületében 60 szoba várta a vendégeket.

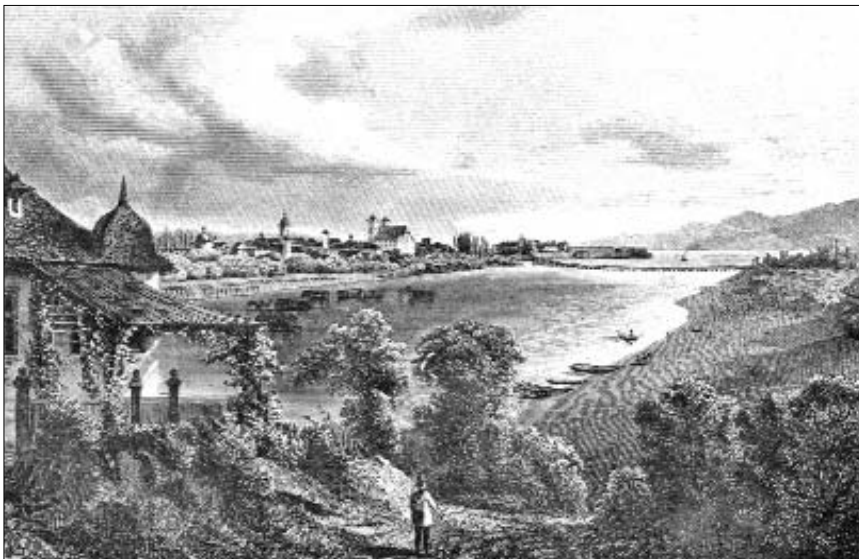
Késmárk – Thököly-vár – Harangtorony

KISSÁROS – MALY ŠARIŠ

Kissáros települése a régi Sáros vármegyében, az eperjesi járásban fekszik, Eperjestől órányi járásra, 388 méter magasan, kies erdős vidéken. Régi fürdője a Ceméte, Kissáros község határában fekszik és Eperjes város tulajdonában állt. A kis fürdő igazán csak a XIX. század elején indult fejlődésnek, amikor több szép nyaraló épült mellé. Fürdőháza megfelelő nagyságú volt, vize kénsavdús, földes-vasas keserűvíz, melyet leginkább vérszegénység és gyomorbaj ellen használtak, eredményes gyógymódként.

KOMÁROM – KOMÁRNO

Komárom törvényhatósági joggal felruházott szabad királyi város volt s mint az egykori Komárom vármegye székhelye működött. A Duna két partján épült ikerváros. A vár és a régi történelmi városmag a Rév-Komáromnak nevezett városrész a Csallóköz délkelti zugát foglalja el, míg a folyó déli partján lévő városrészt csak 1896-ban csatolták hozzá Komárom-Újváros névvel. A Magyarország történelmében is jelentős

Komárom

szerepet viselt város, gazdag polgár- és kereskedővárosként is közismert volt. Igen jelentős, színházi, könyv és újságkiadói tevékenységet is folytatott. Polgárságának igénye volt a sportolásra és üdülésre is. A városnak az 1800-as évektől igen szépen kiépített gőzfürdője volt, melyet a környéken eredő források vizével is tápláltak. Igen jellemző, ahogy Pozsonyban, vagy Esztergom és Párkány esetében, hogy a Duna folyó - medrének törésvonalában hévforrások törnek fel. Komáromban az utóbbi évtizedekben felújítottak a régi fürdőket és új kutakat fúrtak, amelyekre virágzó fürdőket építenek ki mind a két parton. Nem szabad elfeledkezni azonban magáról a Dunán folyó fürdőéletéről sem, ahol a strandolás és az úszósport igen jelentős helyet fogalt el a neves történelmi városunk társadalmi életében.

KORYTNICA GYÓGYFÜRDŐ – KORYTNICA KÚPELE

Korytnica a Kárpátok tövén, Liptó vármegye déli határán, sűrű fenyvesektől borított vadregényes völgyben fekszik, 850 méter magasan a tenger színe felett. Éghajlata kiválóan egészséges és üde. „A gyógyhely földrajzi fekvése, a sűrű, messze mérföldekre elterülő, részint tiszta fenyves, részint elegyes erdők, az úton-útfélen a földből kibugyogó számtalan forrás és végre az a körülmény, hogy a völgy három oldalról

Korytnica

Korytnica — szálloda a hegyek között

magas hegyek van védett, és csak nyugatnak van nyitva, megcáfolja azt a tévhitet, mintha Korytnicának zord éghajlata volna.

Gyógyeszközök és javaslatok, ásványvízforrások: a bécsi birodalmi geológiai intézet professzora dr. Than Károly, valamint dr. Hankó Vilmos által alkalmazott vegyelemzések folytán a szulfátos vasas ásványvizek legértékesebb csoportjába tartoznak. A vizek főkarakterét a bennük, nagy mennyiségben előforduló vas-bikarbonát és keserűs adják. Vasas vizet ilyen vastartalommal ismerünk, ámbár nem sokat, olyan vizet azonban, melyben vas, keserűs, glaubersó, szénsav ilyen kombinációban fordulna elő, még nem. Ezen elemzés szerint a Béla-forrásban a keserűs-tartalom növekvése 39,5%, a Zsófia-forrásban 26,4%, a Ferenc József forrásban 12,4%. Ama betegségek, melyeknél e víz jó hírnevét indokolta, a következők:

Idült gyomor- és bélhurut, gyomor- és bélgörcs, máj- és lép-daganatok, epekövek, sárgaság, aranyeres bántalmak és idült székrekedés esetén; különben mindenütt, hol glaubersós vasas ásványvizek indikálva vannak, kitűnően hat. A korytnicai ásványvíz különösen javallott, mindennekfelett a bélrendszer idült hurutos folyamatánál (coloent chr.), valamint húgysavas diathesis és cukorbetegség (diabétesz) ellen.

Második gyógytényező gyanánt szolgál a fürdőház, mely az 1912. évben újonnan lett felépítve. E nagyszabású új fürdőházban úgy a férfiak, valamint a nők részére két teljesen modern felszereléssel ellátott hidegvízgyógyintézet áll rendelkezésre. Úgyszintén az új fürdőházban nyert elhelyezést az egész újonnan berendezett és a legkényesebb igényeket is kielégítő meleg fürdőintézet, ahol szénsavas-, fenyő-, szikes- és ásványvízfürdők kaphatók.

A fürdőhelyet magas fekvésénél, mérföldekre elterülő fenyveseinél, teljesen pormentes, ózonos légkörénél fogva ajánlott különösen, idült gégehurutban, hörghurutban, tüdőtágulatban és asztmában szenvedőknek. Idegbetegek és influenza után üdülők számára alig kínálkozik alkalmasabb klimatikus gyógyhely.

A vendégeket szép, kastélyszerű épületekben helyezték el.”

KUNFALVA – KONSKÁ

A hajdani Trencsén vármegye zsolnai járásában található Kunfalva faluhoz tartozó Rajeczteplíc fürdő a Rajcsanka folyócska mellett helyezkedett el szép hegyek tövében, 420 méteres tengerszint feletti magasságban. A már régóta ismert fürdő 13 épületében 160 vendégszoba

Zsolna hídjai

volt. A fürdőházban közös tükör- és kádfürdők voltak. Vasas hévizét a Gizella- és Valéria-forrás szolgáltatta, melyeknek hőfoka 29 és 34 °C-os volt, a víz leginkább ideg- és női bajok, bőrbetegségek és vérszegénység ellen használt. A hidegvíz-gyógyintézettel is rendelkező fürdő, részvénytársasági tulajdonban állt. Részletesebb leírását lásd majd Rajeczteplicnél.

LOSONC – LUČENEC

A nagy történelmi múltú város – ahol a magyar szent koronát is őrizték 1622-ben Bethlen Gábor kérésére – a XIX. századra fejlett polgárvárossá növekedett. Két gimnáziuma, jogi akadémiaja és protestáns teológiai akadémiaja is működött. A város területéhez tartozó forrásokat hasznosít-

Losonc

va csinos fürdőházat emeltek s több panzió és villa szolgálta a vendégeket, akik elsősorban a környező területekről érkeztek ide hétvégi felüdülésre s kisebb nyaralásokra is.

LŐCSEFÜRED – LEVOČA

A Felvidék talán leggazdagabb, s egyben jelentős városa, 537 méter magasan épült, a Hernádba folyó Lőcse patak völgyében, ahova II. Géza korában szász telepések költöztek, s igen hamar a Szepesség legjelentősebb településévé fejlesztették. Az 1500-as évek közepére már 536 bejegyzett emeletes háza volt. A város életéről *Jókai Mór: A lőcsei fehér asszony* című regényéből ismerkedhetünk meg. Később Szepes Vármegye székhelye lett.

A várost körülvevő, fenyveserdők egy szép völgyében a központtól 4 km-re, épült fel a Tatra egyik legszebb nyaralótelepe, az ott fakadó források vizére, melyet 610 méter magasságban találtak meg. Már 1896-ban felépült egy nagyobb szálloda és külön panziósor is. A fürdőház meleg fürdőkkel és hidegvízgyógyászattal is rendelkezett.

Lőcsefüred

LUBLÓFÜRDŐ – STARÁ LUBOVNA

Poprád folyó fő-völgyének egy kies mellékvölgyében, balzsamos fenyves erdő közepette, 556 méter magasságban a tenger színe felett fekszik Lublófürdő, a hason nevű Lubló városától félóra járásnyira.

„Gyógytényezők: Gyógyító hatása e fürdőhelynek a vérkészítést elősegítő, szénsavban gazdag, vasas forrásvizében, hideg és meleg ásvány- és lápfürdőiben és egészséges, pormentes levegőjében rejlik. Továbbá, tekintve párját ritkító, kiterjedt balzsamos fenyveseit, a fürdő magas fekvését, szélmentességét, ózondús levegőjét, hőmérsékletének csekély ingadozásait, hegyi vízvezetékét: mint szubalpin klimatikus gyógyhely is kiváló helyet foglal el. A fürdő a terepen végzendő torna gyógy módok végzésére is be van rendezkedve.”

Hőforrásainak kitűnő gyógyító erejét már a XVIII. század végén Kitaibel Pál professzor is leírja. Az eddig használt ásványforrások vizét pontosan vegyelemeztek, az Andor- és az Amália-forrás dr. Lengyel Béla egyetemi tanár, az Alfréd- és Mária-(fürdő)-forrás pedig dr. Steiner Antal tanár, a lőcsei állami vegykísérleti állomás vezetője végezte el írta le

Lublófürdő

LUBLÓFÜRDŐ

(Szepesmegyében). **Szénsavas vasas- és moór-fürdők.**

Klimatikus gyógyhely. (556 méter magasságban a tenger színe felett.) — Kiterjedt fenyvesek.

JAVALLATOK: 1. **Sápkór** (chlorosis) és **vérszegénységnél** (anaemia). 2. **Általános gyengeségnél** súlyos hevenybetegségek, hosszas szoptatás, testi és szellemi túlerőltetés után. 3. **A vérkeringési szervek bántalmainál** (idült szívbíbelhártyalob, szívizomlob, a szív zsiros elfajulása, hájasodás a szíven). 4. **A légzőszervek hurutos bántalmainál.** 5. **Az idegrendszer megbetegedéseinél.** 6. **A női nemi szervek betegségeinél:** havi tisztulási rendellenességek, hüvely- és méhhurut, a méh, a petefészkek és a medencei hashártya idült lobja, elvetélésre való hajlam, izzadmányok, s ezen felsorolt okok valamelyikén alapuló magtalanság.

Idegzsábáknál; különösen az ülőidegzsábájánál (ischias); **hűdéseknél,** ha ezek oka az ideg periferikus részében székülő exsudatumban rejlik; **izom és izületi csuznál; traumatikus exsudatumoknál** (rándulás, csonttörés, sebzés stb. után). **A fürdő orvosa: Dr. Platzer Sándor,** volt tanársegéd, néhai Kézmárcsiky tanár egyetemi női klinikáján. — Bővebb felvilágosítást a fürdő-gondnokság szolgál, amelyhez a **vízmege rendelések** is intézkedők.

Lublófüredi javallatok

szakvéleményében. Ezen vegyelemzés szerint a „lublóí ásványvizek részint az igen erős, tiszta vasas vizek közé, részint a földes vasas ásványvizek közé tartoznak. A lápföldet az 1894. évben szintén dr. Steiner Antal elemezte és összetételében majdnem azonosnak találta a franzensbadi világhírű lápfölddel, úgy hogy e tekintetben bármelyikkel kiállhatja a versenyt. A gondosan töltött palackokban szétküldött víz nagy elismerésnek örvend, mert hatásából és ízéből semmit sem veszít, s ezért, orvosi rendeletre otthon is igen jól alkalmazható a vérszegénység s az ennek alapján fejlődő bántalmak esetében. Borral keverve kellemes asztali ital. Lublófürdő kiterjedt lápföldterülete a fürdőtelep közvetlen szomszédságában terül el. A minőségi elemzés kimutatta, a következő anyagok jelenlétét: vas, alumínium, mész, magnézium, kálium, nátrium, kovasav, igen sok kénsav, továbbá viasz, gyanta, humusszén, humuszsav és homok. Nyomokban klór- és foszforsav. A lublóí szénfekete lápföldet szulfátos forrásvizek áztatják át. E lápföldet a legjobb minőségű ásványlápföldekhez kell sorolni, úgy víztartó képessége, mint a benne foglalt anorganikus sóknak, főképpen szulfátok és humuszsavaknak oldhatósága miatt.”

A fürdőházban szénsavas vasas (pezsgő-) és láp-(moór-) fürdők vannak. A szénsavas vasas ásványvíz melegítése olyan zárt kazánokban történik, hogy a melegítés okozta szénsavveszteség a minimumra redukálódik. A kádak kényelmesek és 300 liter térfogatúak; a többnyire felülvilágítással bíró, gyorsan szellőztethető, fűthető és lepedőmelegítővel ellátott fürdőkabinok berendezése célszerű és kényelmes. A fürdőház épületében kényelmes váró- és pihenőterem áll a fürdővendégek rendelkezésére.”

„Gyógyjavaslatok: Az ivó- és fürdőgyógymód javallott: 1. vérszegénységnél (anaemia); 2. általános gyengeségnél súlyos hevenybetegségek, hosszas szoptatás, testi és szellemi túlerőltetés után; 3. a vérkeringési szervek bántalmainál; 4. a légzőszervek hurutos bántalmainál; 5. az idegrendszer megbetegedéseinél; 6. a női nemi szervek betegségeinél: havi tisztulási rendellenességek, hüvely- és méhhurut, a méh, a petefészkek és a medencei hashártya idült lobja, elvetélésre való hajlam, izzadmányok s ezen felsorolt okok valamelyikén alapuló magtalanlanság esetében is.

Tátra vonulatai

A lápfürdő gyógymód javaslata: Idegzsábáknál: különösen az ülőideg fájdalmas, makacs zsábájánál (ischias); hűdéseknél, ha ezek oka az ideg periferikus részében rejlik; izom- és ízületi csúznál; traumatikus esetek (rándulás, csonttörés, sebzés stb. után); a női nemi szervek betegségeinél. A fürdő orvosa mellett mindig szakképzett nőgyógyász is a betegek rendelkezésére áll.”

LUCSIVNA — LUČIVNÁ

Szepes megyében, Lucsivna fürdőtelepe félúton, másfél kilométerre, 759 méter magasságban a központi Kárpátok tövében magas fennsíkon fekszik. Észak felől, alacsonyabb dombok, majd a magas Tátra hegyei védik az erősebb szelektől. Ivó- és fürdővize, forrásokból és fűrt kutakból származott, kb. 14-18 °C-os igen lágy víz. Elsősorban hidegvizes gyógykezelést alkalmaztak még az eredeti, jól bevált Priesnitz elvek szerint. A teljes évad idején fürdőszakorvosok álltak az érdeklődők rendelkezésére a Neptun nevű hidegvíz-gyógyintézetben. A Kolibri, Napkelet, Irma, Fortuna és több más panzióban még további 50 szoba állt rendelkezésre. A fürdőtelepet gondosan ápolt és nagy kiterjedésű park vette körül.

LUCSKI – LÚČKÝ

Szlovák lakosú kisközség a hajdani Liptó vármegye német-lipcei járásában. A fürdő a Nagy-Chocs hegy tövében, 599 méter tengerszint

LUCSKY vasasfürdő Liptó megyében.

Szélessége, 52° C. meleg, 599 m. a tenger színe felett, forrása erőkeltől kőnyerségi kőpáti völgyben fekszik.

Igen hatékony vérvörösléséből eredő gyógykezelésről, székéről, női betegségekről, idegrendszerrel a szociális kapcsolatos más szociális betegségekről. — Hypertónia, neurasthenia a tabes-nél erőteljesen hatékony.

Idény június 15-től augusztus 15-ig.

Elő- és utóidény időszakból átszáll. — Egyre idényre bérlet lakás szobával olcsóbban.

Teljes ellátás 25–30 forint hetenként, a lakás minőségére szerint.

Vasuti állomás: Liptó-Tepla.

Lucsky – reklám

Merény-Feketehegy fürdője

feletti magasságban feküdt. A 12 épületből álló telepen 110 szoba állt a vendégek rendelkezésére; forrásai a vasas hévizek (31,5 °C) közé tartoztak, vizét vérszegénység, női betegségek, hisztéria kezelésére használták.

MERÉNY – NÁLEPKOVO

A Szepes vármegye iglói járásában lévő, Merény városhoz tartozó fürdő fenyves erdők közepette, 632 méter magasságban feküdt. A valaha alapító tulajdonos Lomnitczy Vilmos 8 kisebb szállodát építtetett mindegyiket ellátva fürdő és gyógyászati részlegekkel is, ahol épületenként 13 vendégszoba és fürdőhelyiség várta a vendégeket. 8-14 °C-os hő-mérsékletű, bővizű hegyi forrásai hidegvíz-gyógyintézet létesítésére kiválóan alkalmassá tették. A magas fenyvesekkel teljesen körülvárt üdülőhely elsősorban a nyugalmat keresők mekkája lett, s mint ilyen, a XX. század elején az egyik leglátogatottabb fürdőhelyé vált.

Mosóc táj-részlet

MOSÓC – MOŠOVCE

Mosóc, szlovák lakosságú falu, a Vág jobb partján, Vágújhelytől délre, 350 körüli lakossal. Vasúti állomása Csejte-Szt.Kereszten volt. Az asszonyok és leányok a hímzést és csipkeverést, mint háziipart űzték, és készítményeiket messze vidéken árulták. E faluról már a XIII. század közepén találunk említést. A Vág folyó medrének szélén melegvizek törtek fel, s felhevítették az iszapot, melynek fájdalomennyhítő, gyógyító hatását hamar felismerte a környező lakosság. Erre az iszapra épültek a helység kisebb panziói, de családi házaknál is fogadtak vendégeket, akiket a kézimunkák és a szép táj is ide vonzott.

NÉMETLIPCSE – PARTIZÁNSKA L'UPČA

A hajdani Liptó vármegyében Németlipcse közelében található a fürdőtelep. A városhoz tartozó Zseleznó-fürdő, a Szalatin-hegy tövében, 996 méteres magasságban, szép fenyves erdők közepette feküdt.

Szulfátos vizét vérhiányos bajok és alhasi pangás ellen használták. Különös jelentőségét az igen magas fekvése és a nagyon tiszta szulfátos vize adta meg, amelyre 8-10 panziószálló is felépült, a gyógyászatra is alkalmas fürdőházon kívül. A fürdőtelepet Németlipcse város részvénytársasági tulajdoni formában működtette.

NYITRASZEG – CHALMOVÁ

Nyitrászeg az egész község egy kastélyból a hozzá tartozó uradalmi épületekből, és magánházakból állt. Hajdan nagy, népes község volt és még a múlt század elején is 219 lakosát írták össze. 1323-ban Possessio Nythraszegh alakban van említve, mint Heim comes birtoka. Későbbi birtokosai egyre változtak. 1489-ben Szöge néven, mint a husziták által elpusztított község van felemlítve. Chalmová szlovák neve is nagyon régi, már a Zrínyi- és Frangepán-féle összeesküvés korában szerepel, amikor Lessenyey Nagy Ferencz volt az ura, kinek kastélyában állítólag az összeesküvők találkoztak. A Lessenyeyek után a Khelio, Gáfor, Bellay és a Detrich család birtokába került, mely utóbbi napjainkig bírta. E családokkal együtt azonban a község előtt elterülő völgyet a XVIII. és XIX. században még a Berényi, Littasy, gr. Hunyady, Kubinyi,

L. Rohbock metszete Nyitráról

Szitányi, Duchony, Tarnóczy, Bulik, Majthényi, gr. Braunecker, Ivánka, Rudnay, Matkovich, Ordódy, Kisfaludy és a gr. Hellenbach család birtokolta, kiktől a birtokokat Detrich Péter vásárolta össze és így került az egész község, a hozzá tartozó birtokokkal együtt a Detrich család kezébe, míg a birtok másik része és a kastély, régi birtokosaival való rokonság révén megmaradt. Bars vármegye is több ízben tartotta e kastélyban közgyűléseit. A hagyomány szerint szerzetes kolostor volt, de valószínűleg erősített hely lehetett, mert sáncokkal és árkokkal volt körülvéve. A község határában bronzkori urnatemető van, ahonnan már több érdekes lelet került a Nemzeti Múzeumba. Hőforrását most nem használják. Van itt kitűnő anyagú dolomitbánya is. Katolikus temploma a XIII. században állt, melyet Bellay János esztergomi kanonok állíttatott helyre, manapság már nincsen használatban.

PÁRKÁNY – ŠTÚROVO

A Duna partján fekvő középkori várat és várost a törökök 1543-ban teljesen elpusztították. A híres 1683-as párkányi csatával írja újból a történelembe a nevét, amikor a keresztény seregek fényes győzelmet

Párkányi utca a századfordulón

aratnak a törökök felett, s megnyitják az utat a Duna szemben lévő oldalán fekvő Esztergom felszabadításához. A két várost 1945-ig a Mária Valéria híd kötötte össze, ekkor felrobbantották. A lerombolt hidat 56 év után 2001-ben állították helyre. Az Esztergomban működő hévízforrásokot már az államalapítás óta ismerik és hasznosítják. Magyarország első közfürdőjét is itt nyitotta meg III. Béla király felesége Anna királynő az 1200-as években. A Duna szemben lévő partján, Párkányban is ismertek már forrásokat, amelyeket elsősorban a mezőgazdaságban hasznosítottak. A folyóparttól beljebb, a mélyebben fekvő területeken és a Garam torkolatánál iszapos gyógykezeléseket is végeztek. Erre a tapasztalatokra támaszkodva találtak újabb hévízforrásokat, amelyekre az elmúlt években fürdőt építettek ki.

POLHORA – ORAVSKA POLHORA

Polhora kisközség, Árva vármegye námesztói járásában, (1891) 1508 szlovák lakossal, 790 méter magasan fekszik. A községtől pár kilométerrel távolabb, a Babiagura hegység tövében s a galíciai határnál fekszik a Polhora-fürdő. Az ápolttal kertekkel körülvett telep 26 szobás lakóüdülővel és 16 különálló házzal, fürdőszobával is rendelkezett. A fürdőházában 14 kádás- és nagygőzfürdő is volt. Vize jódos konyhasós; amelyet görvélyesek és csúzosak sikerrel használtak. A polhorai ásványvizet palackozták, és a kereskedelembe is forgalmazták.

A havasi klímára, a jódos, sós fürdőkre szorulóknak körében igen nagyértékkel bíró fürdőhelynek számított.

ÁRVA-POLHORA gyógyfürdő és klimatikus tartózkodó hely
(790 m. a. tenger szintjén fölül.)

Általánosan elismert jód-brom, vastartalmú ásványgyógyvíz. Fenyves-
erdők közepette, tiszta balneológiai levegővel.

———
Gyógygyógyászatiaknak és a kórosok számára.

Teljes pihenő (lakás, fürdőhasználat és ellátás) hetenk. 1 személy
14 ft., 1 házaspár 20 ft., 1 házaspár 1 gyermekkel 25 ft.

A fürdő teljes berendezéssel 15.000 ft-ért adható.

Részlet a fürdőtulajdonosok.

Árva-Polhora gyógyfürdő hirdetése

Poprád – Husz-park

POPRÁD – POPRAD

Fekvése, környezete: Az egykori Szepes megyében 676 méter magasságban fekszik a Tatra-hegységi központját képező Poprád városa, melynek alapítása az 1200-as évekre nyúlik vissza mint határt védő magaslati strázsa – azaz őrhely. Ezt a jó fekvésének is köszönheti, miután a tatrai szomszéd üdülőhelyek útjai itt találkoznak Tátrafüred, Tátrazéplak, Tátralomnic, stb. Az igazi fejlődést az 1870-ben megindított kassa-oderbergi vasútvonal hozta meg a város számára, mely az egyik központi vasútállomásává tette, mint átszálló és átrakodó csomópont. A városban igen hamar jó és szép szállodák épültek ki az 1890-es években. Elsősorban az ún. Husz-park fejlődött ki, itt 9 szálloda, már 125 szobával fogadta a vendégeket, amelynek középpontjában a korszerűen felszerelt hidegvízgyógyintézet állt – nagy fürdőmedencékkel, melyek között melegfürdők is voltak.

Gyógymód: Elsősorban a turisták keresték fel, de vízgyógyászata éppen a rándulásokat, izom és ízületi problémákat kezelte, így a sielők és téli sportokat űzők közötti sérültek igazi gyógyhelyévé is vált.

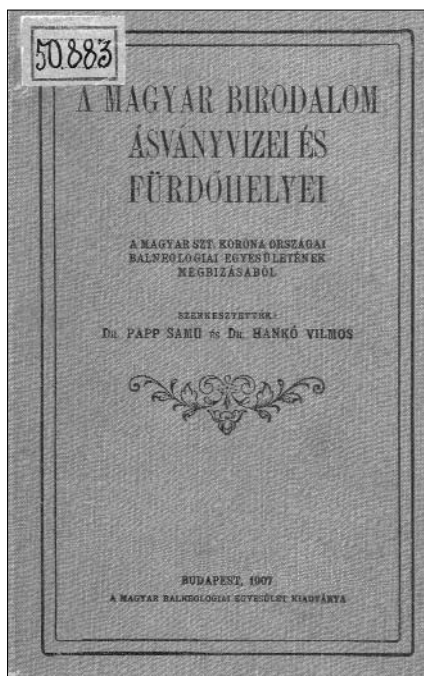
A Tatra hegyalján a Vág és Poprád folyók mentén több fürdő- és nyaralóhely épült. Mint például a 696 méter magasan fekvő felkai turisztatelep és nyaralóhely és a 688 méter magasságban Poprád város határában az ún. virág völgyi üdülőkert. Több panzió és szálloda veszi körül az ide települt, ivó- és fürdővízgyógyintézetet, melyhez 80-100 szoba, melegvízes fürdőház és kabinfürdők is tartoznak. A mai időkre már mind a két korábban önálló szepességi városka közigazgatásilag Poprádhoz tartozik együttesen alkotva egy nemzetközi fürdő és hegyi üdülőtelepet.

POZSONY-VASKÚT – BRATISLAVA

„Ásványvizek tekintetében nem mondható, hogy a vármegye bennök gazdag volna. Ami van, az a vas- vagy kéntartalmú hidegvizek közé tartozik. Pozsonynál a Zergehegyház, várrom, a városháza, primási palota, a Ferenciek temploma, s még sorolhatnánk. Modern épületei is versenyezhetnek bármely ország fővárosával. Emellett környéke igen gazdag természeti szépségekben: a hegyi díszkert a ligetkert s mások, de mind közül is kiemelkedik a Zergehegy lábánál, a vadregényes vödrizsi

Pozsony – Vaskút

A Magyar Birodalom ásványvizei és fürdőhelyei 1907-ből

völgyben lévő Vaskút, Pozsony büszkesége, mely üdülőhelyként is ajánlható. A források vizéből keletkezett tó partján szép és jó szállodák épültek fel, melyek minden gyógyulásra váró vendég egészségügyi igényeit is ki tudják elégíteni.

Az erős vastartalmáról ismert vizet palackozva gyógyszerházakban is árúsítják Pozsonyban és más városokban is.

Pozsony azonban olyan szerencsés város, hogy a területén nem csak egy hanem több forrás is fakad. Az egyik legismertebb és gyógyászatilag is jelentős: **Pozsony-Szentgyörgy**, mely a város határában van, szemben egy vasúti állomással. Korábban önálló település volt. Itt ered az István-forrás, melyhez fürdőházat építettek. Az épületben 15-20 panziós vendégszoba is az idelátogatók és fürdőzni akarók kényelmét szolgálta. A meszes, savanykás, nátrium-kloridban gazdag forrásvíz a helyiek és a megye más helységeiben is közkedvelt volt.

PÖSTYÉN-FÜRDŐ – PIESTANY

Pöstyén-fürdő Nyitra megyében 162 m magasságban a Vág folyó széles völgyében, a folyó jobb partján és a szigeten terül el, Pöstyén városától karnyújtásnyira. A Vág folyó és a város között terül el az a nagy és igen szép, gondozott park, amelynek bejáratánál állnak az új szállodák s a ún. Fürdő fogadó az elegáns Ferencz villa. A régi és az új park határán épült fel a palotaszerű új gyógycsarnok, óriási gyógytermével, társalgó, játszó, olvasó, étkező helységekkel. Az emeleteken 25-30 szoba volt. A szállodákban és panziókban 1400-1500 szoba állt rendelkezésre az esténként érkező vendégeknek. Ennyi hely az egész Felvidék nagy fürdőhelyein együtt is alig volt! De Európában is ritkaságnak számított, hogy ennyi fürdővendéget el tudjanak helyezni.

Ehhez a vendéglétszámhoz kiépült az új parkban a nyári színház, mellette nem messze a Casino és a zenepavilon, ahol esténként különböző műsorok voltak.

„A szerényebb pénzűek sem kell, hogy kimaradjanak a gyógyulásból és üdülésből, mert a szállodákon kívül többszáz magánház, és villa áll a vendégek részére a városban gyógyhelyek is várják őket. Felépült egy

Pöstyén – Napoleonforrás

Pöstyén – Zenepavilon

nagy katonai gyógykórház, mellette egy megyei kórház s már külön épületet adtak át a munkásoknak egy: munkás penzionátust is, mely eléggé egyedülálló országunkban.”

A világhírű gyógyfürdő története már az ókorban megkezdődött. A Vág szigetének 67 °C-fokos kénes forrásait már az erre elhaladó római légionárusok is ismerték, és feljegyezték. Később az itt lakók s a halászok gödröket ástak és ebben lévő iszapba fürdették fájó tagjaikat, s gyógyulásokról számoltak be. A fürdőt már egy 1551-es útikönyv is megemlíti. Később Torkos János, Pozsony város főorvosa is ír a fürdőről és gyógyíttatja itt betegeit. Írók és művészek is feljegyzik gyógyító hatását így a már említett *Gvadányi József: Pöstyéni fürdés* című versében a XVIII. századi helyzetet mutatja be.

A XIX. század elejétől már szállók, fedett fürdőcsarnokok és üvegezett folyósok várták a vendégeket. Korábban a Forgács grófok, később az Erdődyek tulajdonába került, kik igen jelentős fejlesztéseket hajtottak és hajtottak végre. Az ő vendégükként járt és üdült itt Beethoven is. Korszerűen és az európai fejlett igényeknek megfelelően a Winter testvérek építtették ki Pöstyént az I. világháborút megelőző években, az építkezés, ritka kivételként a két háború között időben is folytatódott.

Az erősen radioktív hatással bíró víz reumát, izületi és idegbántalmakat gyógyít. Innen szimbóluma is, a kettétört mankóját elhajító férfi szobra, vagy a mankójától fokozatosan megszabaduló betegek sorozatképei.

Fejlődése a jelenkori ideig töretlen, Pöstyénben a természetes melegvízzel táplált Éva strand a mai Szlovákiában is nagyon népszerű. Erre a gyógyászati központra alapítva, egy új magyar érdekeltségű termálszállodáról is beszámolhatunk, miután a Danubius Rt. megvásárolta és felújított korszerű fizioterápiás részleggel ellátva nyitotta meg új Danubius Termál Hotel Pöstyén nevű intézményét!

„Gyógytényezők: A tudomány mai állása mellett teljes határozottsággal ugyan nem lehet megállapítani a kiváló gyógyhatás okát, de e tekintetben kétségkívül a következő tulajdonságok döntő fontosságúak:

1. A források rendkívül forrón ($67\text{ }^{\circ}\text{C}$) fakadnak fel, úgy, hogy még a legerősebb fürdőknél sem kell azokat mesterségesen felmelegíteni.
2. Kéntartalmuk felett nagy, és a kén legnagyobbbrészt kötött állapotban fordul bennük elő. A használatnál tehát a kénvegyületek nem illannak el, nem okoznak erős kénzagot, ellenben mindvégig kifejtik a kén kitűnő, közismert hatását.

Munkásüdülő – Pöstyén

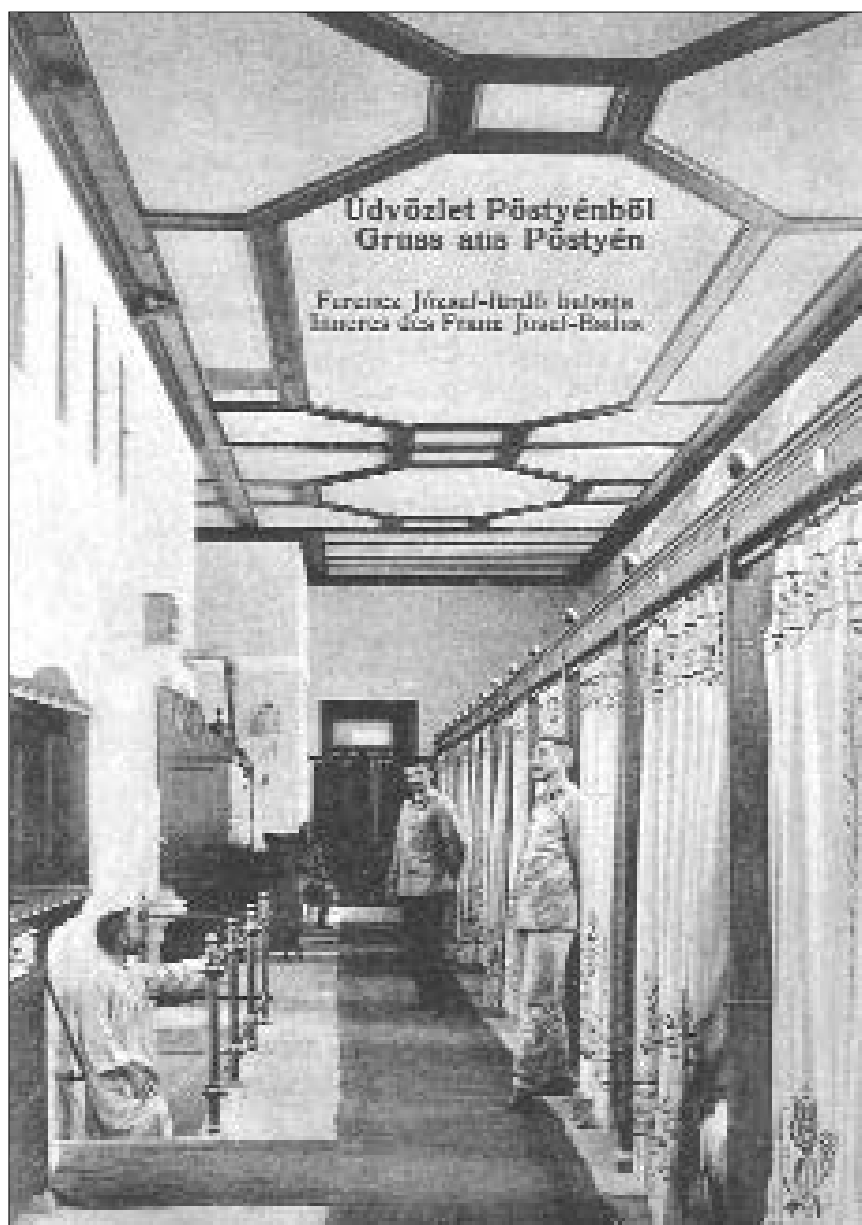

A pöstyéni fürdő csodát tett

3. A források mélyén mérhetetlen mennyiségű iszap rakódik le, mely ugyanoly magas hőfokú és épp oly gazdag kén tartalmú, mint a hévíz. Ez a vajlagyságú, rendkívül finom szemcséjű fekete anyag a fürdő legsajátosabb különlegessége, melynek Pöstyén világhírét köszönheti. Kimeríthetetlen gazdaságával nemcsak nagyszámú medencefürdőt lát el bőségesen, hanem módot nyújt a Pöstyénben dívó individuális kezeléshez szükséges különleges gyógyeljárásokra, az úgynevezett lokális (tagiszap-) fürdőkre és iszapborogatásokra.”

„A folytonos emanáció következtében a környező légréteg is rendkívül sok rádiumot tartalmaz, kivált a medencefürdőknél, melyekben nagy az emanáló víz- és iszaptömeg. Ezeknél tehát belégzés útján szintén jelentékeny mennyiségű rádium jut a fürdőző testébe, vagyis a rádium egyszerre külsőleg és belsőleg is hat, és valószínű az a feltevés, hogy ez a pöstyéni kúrák bámulatos eredményének egyik legfontosabb tényezője.”

„Pöstyén forrásai első helyen javallottak a következő betegségeknél: a csúzbántalmak minden neme, ízületi lobok, az azokkal járó merevség és zsugorodás, köszvény (a szükséges diätetikus ellátással), idegzsábák (ischias, lumbago), izzadmányok (úgy törések és ficamodások után, mint

Üdvözlét Pöstyénből
Grüss aus Pöstyén

Ferencze József-Hendrik István
Eduard des Franz József-Budapest

“Grüss aus Pöstyén”

hőmérséklettel készülnek, melyet az orvos az illető beteg szervezetéhez mérten megállapít. A pöstyéni kúra tehát a képzelhető legnagyobb kíméletet teszi lehetővé, és miután a tagiszapfürdőknél és iszapborogatásoknál az eljárás kizárólag a beteg testrészeire szorítkozik, akár szívbetegségeknél vagy egyébként gyöngé konstrukciójú (pl. magas korú) egyéneknél is minden hátrányos mellékhatás nélkül nagy eredménnyel alkalmazható.

Fizikai gyógykezelés: Thermalis fürdők kiegészítéseként, illetve önálló gyógykezelésre szolgálnak és nemcsak a fürdőző vendégek, hanem azok kísérői részére is.”

RAJECTEPLIC – RAJECKÉ TEPLICE

Rajecfürdő a hajdani Trencsén vármegyében, a zsolnai járásban, Kunfalva község területén 420 méter magasságban, gyönyörű tájon, északról teljesen védve, pormentes vidéken fekszik, és az igazi klimatikus gyógyhely minden előnyével rendelkezik. Enyhe magaslati éghajlata mindazon esetekben ajánlható, amelyekben a szervezet erősítésére gyengén izgató hatás szükséges. A szép és tartós ősz és a korai tavasz e gyógyhelynek igen hosszú évadot biztosít.

„Gyógyeszközök: Az erősen radioaktív szabad és kötött szénsavtartalmú vasas-timsós 33 °C-os hőforrások két nagy tükörfürdővel; kádfürdővel; saját láp-, valamint fenyőfürdővel rendelkeznek. Ivógymód

Rajeczfürdő.

MAGYAR GASTEIN, vasuti állomás: ZSOLNA.

33 C. fokú timsós vasas hővíz.

Gőzzel főzött és kavart, tehát legmodernebb előállítású
vasas lápfürdők, mint Franzensbadban.

MAGASLATI GYÓGYHELY.

Az újonnan berendezett gőzszolnának és gőzkamrával ellátott vízgyógyintézet, valamint az egész fürdőtelep Április 1-én nyílt meg.

Rajeczfürdő hirdetése

úgy a fürdő saját meleg és hideg ivóforrásainak, mint minden egyéb ásványvíz igénybevételével; kitűnő olcsó tej és savó, masszázs és vil-lanyozás. A fürdőket kiegészíti egy tökéletes berendezésű hidegvíz-gyógyintézet.

Gyógyjavaslatok: A 33 °C-os rajeczfürdői hőforrások vasas-timsós ásványvize magas fokú radioaktivitásánál és szabad szénsavtartalmánál fogva a következő betegségeknél gyógyhatású: a női bajoknál speci-fikum; bőrbetegségek közül pruritis-, prurigo-, psoriasis-, száraz ekcé-ma-, furunculosisnál; idült izom- és ízületi csúznál, izzadmányoknál; idegbajok, zsábák, hűdések, idegesség, neurasthenia, hysteria esetében; általános gyengeség, görvélykórnaál, úgy a légutak, mint más nyálkahár-tyák idült hurutjánál. Idült vesebajoknál, gyomor- és bélbántalmaknál ivó- (belső) gyógymóddal kombinálva meglepő eredmények érhetők el. Érelmeszesedés esetén számosan használták a medence-fürdőkben fel-szálló radioaktív gázoknak belélegzését.”

A meleg hévforrásoknak és azok gázainak radioaktivitását már 1910-es években megállapították, és nemzetközileg is elismerték.

RÁNKFÜRED – HERLANY

A fürdő a régi Abauj-Torna vármegyében, Kassától 2 órára Herlány község tőszomszédságában, az Eperjes tokajhegyaljai trachit-hegyláncolat nyugati lejtőjén, a szelek ellen védett kies völgyben, 392 méter tengerszint feletti magasságban fekszik.

A fürdőben levő összes épületet az „Andrássy-forrás” látja el kitűnő édesvízzel.

A fürdő gyógyvizei: A magyar „Gejzír”, Ránkfüred legnagyobb, és Európában a maga nemében páratlan nevezetessége az időszakonként szökő artézi kút, melyet Zsigmondy Vilmos 1869-től 1875-ig fűrt, míg végre 1875. május 5-én a víz 404 méter mélységből, az izlandi gejzírek módjára szökni kezdett. „E tünemény, mely eleinte 8-10 órai időközökben ismétlődött, most már csak 20-23 óránként következik be 10-14 percnyi időtartalommal. Ilyenkor a fürdőpark közepe táján nyolcszögle-tű gránittartályból kiemelkedő, sziklacsoportozattal körülvett 25 cm átmérőjű vascsőből a víz 60-80 cm vastag hófehér vízoszlopban tör az ég felé, rendszerint 18-20, sőt 30 méter magasságra is, s ez oly

megkapó és kivált a leáldozó nap sugarainak vagy a holdnak világításában oly tündéres látványt nyújt, mely egymagában megérdemli a fáradságot, hogy a helyet felkeressük.

Azonban a szökőkút milliárd cseppekben szétfosló vize nemcsak a nyújtott látvány szépsége, hanem gyógyhatása által is kitűnik. A „Gejszír” által szökésenként kilökött kb. 280-350 hl gyógyvíz a medencékbe ösz-

„Gejsyr” – Ráncsfüred

szegyűjtve s megfelelő hőfokra felmelegítve használható a fürdőházban kádfürdők készítésére.”

„Az erdei-forrás dús vastartalmú, sós, savanyú ízű, bővizű gyógyforrás, amelynek vizét főleg sápkórosak és vérszegények használják. Az erdei forrás vizével hasonló összetételű „Rudolf” és „Valéria” források újbóli feltárása és az egészségügyi követelményeknek megfelelő foglalása folyamatban van.

Ránkfüröd égvényes, konyhasós, vasas savanyúvizei kitűnő eredménnyel használhatóak heveny és idült gyomorhurutnál, a gyomornak ideges alapon álló bántalmainál, továbbá vér-anyagcsere bajoknál, nevezetesen sápkórnál és a vérhiány minden alakjánál, végül kénes tartalmuknál fogva hatékonyak csúzos és köszvényes bántalmaknál.

Ránkfürdő azonban nemcsak a gyógyfürdő, hanem tiszta és pormentes levegője, enyhe éghajlata és kies fekvésénél fogva igazi üdülőhely, s mint ilyen, lábadozóknak – kimerültségnél és súlyosabb betegségek után – különösen ajánlható.”

Ránki-fürdő – Greguss János rajza

A Vág hídja Rósahegyen

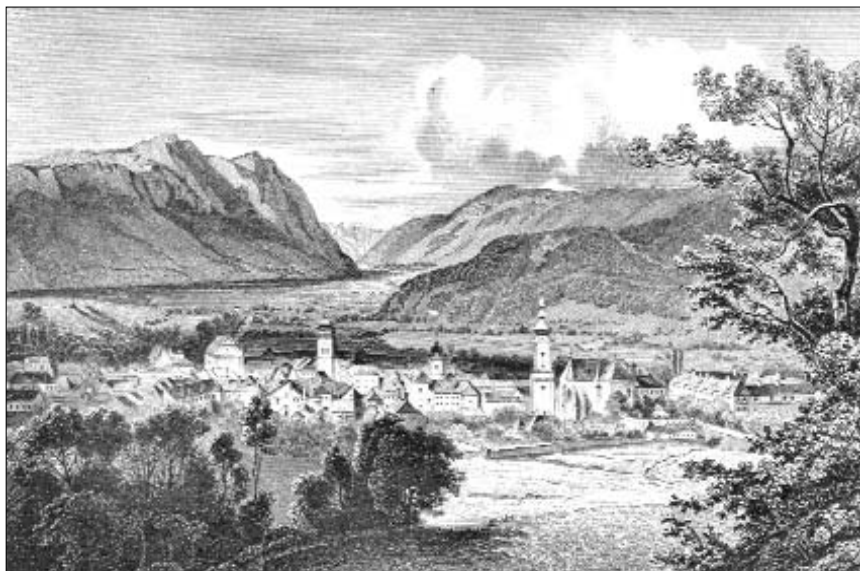
RÓZSAHEGY – RUŽOMBEROK

Rózahegy a Vág felsővidékének legnagyobb városa, teraszosan épült ki 495 méter magasságban, a Liptói medence nyugati sarkában. Szász telepek alapították a XIII. században. Fénykorát a XVI. században a Thökölyek alatt élte. Jelentős műemlékei vannak, így a gótikus eredetű Zsófia kastély, mely igazi vizivár a Vág és a Revuca összefolyásánál. A XIX. századtól már nagyobb iparvárosnak számít, jelentős polgársággal.

Amint azt a Vág folyó mentén több nevezetes fürdőhely esetében tapasztalhattuk, például Pöstyénben, a meleg vizek itt is szinte a folyó medréből törnek fel 38-45 °C-os hőmérséklettel. A fürdő a folyó partjára épült ki, ugyanakkor a Vág folyón nyári strandfürdőzés is folyt. Elsősorban a helyi és környékbeli lakosság használta.

ROZSNYÓ – ROŽŇAVA

Rozsnyó-fürdő a hajdani Gömör és Kis-Hont vármegyében, a Sajó mellett található, 400 méter magasságban épült ki. Rozsnyó város mellett 1,5 km-re, a csucsomi szűk völgyben fekvő fürdő – melyet hatalmas erdő

Rozsnyó távlati képe – L. Rohbock metszetén

borította hegyek vesznek körül – korábban a püspökség, majd a Flütsch testvérek birtokában állt. A völgyben több vasszulfátos forrás fakad, ezeknek némelyikét fürdésre, a többit ivókúrákra hasznosítják. Vasas vizét elgyengülésben, görvélyességben, női bajokban és idegbántalmakban szenvedők használták. A vendégek kb. 50 lakó- és 20 fürdőszobát vehettek igénybe. A közeli Markó-villában égvényes, vasas savanyúvíz fakadt, e helyen voltak a rozsnyói polgárok üdülőtelepei és hétvégi házai. A nagy park és az erdőségek miatt klimatikus gyógyhelyé nyilvánították.

SALVATOR-FORRÁS – LIPOVCE

Fekvése: A szinyelipóci Salvator forrás a régi Sáros vármegyében Szinyelipóc helység határában erdőkoszorúzza hegyekkel övezett zárt völgyben fakad 550 méter magasságban.

A szinyelipóci Salvator-forrás régóta foglal helyet a kiváló gyógyvizek kincstárában. Hódító körútját a víz csak az 1880-as években kezdte, midőn a forrás kezelése avatott kezekbe került és midőn hazai orvosi karunk legjelesebbjei a szerencsés összetételű vizet mintegy újból

fölfedezve, siettek azt betegek javára fordítani és évekig tartó gondos megfigyelések útján a gyógyvíz javallatait mindenképpen megállapítani. Csakhamar a külföld figyelme is a Salvator-forrás felé irányult.

„A Salvator-forrás a völgy magasabb részén, közel a keleti hegyoldal aljához igen nagy vízmennyiséggel tör elé a Magura homokkő-törmelékéből. Foglалása hosszas előtanulmányok után a modern forrástechnika legkényesebb követelményeinek megfelelően újított meg. Utoljára az 1908-ik év őszén néztem meg a forrást, amelynek aránylagos vízbősége a vizet apasztó aszályos évek után meglepett. A legszorgosabb töltögetés mellett is mindig bőven áll rendelkezésre a kristálytisza, változatlan, és a bakterológiai vizsgálatok szerint kifogástalan minőségű ásványos gyógyvíz.”

„Így eredeténél, nemkülönben kellemes üdítő savanykás ízénél, végre nagy mennyiségű szénsavtartalmánál fogva mindenekelőtt tiszta csírámentes dietetikus asztali italt képez, melynek vasmentessége azon előnyről jár, hogy a gyenge gyomrú emberekre nézve is a lehető legkönnyebben emészthető. Az elmés töltési technikának, mely a palackok

Salvator-forrás "kincse"

Vízszállítás

megtelését a levegő kizárásával teszi lehetővé és az egész vonalon legmesszebbmenő pedáns tisztaságnak köszönhető, hogy a víznek csírától s rothadási anyagoktól való mentessége a palackokban sem szenved semmiféle hiányt. Ebben a tekintetben más kiváló bel- és külföldi ásványvizekkel összehasonlítva, a Salvator-víz első helyen állónak bizonyult.” (*Székesfővárosi vegyészeti hivatal, Budapest.*)

„A víz kvalitása és kiváló összetétele azt oly sokoldalú és nagyhatású gyógyvízzé avatják, melynek párjával még a külföld sem dicsekedhetik. Vegetatív életünknek alig van kóros mozzanata, mely ellen a Salvator-víz, mint a javulást siettető faktor, bizonyos esetekben pedig, mint az egészségnek valóságos Salvatora ne küzdhetne sikerrel. Főleg a légző-, emésztő- és kiválasztó szervek kórtanában vált e víz nélkülözhetetlen gyógyszerközzé, amennyiben a hurutok, heveny és idült lobok csillapító és eminens módon gyógyító szerének bizonyult. Az anyagcsere javítása és fokozása által mindenekelőtt lökést ad a szervezet erősödésére és a közérzet javulására. Amellett ásványi sókban való bővelkedésénél fogva a különböző mirigyes szervek táplálkozására hat éltetőleg és azok

működését élénken serkenti, aminek eredménye a különböző nedvek és váladékok erőteljesebb levezetésében és így a beteg szervek helybeli viszonyainak is rendes mederbe való terelésében mutatkozik.

Javaslatok: Légúti bántalmak eseteiben folyósítva, hígítva a légutak hurutos váladékát, előmozdítja a kitisztulást.”

„Nagy terjedelemben használtam tüdővészeseknél, majd hidegen és tisztán, majd melegítve, tejjel vegyítve és mindazon jó hatást nyújtotta, amelyet általában az égvényes savanyúvizek ezen betegségek különböző tüneteire és lefolyására gyakorolnak a kiválasztásoknak előmozdítása és táplálkozás emelése által. Méltán versenyezhet e tekintetben a külföldről beözönlő hasonló természetű vizekkel.”– írja még az 1880-as években közzétett tanulmányában *Korányi Frigyes*.

A gyomorbántalmak számos esetében a Salvator-forrás valóságos gyógyszer számba megy.

„A Salvator-víz javallatai mikor vele 1883-ban az első kísérleteket tettük, a gyomor acut chronikus hurutjai, gyomorfekélyek s a gyomor ideges betegségei voltak. Hogy ezen javallatok ma is szilárdan fenn tarthatók, kétséget nem szenvedhet. Hogy szabad széndioxid tartalmánál fogva gyomorhyperaesthesiáknál hasznos szolgálatokat tehet, könnyen belátható.”– emlékezik meg *Bókay Árpád*.

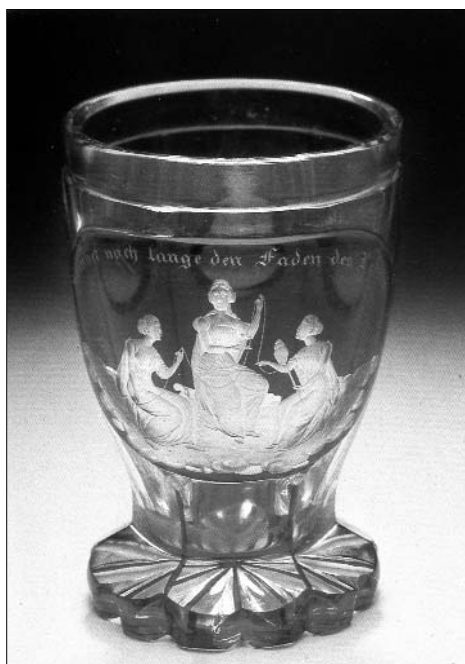
Ivócsarnok és vízkút

A gyomorbéli hatást *Korányi Frigyes* a következő szavakkal jellemzi: „Idült gyomorhurutnál hasonlóképen haszonnal alkalmazható a Salvator-forrás és kiválik azáltal, hogy még izgékony gyomrú egyének által is jól tűrhetik. A gyomorhurut többször hasonlóképpen minden más gyógykezelés nélkül el lett hárítva s más esetekben a hurutot kísérő gázfejlődést, gyomorégést, émelygést hárították el.”

Bő bőr- és lítiumtartalmánál fogva a Salvator-víz a kiválasztó szervek terén domináló szerephez jutott.

„A vese és hólyag különböző heveny és idült bántalmainál kiváló sikerrel alkalmaztam” – mondja *Bamberger*.

Dittel a húgyhólyag bántalmainál nagyon jótékony hatású ásványvíznek tapasztalta: „Ahol a vizelet savanyúságát tompítani és mennyiségét szaporítani kell, mint húgydaraképződésnél és ebből eredő vesekólikánál és másnemű vizelési zavaroknál, a gyógyszerláti gyógyszereknél sokkal jobban használható, egyrészt mert még nagy mennyi-

Ivóphár

ségben fogyasztva sem változtatja lúgossá a vizeletet, így foszfátok ki-csapódását nem mozdítja elő, másrészt mert a vizelet tetemes meghígításával is hozzájárul a húgysavas csapadékok feloldásához, vagy legalább is helyükből való kimozdításához, de mindenesetre gátolja ily csapadékok képződését.”

A Salvator-víz szuverén gyógyhatását a vese- és a hólyagbántalmak terén egyik előadásában *Mendelsohn* berlini tanár a következő szavakkal ismerte el: „Tapasztaltam, hogy egyidejűleg a húgymennyiség tartós szaporodásával a közérzet is megfelelően javult, különösen gyakrabban észleltem veseköveknek önkéntes eltávolodását: előnyöket, melyeket az éppen kifejtett javaslatoknál, a Salvator-forrás felette kedvező összetételének és hatásmódjának tulajdonítok.”

Bizonyos anyagcsere bántalmaknál a Salvator-forrás használata szintén kitűnő eredménnyel jár. Így a húgysavas diathesisnél egyrészt lithion- és alkalicartalmánál, másrészt az anyagcserét élénken fokozó tulajdonságainál fogva szerették világszerte alkalmazni.

„Az anyagcsere sok esetben idült fémmérgeзések (ólom és higany) is szoktak rontó hatással lenni. A Salvator-víz detoxikáló és a vese útján hatalmas kimosó-képessége folytán antiluetikus higanykúrák közben s után fényes eredménnyel használhatók. Hogy ez a “lavatura deli organismo” fertőző betegségek folytán képződött toxinok eltávolítására is jól felhasználható s hogy ily esetekben a Salvator-víz jó szolgálatokat tehet, nem tudom eléggé hangsúlyozni, és azt hiszem, hogy ha ezen indicatiónak buzgóbban tennének eleget az orvosok, bizonyára kevesebb vese-gyulladást észlelnének pl. a scarlatina folyamán. Ugyancsak bő alkalicartalmánál fogva számos klinikus a diabetes elleni küzdelemben szokta minden várakozást kielégítő gyógyvízként alkalmazni.”

Az 1910. évi budapesti magyar és a salzburgi osztrák balneológiai kongresszuson *Bókay Árpád* tanár egy nagy feltűnést keltő előadásban mutatott rá a földes vizek (így a Salvator) néhány elhanyagolt indicatójára. „Ismeretes a terhes és szoptató nők óriási calciumvesztése, illetve szükséglete. Ezek a pompás ízű vizek graviditás és lactatio alatt jól pótolhatják a nők calciumvesztését és a magzatnak, illetve csecsemőnek egészséges csontfejlődését biztosíthatják. Javallott a csontfejlődés egész periódusa alatt az ivóvíznek földes ásványvizekkel való

helyettesítése.” A „földes ásványvíz” elnevezés Bókay tanár szerint nem szegénységi bizonyítvány, hanem nemeslevél!

„Mindent összefoglalva kitűnik, hogy a Salvator-forrás a legfontosabb vegetatív szervek beléletére, valamint az egész szervezet háztartására – ép és kóros viszonyok között – egyaránt üdvös, a helyes egyensúlyt előmozdító, sok tekintetben pedig kiváló mérvben gyógyító befolyást gyakorol.”

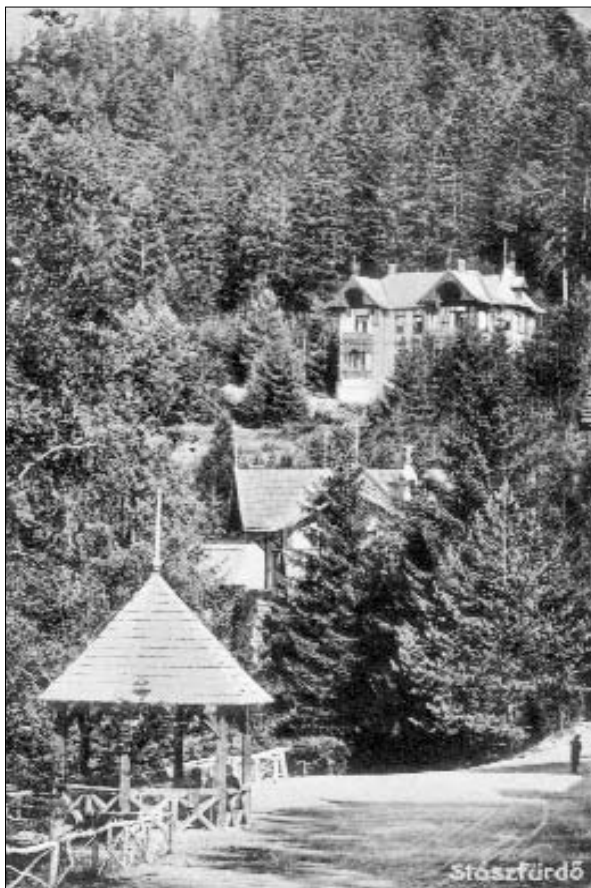
A Salvator forrás- és gyógyvíz korabeli leírásainak bemutatásával kívántunk rávilágítani, hogy milyen gazdag értékekkel bírtak a Felvidék különböző tájegységein gazdagon feltörő források, amelyek hamar ismertek lettek egész Európában.

SAVNIK – SPIŠSKÝ ŠTIAVNIK

A hajdani Szepes vármegye szepesszombati járásában található. Savnik község négytornyú reneszánsz kastélya 1650 táján épült és a szepesi püspökség nyári nyaralója volt. A községtől nem messze a szűk völgyben lévő kis fürdőben 25 vendégszobát és 6 fürdőszobát lehetett igénybe venni, melyben az ott fakadó forrásvizet felmelegítve hasznosították.

Savnik – Savanyúvíz

Stoószfürdő távlati képe

STOÓSZ-GYÓGYFÜRDŐ – ŠTÓS KÚPELE

Stoósz klimatikus gyógyhely és vízgyógyintézet, 650 méter magasan a tengerszint felett. Szomolnokhuta (vagy Meczenzef) s egyben Szepes megye határán található, amelyhez korábban tartozott.

A gyógyfürdő Stoósz bányavárostól negyedóránnyira, minden oldalról fenyvesekkel borított hegyek által védett, s csakis dél felé nyitott völgyben fekszik. Vize, mely több forrásból ered, igen bőséges és erősen lágyműködését kémhatása miatt jól hasznosítható a gyógyászatban.

Az enyhe éghajlat, az ózondús és pormentes levegő, a hegyi források nagy száma, az északról teljesen elzárt magas földrajzi fekvés méltán sorolta e fürdőt hazánk elsőrangú klimatikus gyógyhelyei közé, mely látogatóira fenséges, elragadó benyomást gyakorolt.

„Gyógyeszközök: 1. A vízgyógymódnak minden alakja, megfelelő a beteg testi erejének és egyéniségének. 2. Masszázs. 3. Fenyőfürdők. 4. Mesterséges szénsavas és oxigénfürdők.

A forrásvizeket a fővárosi bakteriológiai intézet megvizsgálta és kitűnőnek minősítette.

Gyógyjavaslatok: az idegesség, különösen túlfeszített munkálkodás után, ideggyengeség, idegfájdalmak, ideges szívdobogás, álmatlanság és bénulások. Nemkülönb: vérszegénység, sápkór, görvélykór, vértódulások, aranyeres bántalmak, idült tüdőhurut, asztma, kezdődő tüdővész, elkövérédés, rossz emésztés, szokványos székrekedés.”

Ellátása is megfelelő volt, vízgyógyintézete köré jelentős szállodák települtek, 200 férőhelyet biztosítva. Ezen kívül igen sok magánvilla a vendégek rendelkezésére állt, szintén gyógyvizet fürdőkkel.

STUBNYA-FÜRDŐ – TURČIANSKE TEPLICE

Bad-Stuben, Teplice kisközség, Turóc vármegye mosóci járásában fekszik. Stubnya egyike a legjelentősebb fürdőknek, mely 518 m magasságban fekszik a turóci fennsíkon. Hat hőforrása, megannyi tiszta földes hévíz, 42 és 48 °C közt váltakozik. A vizet nagy medencékben közös fürdésre használták, azon kívül kádfürdők is voltak, valamint gőzfürdő és uszoda. A vendégek befogadására számos épületben mintegy 300 szoba szolgált. A fürdőt leginkább gyomor-, bél- és hörghurutnál, epebajoknál, csúzos és köszvényes bántalmaknál használták sikerrel.

Már a középkorban is ismert és kedvelt fürdőhely volt, de csak a fürdő fejlesztésekor alakították át modern intézetté. Tulajdonosa Körmöcbánya városa.

A korabeli tudósítás a Vasárnapi Újságban így írja le Stubnya fürdőt:

„Turócz megyében, 518 m m. P. T. V. helyben. A kies turócz megyei fennsíkon, melyet minden oldalról magas hegyek zárnak körül, a hermanécsi hegy nyugati tövében, pisztrángokban dús patak partján fekszik

a stubnyai fürdőtelep, mely már a középkorban is ismert és kedvelt fürdőhely volt, melyet azonban csak az elmúlt évtizedben alakítottak egészen át modern intézetté. A fürdő lakó- és fürdőházai előtt terül el sík földön a gyönyörű és nagykiterjedésű, jól ápolt park, melyet a legújabb időkben egészen a fenyves erdőig terjesztettek ki. Stubnyának hat hévforrása van, melyek vegyi összetételükre nézve alig mutatnak csak némi eltérést is, hőmérsékletükben azonban különböznek egymástól. A vendégek befogadására szolgálnak: a nagy kétemeletes, jól felszerelt, újonnan épült „Erzsébet-lak” 58 szobával, a még a XVI. században épült „Kőház” 13 szobával (e két épület között van a nagy gyógycsarnok-épület társalgó- és étkezőhelyiségeivel), a „Fürdő-lak” 18, a „Valeria-lak” 10, a legújabb időkben épült „József-lak” 18 szobával. Ez intézeti házakon kívül még a nyaralókban és magánházakban is 60-70 szobát találhatni. A stubnyai források a forró földes hévvizekhez tartoznak, és mindazon betegségeken, melyben ezek javulnak, ajánlhatók, azon kívül belsőleg is jó sikerrel használatnak gyomor-, bél-, hörghurutnál, epebajoknál. Jó levegője, magas fekvése és ennek folytán hosszantartó insolationója mint üdülőhelynek is biztosít Stubnyának jelentőséget.

Stubnya-fürdő – hidegvízgyógyintézet

Közlekedés a fürdőbe (5 perc) 30 kr.

Szobaárak a főévadban: jún. 15-től szept. 15-ig, 50 Kr.-tól 1 Frt 60 Kr.-g. Az elő- és utóévadban 25% eng. Fürdők árai: 5 Kr.-tól 50 Kr-ig. Kedvezmények: orvosok gyógy-, zene-és fürdődíjat nem fizetnek. Gyógy- és zenedíj: 5 ik napon túl I. oszt. 5 Frt, III. oszt. 3 Frt az egész évadra. Fürdőtulajdonos: Kőrmöcz sz. kir. és főbányaváros. Fürdőorvos: dr. Bakó János. Fürdőigazgató és bérlő: Schleicher Emil. Vendégek forgalma 1897-ben 1004.

Utazás Budapestről 6 és 11 óra, személyv. II. oszt. 6 Frt 50 Kr., gyorsv. II. oszt. 8 Frt. Fürdőidény ápr. 1-től okt. 15-ig.”

SZÁNTÓI SAVANYÚVÍZ – SANTOVKA

Fekvés: Szántó község határában, a Bur patak jobb partján buzog fel a Szántói savanyúvíz. A forrás vize már a múlt század eleje óta közforgalomban van. A legrégibb vegyelemzés, mint azt a forrástulajdonos zirci apátság levéltárában II 110. sz. alatt őrzött eredeti okmány igazolja, 1838-ból ered. Ez időtől fogva a Szántói savanyúvíz már forgalomba van. Jöttek érte, mint csodaerejű gyógyvízért messze földről, magukkal hozva a fogyasztók mindenféle edényeket, korsókat, üvegeket és dugókat.

Az 1866. és 1873. évi kolerajárványok alatt már igen nagy szolgálatot tett az emberiségnek. 1906-ban a forrást Pazár István kir. főmérnök, forrásszakértő tervei szerint újonnan rendezték be és építették át.

Van szerencsénk értesíteni, hogy a megrendelt		25	palack
friss töltésű szántói vizet	1	rekeszben	8
utánnvétellel ma feladtunk. — Új töltés esetére, ha az üres palackok		kor.	10
bérmmentesen „SZAKÁLOS” állomásra visszaküldetnek, azokat			
onnan (19 km.) elhozzatjuk, friss töltésű vízzel ismét ott feladjuk,			
s az ide-oda fuvarozás költségével egy üvegért „tíz” fill. számítunk.			
Szántó, 190	7	78	hó 7 n.
Köszönettel			
A SZÁNTÓI SAVANYUVÍZ			
kezelősege.			

Savanyúvíz megrendelőlap...

gyomor tevékenységének emelésében és az étvágy javulásában. A víz kellemes ízű, tiszta. A nitrogéntartalmú szerves anyagok bomlásának termékeitől teljesen mentes. Mint élvezeti és mint gyógyvíz jól pótolhatja az országunkban annyira használatos giesshübli vizet, amelyhez összetétel dolgában nagyon közel áll.

„Gyógyjavaslatok: a Szántói vizet különösen ajánlják gyomor- és bélrenyheségnél, az emésztés, továbbá a gyomor- és bélműködés fokozására, kalcium és nátrium hydrocarbonat tartalmánál fogva: a gyomorégések biztos megszüntetésére, a légső hurutos bántalmainál és egyéb hurutos megbetegedéseknél.”

Dr. Bókay egyetemi tanár a balneológiai kongresszuson felhívta az orvosok figyelmét a kalcium fontos szerepére a szervezet háztartásában. Így terelődött az orvosok érdeklődése a szántói savanyúvízre is, mely egyike a legkalciumdúsabb ásványvizeknek (1 liter víz tartalmaz körülbelül 1,7 g kalciumsót). A kalcium az emberi szervezetnek nélkülözhetetlen anyag, különösen fejlődési korban, így a terhesség, a szoptatás alatt rendkívül nagy a szervezet kalciumszükséglete, amit egyrészt mésztartalmú táplálékokkal, másrészt földes (meszes) ásványvizek rendelkezésével lehet kielégíteni.

Éppen ilyen nagy a fejlődő gyermek kalciumszükséglete is, akinek a meszes ásványvíz a legjobb ivóvíz. Terhességnél, szoptatásnál és gyermekeknél tehát a szántói savanyúvíz elsőrangú gyógytényező.

Ezen gyógyvíz után évtizedek óta igen nagy a kereslet és nem múlik el az érdeklődés, emiatt a gyógyszertárakban folyamatosan kapható.

SZENTIVÁNYI CSORBATÓ – ŠTRBSKÉ PLESO

Fekvés és éghajlat: a Felvidék legmagasabban fekvő gyógyhelye a Magas-Tátra déli lejtőjén, 1356 méternyire a tengerszint felett fekszik. A tó maga a Tátra déli lejtőjén levők között a legnagyobb (20-40 ha), a legmélyebben fekvő (1351 m) és mélységére nézve a második (28,9 m). Fekvését illetőleg kétségkívül a legszebb pontja a Tátrának, amiért is már régen a „Tátra gyöngye” jelzőt kapta. A tavat és a partján álló fürdőtelepet hatalmas fenyves öleli körül, melynek tisztásain (mint az alpesi flóra alsó és felső régióinak határvonalán) a növényzet buja és változatos.

A Magas Tátra szállodái a Csorbató tükrében

Szerencsés fekvésénél fogva a fenyvesek, de főképp a hegyóriások által a hideg és ártalmas északi és északkeleti szelektől teljesen védett. Levegője ideális tiszta, ózondús, száraz, ritka és csendes. E száraz és ritka levegőn keresztül a nap sugarai könnyen hatolnak át, miáltal éghajlata enyhének mondható; ivóvize kitűnő. Talaja gránit.

Gyógyjavaslatok: „Csorbató, mint a Felvidék legmagasabban fekvő gyógyhelye, elsőrendű klimatikus gyógyhely, és ajánlható minden betegségnél és bántalomnál, melynek gyógyulásához tiszta, abszolút pormentes, ritka, ózondús levegő és a fenyvesekből kiáradó jótékony hatású fenyvesillat kívántatik, s éppen ezért páratlan a légző-, emésztő- és kiválasztó szervek hurutos bántalmainál, asztma, máj- és vesebajok esetén, a vérkeringés zavarainál és ebből származó betegségeknél (vérszegénység, agyvérbőség, zavarok), aranyeres bántalmaknál és az idegkimerültség sokféle betegségeinél, főleg: álmatlanságnál, idült női bajokban, Basedow-kórban szenvedőknél úgy magas fekvésénél fogva, mint több kilométernyi árnyas, emelkedés nélküli sétaútvajaira való tekintettel, páratlan lehetőségeket biztosít.”

L. Rohbock metszete Szepesváraljáról

SZEPESVÁRALJA – SPIŠSKÉ PODHRADIE

A régi Szepes vármegyében, Szepesváralja közelében feküdt a Sivabrada, másnéven Sibra vagy Zsibra nevezetű fürdő, mely a szepesi káptalan tulajdonában volt. Több kénes, meszes savanyúvízforrása volt, melyeket fürdésre használtak. A vendégek – leginkább vérszegénységben szenvedők – részére 10 lakó- és 11 fürdőszobát alakítottak ki.

SKLENÓFÜRDŐ – SKLENÉ TEPLICE

Bars vármegyében, 382 m magasságban, a Garamvölgy egyik mellékvölgyében, lombos és fenyves erdőkkel borított hegyek által minden szélről védve, a Tepla patak jobb oldalán fekszik a fürdőhely, melynek lakó- és fürdőházai gyönyörű nagy, árnyas park közepén szétszórva találhatók. Fürdői a lakóépületekkel össze vannak kötve, s legnagyobb részt nagy tükörfürdők, de vannak köztük kád- és kőfürdők is. Legnagyobb nevezetessége természetes gőzfürdője, sziklahasadékból fakad itt a 40-42 °C-os víz a Karolina-üregben és ezt állandóan 48 °C-os vízgőzzel telíti. Az „úri”-, „herceg”-, „császár”-, „Zipser”-, „Mária-házban” és a nagy vendéglőben 70 szoba állt a vendégek rendelkezésére, ezen kívül

A fürdőépület Szklenófürdőn

a község házaiban is kaphattak szállást. Szklenónak langyos és meleg forrásai, enyhe klímája, üde levegője sokféle betegségben bizonyult eredményesnek. Nemcsak csúsz, köszvény, csont- és bőrbántalmak, de az emésztő- és légzőszervek bajai, valamint az idegbajok és a kimerülés is Szklenó eredményes gyógykörébe tartoztak.

SZLIÁCS-GYÓGYFÜRDŐ – SLIAC

Fekvés: „Szliács Felvidék egyik legregényesebb vidékén, az erdő övezte, széles Garamvölgy mentén elterülő dombon, mintegy 400 méter tengerszint feletti magasságban fekszik a hajdani Zólyom vármegyében. A fürdőből elragadó kilátás nyílik a festői Garamvölgyre, a lipitói Alpések láncolatára (Kis-Tátra), a magyar Érc- és Jawarow-hegységre.

Éghajlat: Szliács levegője tiszta, friss és üdítő, hőmérséklete a nyári hónapokban reggel és este kellemesen hűvös, sőt napközben sem túl meleg. A hideg szelektől, zord zivataroktól megvédi Szliácsot a körülötte emelkedő magas hegyöv, míg a széles völgyön át szabadon jutnak oda a nyári hőséget oly kellemesen enyhítő szelíd légáramlatok. Nyáron csakis rövid tartamú átvonuló esők fordulnak elő, ősszel, pedig mint a

Szliács – Otthon szálló

Felvidéken általában, Szliácson is túlnyomóan száraz, derült időjárás az uralkodó.

Története visszanyúlik a középkorba. Évszázadok óta híresek gyógyforrásai, és már IV. Béla király 1244-ben Zólyom város részére kiállított privilégium levelében említést tesz róluk. Hosszú időn át Szliács is csak a közvetlen környék fürdője volt, de több évtized óta már nemcsak hazánkban ismeretes, hanem külföldről is (főleg Ausztriából, Németországból és a Balkán államokból) látogatják. Szliács fejlődésében, történetében minden bizonnyal korszakot alkotnak a modern átalakító munkálatok: A vízvezeték, csatornázás be van vezetve. Villanyvilágítás munkálatai folyamatban vannak.”

Gyógyforrásai: „Szliácsot a természet oly forrásokkal áldotta meg, melyek szénsavgazdagságuk és emellett jelentékeny hőfokuknál fogva kiválnak, a legkritkábbak közé tartoznak. A négy nagy forrás csak hőfokát tekintve különbözik egymástól, és mind a négy be van vezetve a központi nagy fürdőépületbe, ahol mindegyik külön medencébe folyik bele s tölti fel azt. Olyan erővel tör fel a szénsav, hogy 25-35 °C-os hőmérsékletük

ellenére, „lobognak” azaz forrni látszik a víz, ahogy a szénsav bugyborékol. Központtól távolabb négy hideg és langyosan meleg savanyúvizes forrás fakad fel így a Lenkey 23 °C, az Ádám forrás 25,6 °C-os, a Dorottya forrás 21,5 °C-os, a József forrás 12 °C-os. Ez utóbbit ivásra használják, emelőszerkezet forgatja, az a forrásvíz az Egész Európa egyik legvasdúsabb savanyúvize. Palackozás folyamatosan megoldott, és kereskedelembe forgalmazzák, igen eredményesen.”

Elszállásolás, ellátás: „A hévforrások fürdőháza, azaz a központi nagy fürdőépület előtt vannak a palotaszerű szállók így a Pest, Buda, Hungária, Pannónia, melyeket híd, illetve fedett folyosók kötnek össze. Távolabb újabb szállodasor, vendéglők, kaszinó és nyári színház épült ki, melyet tervezett francia kertek és angol parkok vesznek körül. Főidényben több mint 400 szoba áll a vendégek rendelkezésére, a vilákon kívül is.”

Javaslatok: „Szliács javasolható mindazon betegségeknél, melyeknél a szénsavdús meleg-langyos vasas fürdőket és a vasas vizek ivását sikerrel szokásos használni, ilyenek röviden: a vérszegénység, sápkór, a húgy- és nemi szervek betegségei közül főleg a női bajok, a hőszerű különféle zavarai, a méh és függelékeinek lobos bántalmi és e bántalmak

Pest szálloda Szliács

következménye gyanánt fennálló terméketlenség, sterilitás, az idegbajok közül különösen a zsábák, hűdések, az ideggyengeség (neurasthenia), a hysteria és tabes (különösen ez utóbbi betegség kínzó lancináló fájdalmi ellen bizonyult jó hatásúnak Szliács). A gyomor- és bélbajok közül különösen az ideges eredetűek, a vérszegénységen alapuló javulnak Szliácson. Javalva van görvély- és angolkóránál, csúzos, ischias bántalmaknál. A legutóbbi időben, mióta a szénsavas fürdőknek a szív izomzatára oly kedvező hatása ismeretes lett, nagyon sok compensált szív bajban és kezdődő arteria-sclerorisban szenvedő beteg keresi fel és használja jó sikerrel Szliácsot. Végül Szliács ajánlatos mindazoknak, kik hosszabb, súlyosabb betegségek után üdülni, erősödni akarnak, vagy akik a szellemi munkában kifáradva, a pihenést célszerű erősödéssel összekötve kies, jó levegőjű helyen élvezni akarják.”

SZOBRÁNCFÜRDŐ – SOBRANCE

Szobránc-fürdő község Ung vármegye szobránci járásában, Szobránctól 2 km-re, 130 m-es magasságban fekszik. Fürdője a település közelében, egy lapályon feküdt, szép park közepén. 12 épület-

Szobráncfürdő – park és épületek

ből állt, melyben összesen 127 lakó- és 22 fürdőszoba állt a vendégek rendelkezésére. Forrásai kénes-égyényes konyhasós vizet szolgáltatottak, melyeket gyomor- és bélhurutos bántalmak, aranyeres bajok, köszvény és idült bőrbetegségek kezelésére használtak. Volt iszapfürdője is. Szobráncz a jól felszerelt hazai fürdők közé tartozik. Több igen értékes villasor szolgálja a vendégek ellátását így a Várady, a Szerelmes-kastély, a Napoleon, a Bástya s még sorolhatnánk.

A fürdőhely vizét az annak közepén lévő fő forrás szolgáltatja, amelyet oszlopos, fedett tornác köt össze a fürdőházzal. Rossz időben ez szolgál sétahelyül is a hölgyvendégeknek. A nagy park egy távolabbi részén ered az ún. Szem-forrás, melyet üdítőitalként is forgalmaznak. A szobránci ásványos víz, kénes sós víz, melyet gyomor és bélproblémák kezelésére használnak erdménnyel.

TÁTRA-BARLANGLIGET, SZEPESBÉLA – SPIŠSKÁ BELÁ

A Barlangliget 763 m magasságban Béla helység határában található fürdő és üdülőhely, Tátralomnic felől közelíthető meg. Az igen szép üdülőhelyet a lomnici csúshoz kiránduló turisták kedvelik kellemes

Tátra-Barlangliget

klímája miatt. Fő nevezetessége a területén véletlenül felfedezett cseppkőbarlang, mely ismertté vált egész kontinensünkön.

Barlangliget „Rausch” nevű bővizű forrása (8-12 °C-os vizével) kiválóan alkalmas a hidegvízgyógyászatra. A forrás vize látja el az egész fürdőtelepet ivó- és fürdővízzel. Több szép szálloda épült itt is fel, kb. 200 szobával, éttermekkel és szórakozóhelyekkel együtt. Cseppkőbarlangja miatt télen-nyáron egyaránt látogatott.

TÁTRA-FÜRED – SMOKOVEC

Fekvés, történet, klíma: Ó-Tátrafüred a Magas-Tátra legrégebbi és legnagyobb gyógyfürdője, a régi Szepes vármegyében Tátra-Felka és Tátra-Lomnic között fekszik 1014 m magasságban.

A havasok derekán fakadó ásványvizek, a vidék szépsége és páratlan klímája már századokkal ezelőtt felkeltették az emberek érdeklődését s 1797-ben már kifejezett gyógyfürdő alakult az ásványvízforrások mellett. Azóta állandó a fejlődés, s ma Ó-Tátrafüred a külföld elsőrendű fürdőhelyei mellé sorakozik.

Már fekvése is jelentős előnyöket biztosít. A Tátrahegység déli lejtőjének kellős közepén, a nagyszalóki csúcs derekán mérföldekre terjedő fenyőerdők között fekszik. Tengerszint feletti magassága 1020 méter. Fölötte 4-500 méterrel már vége az erdőnek s a sziklák, az örökös hó és jég birodalma következik, míg 400 méterrel lejjebb a festői szepesi fennsík ringatja kalászeit. Magassága, védettsége, déli lejtőn való fekvése a maga nemében szinte páratlan éghajlatot eredményez: minden kellemetlen tényezőjétől megfosztott havasi éghajlatot. A légnyomás 673,4 Hgmm, vagyis csak 4/5-e az alföldeken észlelhetőnek. A nyár nem meleg, a tél pedig enyhe. A napsugárzás közvetlen melege igen nagy: még télen is 40-50° C meleget mutat a napra tett hőmérő. A napsütés időtartama télen ugyanannyi, mint St. Moritzban és négyszer annyi, mint Budapesten. A szél igen ritka. Északi szél soha nincs. A csapadék aránya kevés. A levegő tiszta, pormentes. A köd ritka.

A földrajzi fekvése igen szerencsés. Az összes tátrai fürdők középpontjában, minden kirándulási ponthoz egyaránt közel van.

Természetadta gyógyító tényezők: „I. Klíma, mely egész éven át kellemes, hatalmas gyógyító erő. Intenzív hatást gyakorol a vérke-

Tátrafüred – L. Rohbock metszete

ringésre, lélegzésre, anyagforgalomra, vérképződésre stb. Rendszeres, szigorú fekvőkúrák, légfürdők és napfürdők csak elősegítik a klímahatás kifejlődését. 2. Ásványvizek. Három szénsavas, vasas hideg savanyúvíz-forrás, rendszeres ivókúrákban kiváló hatású emésztési zavarok, izzadásmányok, hólyagzavarok stb. eseteiben. 3. Forrásvíz, melyet 1200 méter magasságból vascsővízvezeték hoz a fürdőbe. Tisztaságában, üdítő voltában páratlan; orvosi alkalmazásra a vízgyógyintézetbe jut.

Mesterséges gyógytényezők: 1. Vízgyógyintézet; a modern vízgyógyászati technika minden eszközével felszerelve. 2. Szénsavas és oxigénes fürdők. 3. Törpefenyőfürdők. 4. Gyógyszeres fürdők. 5. Kádfürdők („luxusfürdők” fejedelmi fényűzéssel berendezve). 6. Forrólégkezelés. 7. Massage, rezgőmassage, gépmassage. 8. Villamozás az elektrotherapia minden eszközével; villamos fürdők. 9. Terrainkúra. 10. Állandó gyógyszertár. 11. Ivókúrák. 12. Diétás gyógyítás. A kezelés úgy nyáron, mind télen szanatóriumi jellegű, szigorú orvosi jelenlét és ellenőrzés mellett zajlik.”

Alsó-Tátrafüred

GYÓGYFÜRDŐ

1000 m. tengerszintfeletti magasságban a „Magas Tátra” szép leány-
erdő közepén fekszik.

Évad megnyitása május hó 25-én.

Magyarországnak első gyógyhelye melynek fürdőháza kifogástalan
kényelemmel és czéltudatossággal

VASAS LÁPFÜRDŐKRE

van berendezve. Ezekon kívül

törpafenyő- és ásványvízfürdők.

Északi szelek ellen védve és délnak szabadon, felette kedvező

éghajlati gyógyhely hidegvíz - gyógyintézettel

külön nőknek és külön férfiaknak épült helyiségben.

Fürdőorvos **Dr. Papp Samu**, orsz. képviselő.

Massage-, tej- és ásványvíz-gyógymód.

Tiszta alpesi levegő és kriptálysírtiszta iszap.

Gyógyjavaslatok: Különösen mindennemű idült női bántalmak; vér-
szegénység és sápkór; izom- és ízületi csúsz; bel- és gyomorhajok;
mint utógymógymód más, különösen hévíz-fürdők után stb.

250 a legnagyobb kényelemmel berendezett szoba.

Kitűnő vendéglő. Pensió. A teljes pensió az elődényben 1 hétre
20 frtba, 2 személynek 34 frtba kerül és magába foglalja a lakást
kiszolgálattal, a reggelit, a 4 tál ételtől álló ebédet és a vacsorát.
Nemzeti zenekar, kávéház, gyógyterem bel- és külföldi lapokkal, gaz-
dag könyvtár, croquet, lawn-tennis és kuglizó pályák, zongora stb.
Hegyi kalauzok, hálás lovak, berkocsik mindig kaphatók. Tömeges
kirándulásoknál rendkívüli árengedmény külön megállapodás szerint,
ugy a lakásra, mint az ellátásra nézve.

Vasúti állomás **Paprád-Felka**, innen kényelmesen 1 óra alatt elérhető.

M. kir. posta-, távirat- és telefon-hivatal.

A gyógyfürdő a késmárki bank részv.-társ. tulajdona.

Tudakozódást vagy lakásmegrendelést az utulirt fürdőigaz-
gatósághoz kérünk címezni.

Horti Valér,

fürdőigazgató

Alsó-Tátrafüreden, Szepeszm.

Alsó-Tátrafüred hirdetés

Javaslatok: A havasi klíma élettani hatása a következő mondásban foglalható össze: „Szervezetünk legfontosabb szervrendszereit fokozott tevékenységre, energikusabb munkára serkenti”. Maga tehát a havasi klíma számos baj teszi Tátrafüredet ajánlatossá; a modern és sokoldalú berendezés egyrészt az indicatiók körét tágítja, másrészt a természetadta gyógyítóerők hatását van hivatva támogatni. Egyik sajátossága Tátrafürednek a Basedow-kór gyógyítása. A havasi klíma kedvező hatását itt fedezték fel, s az évtizedes tapasztalat világhírűvé tette Tátrafüredet, mint specifikus Basedow-gyógyhelyet. Ezen kívül hosszú sora van a betegségeknek, melyeknél a tátrafüredi kúra gyógyulást vagy enyhülést hoz, így idegesség, ideggyengeség minden alakjánál, vérszegénység, asztma, hörghurutok, kezdődő tüdőtágulás, mellhártyaiz-zadmány, kezdődő szívbaj, széneláz, elhízás, köszvény, reconvalescentia, belső betegség vagy operáció után.”

TÁTRALOMNIC —TATRANSKÁ LOMNICA

Tátralomnic a Magas-Tátra déli lejtőjén 848-1030 méternyire a tengerszint felett, hatalmas fenyvesek által övezve közvetlenül a lomnici és késmárki csúcsok lábainál fekszik.

Tátralomnic – Nagyszálló

„Éghajlata enyhe és állandó, jellege az inkább hűvös, mint meleg nyári hőmérsékletben, kiválóan kellemes és ködmentes száraz őszben és nem túlságosan hideg télben nyilvánul meg.

A téli hónapokban még a legnagyobb hideget is könnyen, szinte észrevétlenül tűrjük, mert a levegő felettébb száraz, ritka és csendes. E száraz, ritka levegőn a nap sugarai könnyen hatolnak át, s intenzív melegük oly fokban érezhető, hogy felöltő, sőt kalap nélkül is tartózkodhatunk künn a szabadban.

Fenyőillattal telített ózondús levegője tiszta, pormentes és száraz. Az egész telepet kb. 8000 m hosszú vízvezeték látja el kitűnő ivóvízzel.

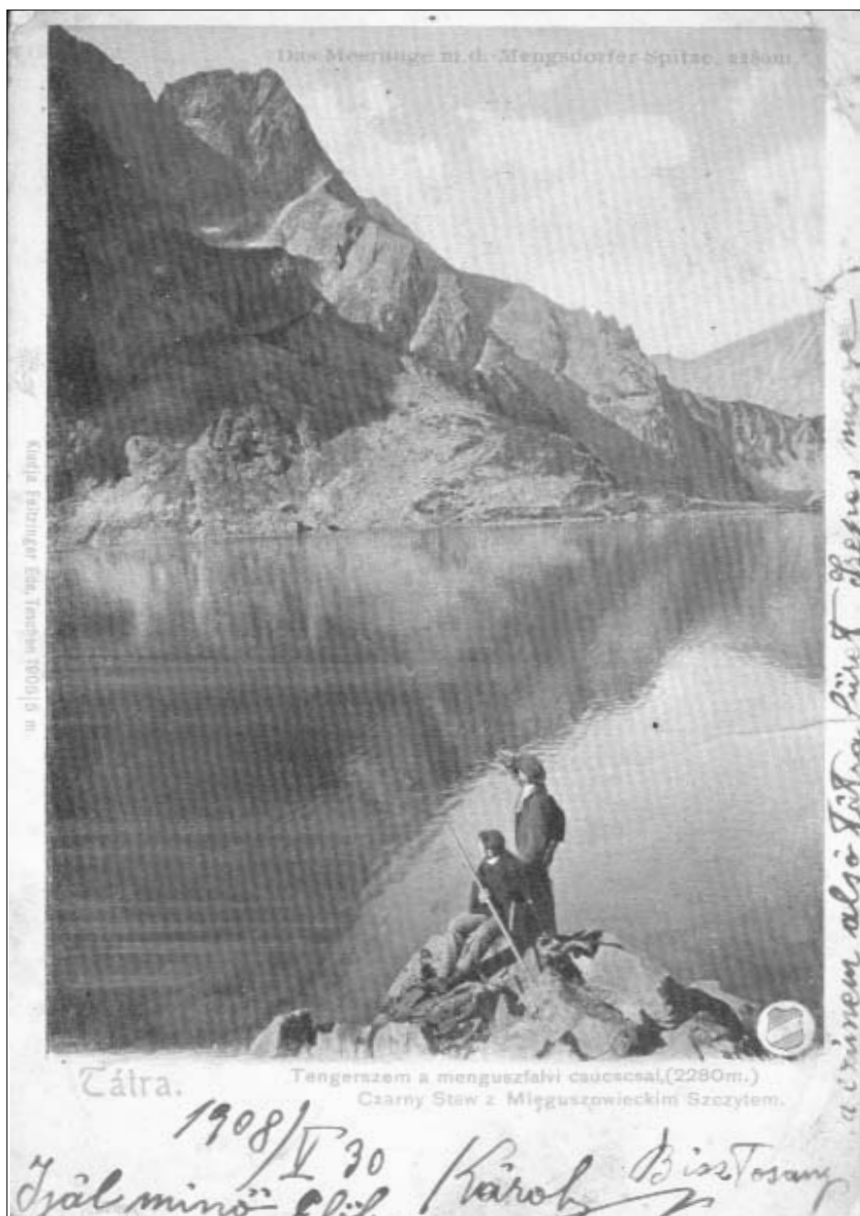
Gyógyeszközök: szervezetünk minden fontosabb életfunkcióját kedvezően befolyásoló alpesi havasi klíma hatását fokozza a gyógyintézeti kezelés.”

„A gyógyintézet a physikalis gyógymódok keretében az orvosi tudomány legmodernebb eszközeivel rendelkezik. Van benne külön női és férfi vizgyógyászatosztály (izzasztó-, füröszto-, pakoló- és masszírozó helyiségek, gőz- és skót-zuhanyok) gyógytornaterem, nap- és légfürdő helyiség, külön fürdőszobák, uszoda.

Gyógyjavaslatok: az intézetben a következő bántalmak kerülnek kezelés alá: ideggyengeség, a legkülönbözőbb idegfájdalmak, méhszenv, búskomorság, vitustánc, ideges asztma, szívelzsírosodás, ideges és organikus szívbajok, hátgerincbántalmak és hűdések, a légső és hörgők hurutos megbetegedései, mellhártya izzadmányok, tüdőtömörülések után fennmaradt működési zavarok, ideges és chronikus gyomor- és bélhurutok, obstipatio, vérszegénység, sápkór, elhájasodás, cukorbetegség, Basedow-kór, izületi izzadmányok után fellépet merevedések, zsugorok, a klimax congestionális zavarai, nemi zavarok.”

TÁTRASZÉPLAK – TATRANSKÁ POLIANKA

Fekvés: Tátraszéplak a Magas-Tátra déli lejtőjén, a Ferencz József (gerlachfalvi) csúcs (2663 m), a Felvidék legmagasabb csúcsának tövén, a Tátrafüredet a Csorba-tóval összekötő Klotild út mentén fekszik, az egykori Szepes vármegyében. A telep épületei fenyves erdőktől körülvett gyönyörű kilátást nyújtó, szabad teraszokon csoportosultak.

Tátra – Menguszfalvi csúc

Fürdőhelyek a Tátrában

„Éghajlata alhavasi jellegű, az 1010 méter tengerszint feletti magasságnak megfelelő alacsony légnyomással. Levegője teljesen pormentes, a fenyvesek illóolajától balzsamos, az északi légáramlatok ellen teljesen védett. Hőmérséklete nyáron 5-6 fokkal alacsonyabb, mint a síkságon, melynek tavaszi üdítő és kellemes levegőjére emlékeztet. A levegő télen ritka, páratartalma feltűnően csekély, minek következtében nagy a verőfényes napok száma akkor is, amikor a telepünkönél 400-500 méterrel mélyebben fekvő poprádi völgyre a téli köd és felhőképződmények tengerként nehezednek, amelyből a Tátra és a szemközti álló hegygerincek napsütötte szigetekként emelkednek ki. E télen vízpárában szűkölködő levegő a napsugarakat hőlekötés nélkül bocsátja át, minek következtében ezek oly melegen tűznek, hogy a szabadban tartózkodás fölöttébb kellemes. A levegő szárazságánál fogva az intenzívebb hideg is jól elviselhető.”

Gyógytényezők: „1. A magaslati klíma, mely már az egészséges ember közérzetére is üdítően hat, az étvágyat fokozza, a munkaképességet emeli, az anyagforgalmat élénkíti, a vérképződést elősegíti, az idegrend-

szert zsongítja, a bágyságot megszünteti, vértódulásokat csillapítja, álmatlanságra kedvezően hat, hurutokra és reumára hajlamosítottakat edz, Basedow-kórban szenvedőket gyógyít. 2. Vízfogyintézet. 3. Szénsavas fürdők. 4. Svéd gyógygimnasztika és massage. 5. Villanyozás. 6. Fekvő- és terrainkúrák. 7. Foglalkoztatási gyógymód. 8. Rendszeres hizlaló- és fogyasztókúrák. 9. Dietetikai kúrák. 10. Lég- és napfürdők.

Gyógyjavaslatok : Idegbajok, Basedow-kór, álmatlanság, étvágytalanság, ideges szív- és gyomorbetegségek, üdülés, edzés, erősítés. Hizlaló-, fogyasztókúrák. Fiatalkori asztma, malária, légutak hurutos megbetegedéseire való hajlam. Ezeket az itteni gyógykörülmények jelentős mértékben enyhítik, és tartós kúrával megszüntetik.”

TÁTRAVIDÉKI LENKE-FORRÁS

A Tátravidéki Lenke-forrás vizét évszázadok óta használják a szepesi felföldön gyógy- és borvíznek; „kereskedői forgalomba a múlt ősszel

Tátravidéki tengerszem

Korabeli viselet

került, amikor a kor igényeinek megfelelően foglalva és berendezve, mint a Felvidék legújabb ásványvize foglalta el megillető helyét.” A tátravidéki Lenke-forrás a Magas-Tátra hegyláncával szemben, egy domb sziklás tetején fakadt, úgy hogy már fekvése is kizárta azt, hogy bármily idegen elem is hozzáférhessen.

Gyógytényezők: „íze kellemes savanykás, szénsavtartalma oly nagy, hogy borral keverve, de a nélkül is kitűnő dietetikus asztali víz. Jelentékeny calciumtartalmánál fogva az újabb kutatások szerint annyira értékes földes, savanyúvizek közé tartozik. A calcium minden szövet-sejtnak és szövetnedvnek állandó alkotórésze, sőt a vörös vérsejteket egyenesen védi az azokat oldó élettani (zsírsavak, szappanok) s egyéb mérgek ellen; calciumtartalmánál fogva pótolni tudja az anya nélkülözhetetlen calciumát, melyet magzatának a csontképződés céljára átadni kénytelen, valamint hivatva van a fejlődő gyermek csontrendszerét fölépíteni, „hogyan erősebb csontú, nagyobb növéssé generációkat nevelhessünk” (Bókay Árpád dr., egyetemi tanár). Magnesium-sulfuricumtartalmánál fogva élénkíti a belek perisztaltikáját s így előmozdítja az emésztést, ami kiváló helyet biztosít a víznek az idült székrekedés kezelésében.

Gyógyjavaslatok: nőknél főként a terhesség egész ideje alatt és szoptatás idején ivókúra alakjában; angolkórna; gyomor-, bél- és hólyaghurutoknál; végül a vérképzőszervek megbetegedésénél, vérszegénységnél. A Lenke-forrás hatásánál fogva igen értékes, mint az ott üdülők ivóvize, általános táplálkozásuk, anyagcseréjük segítésére.”

THURZÓFÜRED – TURZOVSKÉ KÚPELE

Szepes vármegyében, Gölniczbánya város határában 572 méter magasságban hazánk Tisza jobb parti részében, az ország északi határán; határai északon Galícia, keleten Sáros vármegye, délen Abauj-Torna és Gömör, nyugaton Liptó vármegye és Galícia. Területe 3605 km². Felszíne általában hegyes; nyugati határán emelkedik a szépségéről és vadregényességéről híres Magas-Tátra (lásd Tátra), a Felvidék legmagasabb hegysége, melynek gránitalkotta csúcsai a 2600 m magasságot is meghaladják. Ásványos forrásokban a vármegye szintén igen gazdag; a legnevezetesebbek: Tátrafüred, Lubló, Szmerdzsonka, Lucsivna, Leibic, Gánóc, Baldóc stb. mihez még a hidegvízgyógyintézetek és klimatikus gyógyhelyek (Feketehegy, Thurzófűred, Iglóhuta, Barlangliget, Tátraháza és a Magas Tátra számos egyéb telepe csatlakozik.

„Thurzófűred Gölniczbányához tartozó fürdő Szepes vármegyében; az 1889-ben alapított fürdő rengeteg fenyves erdők közepette, mester-

A thurzófüredi vízgyógyintézet szórólapja

ségesen duzzasztott tó partján, igen szép vidéken (572 m tengerszint feletti magasságban) épült, magas hegyektől körülvéve. A telep hat épületből áll, összesen 100 szobával. A fürdőházban van hidegvízgyógyintézet, kádfürdők és lápfürdő. A fürdő részvénytársaság tulajdona. A fürdő felett emelkedik az 1030 m magas Thurzóhegy (Klippberg). Ivó- és fürdővize nem messze a lakóépületektől egy mély aknában ered, onnan kiemelve vascsöveken át jut el a fürdőházakhoz és a medencékhez is nagy és kiépített sétautak kötik össze a környező telepekkel és hegyi kirándulóhelyekkel.

TRENCSENTEPLIC – TRENČIANSKE TEPLICE

Fekvés: A Felvidék igen kiváló és nevezetes kénés fürdője a hajdani Trencsén vármegyében a Tepla nevű helységtől 4 km-re fekszik a Vág völgyének egyik mellékvölgyében, a Tepla patak mentén, 295 m magasságban.

„Trencsenteplicz klímája igen kellemes, enyhe és egészséges. Festőien szép fekvése, üde, erdei éghajlata, hűs, nagy parkja kellemes távával, remek kilátású hegyei árnyas sétányaival, csodaszép kirándulóhelyei, ahová kitűnő utak vezetnek, a rend és tisztaság, amely mindenütt uralkodik: mindezek okozzák azt, hogy ezt a századok óta ismert és kedvelt gyógyfürdőt sokan egyúttal klimatikus nyaralóhely gyanánt is szeretik felkeresni.”

„Gyógyeszközök: Trencsénteplicz forrásai radioaktív kénes források 36-42° C hőmérséklettel. A fürdőházak az egyes források fölé vannak építve, úgy hogy a források tulajdonképpen a fürdőmedencékben fakadnak, miért is a betegek a forrásokban fürdenek. Minthogy pedig a források vizét sem lehűteni, sem felmelegíteni, sem elvezetni nem kell s így radiumtartalmukból mit sem veszítenek: ennél fogva az egyes fürdőmedencék mind egy-egy természetes radiuminhalatorium.

Trencsénteplicz forrásainak szerencsés hőfoka, amely éppen egyezik azokkal, amelyek mellett szokásos és lehető a kénes hévizek használata (36-42 °C), teszi keresztülvihetővé azt, hogy a források természetes mivoltukban, minden manipuláció nélkül bocsáthatók a betegek rendelkezésére. Ez a körülmény jelentékeny előny, mert az ásványvizek úgy a melegítés, mint a hűtés által vegyi összetételüket és eredeti sajátosságait megváltoztatják.

Trencséntepliczen a individuális kezelés anélkül történhetik, hogy a beteg részére az orvos által előírt fürdőt külön el kellene készíteni, minthogy a fürdőorvosok egyszerűen azt a fürdőmedencét, illetve azt a forrást írják elő, amelynek hőfoka a beteg egyéni alkatanak és bajának

Trencsénteplic-fürdő

Trencsén-Teplicz. Dr. Kramer Oszkár Gyógy- és Medico Mechan. Intézete.

Physikai-dietetikai gyógyintézet valamennyi belső- és idegbetegségnél. Különleges gyógykezelés köszvélynél, rheumatismusnál; izület és csontbántalmaknál, bőr és alkati betegségeknek, ischiásnál, bémulásnál, szivbajnál, stb. Gyógyeszközök: mechanikai gyógytorna, manualis és vibrációs massage, az ataxia kezelése Frenkel Leyden szerint. — Mindennemű vízgyógykezelés. — Medicinalis fürdők, szénsavas fürdők. Kénés iszapfürdők. Villamos gyógykezelés. Villamos víz és fényfürdők Villamos négyrekeszes fürdők. Belégzés. Étrendi gyógymód. Ivógyógymód. Terepgyógymód. Bedörzsölési gyógymód. Röntgen-intézet. 35 kényelmes vendégszoba heti 12 kor-tól 50. kor-ig. Kívánatra teljes ellátás mérsékelt áron. Két intézeti segédorvos. — Gyakorlott fürdőszemélyzet. — Idény májustól-október elejéig. — Májushan és szeptemberben leszállított árak. Felvilágosításokkal szívesen szolgál Dr. Kramer Oszkár, intézet-tulajdonos, vezető orvos.

Dr. Krámer Oszkár vezető orvos javallata

megfelel, rendelkezésükre állván a forrásoknak olyan skálája, hogy a betegek kezelésénél a gondos individualizálást mindenkor betarthatják.

Trencsénteplicz fürdő nyolc különböző hőfokú kénés forrása közül hat forrás nagy fürdőmedencékben és modern kádfürdőkben fürdésre szolgál, két forrást viszont ivókúrára használnak.”

„Az iszapkezelés is jelentékeny gyógyfaktor, minthogy Trencsénteplicz iszapja igen lágy, szürkésfekete anyag, rendkívül plasztikus s különösen jól simul a beteg testrészhez, amelyre alkalmazzák. A kénés thermalis kezelésnél igen becses segédeszköz az iszapkezelés, különösen azokban az esetekben, amikor a beteg egyéb baja – pl. szív- vagy véredénybaj, nagyobbfokú idegbajok, asztma stb. – következtében meleg hőfokú fürdőt nem bír el, ellenben a lokális meleget – nagy hőfokkal is – igen jól tűri. Sőt oly betegeknek is, akik a melegfürdőt jól tűrik, gyakran szintén előnyös hatású a beteg helyre alkalmazott iszaporítás, amely chemiai és physikalis tulajdonságaival a felszívódást elősegíti, a fájdalmat csillapítja s így a gyógyfolyamatot jelentékenyen mozditja elő. Súlyos beteg a lakásban is kezelhető. Fontos adjuvansok a thermalis zuhanyok is, amelyek főleg a makacs chronikus izületi- és

izombajoknál, valamint az ischias kezelésében az erős mechanikus és thermalis ingerükkel évtizedek óta tapasztalt kitűnő hatást fejtenek ki.”

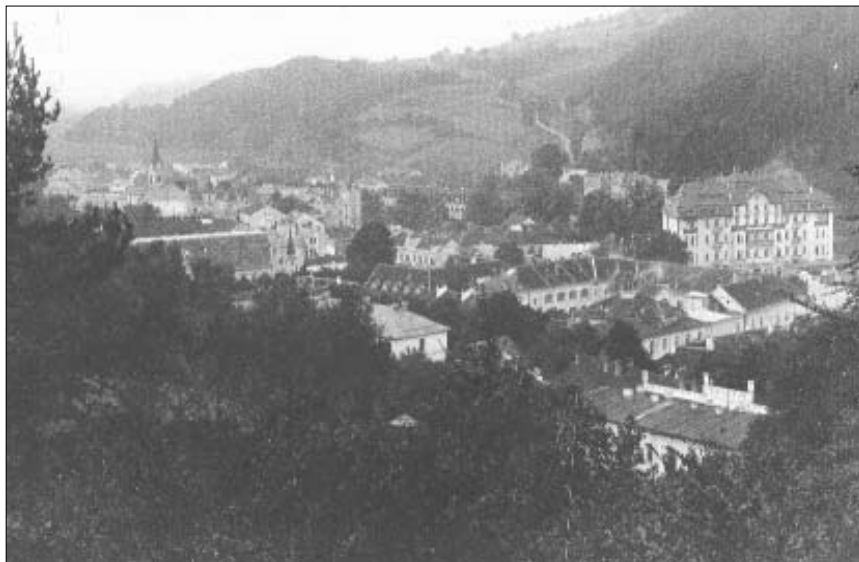
„Megemlíthető gyógytényezők még a következők: Radiuminhalatorium. Sós- és gyógyszeres inhalatoriumok. Physiotherapiás gyógyintézetek (vízgyógyintézet, Zander-féle gyógygymnastika, hőlég-, szénsavas fürdők, Röntgen-szobák, villamos gyógy-módok, massage-intézet, svéd torna). Uszoda. Nap- és légfürdők. Lahmann-kúra. Terrain-kúra. Ivókúra az alkalikus, kénes hévízforrásból, főleg egyes gyomorbajoknál (hyperaciditas stb.) és köszvéynél. Mesterséges fürdők, mint vas-, tőzeg-, só-, jód- és fenyőkivonatból készült fürdők.

Diaetikus kezelés az orvosi felügyelet alatt álló diétás konyha segítségével.

Gyógyjavaslatok : Tekintettel arra, hogy Trencsénteplicz szép fekvése és kitűnő klímája mellett, valamint nagyhatású meleg hévízforrásain kívül az összes modern physikalis gyógytényezőkkel is fel van szerelve, tekintettel továbbá arra, hogy komfort és kényelemnyújtás tekintetében a

Trencsénteplic gondozott parkja

Trencsénteplic a völgyben

legkényesebb és legérzékenyebb betegek igényeit is kielégíteni képes: alig van beteg és reconvalescens, akinek Trencséntepliczet joggal ajánlani ne lehetne.

A legfontosabb indicatiók természetesen azok a bajok, amelyek általában a kénes hévizek javaslatait képezik. Így a rheumás, köszvényes megbetegedések, az ízületi és izombajok, a syphilises betegségek, a bőrbajok, csontbetegségek, idegbajok, ischias, neuralgiák, gerincvelőbajok, bénulások, fémmergezések, izzadmányok, vesebajok stb.”

ÚJTÁTRAFÜRED – NOVY SMOKOVEC

Klimatikus gyógyhely és nyaralótelep a Magas-Tátrában, 1005 m magasan a tengerszint fölött. Újtátrafüredet a néhai dr. Szontágh Miklós 1875-ben alapította, aki a Tátrának, mint magaslati gyógyhelynek úttörőjeként volt ismeretes.

Újtátrafüred a Nagyszalóki-csúcs déli lejtőjén, rengeteg fenyves erdő közepette terül el. A Szalóki-csúcs széles hátával az északi szelektől teljesen védi. Szél-, por- és ködmentes levegője, a lassú, egyenletes átmenet

a különböző évszakokban, a lassú esti lehülés, téli erős napsütés már predestinálta gyógyhelynek. Újtátrafüred az év minden szakában alkalmas volt gyógyhelynek.

Gyógytényezők: „a vízgyógyintézet egész évben nyitva, a fürdőtelep központjában van; vele közvetlen összeköttetésben van a zárt, fűtött folyosóval rendelkező Royal szálloda. A vízgyógyintézet az összes modern gyógytényezővel fel van szerelve: szénsavas, villanyos, törpefenyő stb. fürdők és különösen kiemelendők a lápfürdők.

Fekvőcsarnokok vannak az erdőben, melyek a legtöbb kúra kiegészítő részét képezik. A forgalomtól elzárva, az erdőben sátrak vannak elhelyezve, ahol fekvőszékeken még esős időben is végezhető a fekvőkúra. Gondozott erdei sétautak állnak a vendégek rendelkezésére.”

Gyógyjavaslatok: „az indikációkat csoportosítva, Újtátrafüred a következő esetekben javasolt:

1. A légzőszervek hurutos megbetegedéseinél.
2. Álmatlanság, nyugtalanság, kedélydepressziónál.

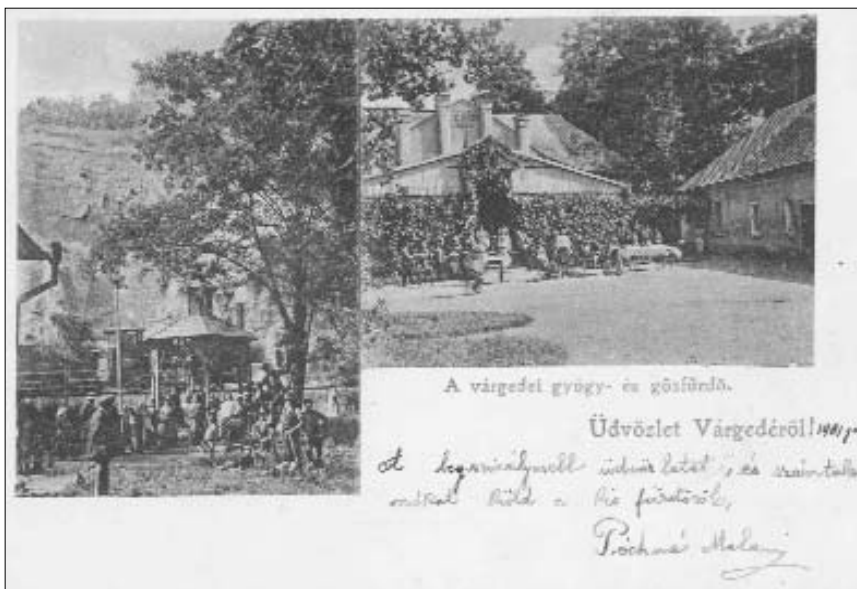

Új-Tátrafüred – üdülősor

3. Mindazon esetekben, ahol a szervezet edzésére és erősítésére van szükség (anaemia, lesoványodás, különböző lázas és láztalan tuberkulotikus megbetegedéseknél). A fejlődésben elmaradt gyermekek megerősödnek.
4. Gyengeség főként influenza után.
5. Specifikuma a Basedow-kórnál van, ahol sokszor jó eredményt látunk.”

VÁRGEDE – HODEJOV

A régi Gömör és Kis-Hont vármegye rimaszécsi járásában fekvő falu természetes kis fürdőjét korábban csak a helybeliek látogatták. Magas domb aljában fakadt a forrás, mellette állt a renovált fürdőház (10 kabinnal), vendéglő és lakóház (14 szobával). Nagyobb kert, melyből sétaút vezetett a hegyoldalra, vette körül az épületeket. A környék lakossága sűrűn látogatta a fürdőtelepet. A közbirtokosság tulajdonában lévő fürdőtelepet bérbeadták.

Várgede

VIHNYE-GYÓGYFÜRDŐ – VYHNE

Vihnyefürdő hajdanában Selmecebánya város tulajdonát képezte és ennek kezelése alatt állt. Bars megye északkeleti szélén, a Garam folyó egyik kies mellékvölgyében, Selmecebánya (ősrégi bányaváros) szomszédságában fekszik. A Szénásfalu-Vihnye állomásától alig öt kilométer távolságra van a fürdőtelep.

Selmecebányának meglepően szép vidékei közé tartozik a vihnyi völgy, e bányavidék fenyves hegyoldalain mintegy 13 km hosszú fenyves sétaút teszi páratlanná a fürdőben való tartózkodást.

Vihnyefürdő 310 m magasságban fekszik a tengerszint felett, a vihnyi s a rudnai völgy kereszteződésénél, minden irányból erdő borította hegyek által a szelektől védve sokkal enyhébb éghajlattal bír, mint földrajzi és magasabb fekvése után gondolni lehetne.

„Vihnyefürdő a hegyi klimatikus gyógyhelyek közé tartozik, középmagasságú (500-850 m) lombos- és fenyveserdőkkel borított hegyek veszik körül. Kellemes, enyhe nyári éghajlata – sem a nyári nap tikkasztó for-

Vihnye – fürdőház

rósága, sem az éjjelek hűvössége – nem veszélyezteti Vihnyén a betegek egészségét. Levegője tiszta és üde. A kedvező viszonyok nagymértékben hozzájárulnak a hévíz gyógyító hatásához.

Gyógytényezők: Vihnyefürdő vastartalmú hévize természetes meleg vasas ásványvíz, mely a földes vasas hévizek sorába tartozik. A vihnyi gyógyvízben a vas ekvivalens százaléka 2,6 tehát vasas hévíz (vasas hévizek azok, melyekben a vas ekvivalens százaléka 0,5-nél nagyobb).

Vihnye ásványvize kémiai összetételénél fogva értékes gyógytényező s hatását az esetek szerint gyógyvizének fürdő- vagy ivókúra alkalmazásában fejti ki. Kiterjedt fenyőerdői és sétaútvonalai egészítették ki gyógyító hatásait, megfelelő földrajzi viszonyainál fogva terraintézkedés céljára is nagyon alkalmas volt.”

„Régi tudományos tapasztalat bizonyítja, hogy a vihnyi fürdő leginkább azon bántalmak ellen használható kiváló sikerrel, amelyek az anyagcsere és a vérképzés zavarainak, az idegbántalmak és a női ivarszervek megbetegedéseinek csoportjába tartoznak. Vérszegénységben, sápkórban szenvedő fiatal nők a fürdő használata folytán nemcsak üde színüket nyerik vissza, hanem megszabadulnak e baj által feltételezett minden kóros jelenségtől úgy, hogy a megfelelő kúra után ismét életvidámak és egészségesek lesznek.

Vihnyefürdő gyógyvize kiváló eredménnyel alkalmazható mindazon esetekben, ahol hosszantartó, vagy kimerülést okozó betegségek, vagy a nehéz vagy sok vérzéssel összekötött szülés, elvetélés következtében általános gyengeség vagy vérhiány áll fenn.

Vihnyefürdőt felkereső betegek legnagyobb száma a női betegségekben szenvedők csoportjába tartozik. E bántalmaknál elért fényes eredmények adják meg Vihnye-fürdőnek tulajdonképpeni jellegét.

Kitűnő hatással van a fürdőzés a gyermekek csont- és fogfejlődésére, általában a szervezet gyarapítására, erősítésére.”

EPILÓGUS

Vihnyefürdőn tevékenykedett hosszú évtizedeken át az a Boleman István fürdőorvos, nőgyógyász szakorvos, aki a magyar balneológia egyik legkiválóbb személyiségének tekintendő. Orvosi praxisa során már sok gyógyíthatatlannak nyilvánított nőbeteget mentett meg, emellett szakíró tevékenységet is folytatott. Ő írta meg a kor legteljesebb balneológiai összefoglaló munkát a Kárpát medence gyógyvizeiről és forrásvizeiről: Magyar fürdők és ásványos vizek az ezredéves országos kiállítás alkalmából címmel 1896-ban a Magyar Szent Korona Országai Balneológiai Egyesületének megbízása alapján. E műben 260 helységnevet regisztrál, és 100-nál több forrásvizet jelöl meg, amelyek valamilyen betegségre gyógyító hatással vannak. Kiemelkedő érdeme, hogy minden leírt fürdőnek a vizét vegyelemezte, vagy a kor legjobb szakembereinek a vegyelemzéseit ismertette. Miután e munka a Magyar Királyság mind a 64 vármegyéjére kiterjedt, érdemes kiemelni, hogy a legtöbb fürdő és ásványvíz leírása éppen jelen munkánk területére, a Felvidékre esett, mely több mint 60 helységnévvel szerepel.

Könyvünkben szeretnénk volna bemutatni azt a gazdag természeti adottságot, amely a múltban oly nevezetessé tette ezeket a csodálatos és szép területeket az akkori emberek munkája nyomán. Bízunk abban, hogy a most formálódó egységes Európában eljön az a kor, amelyben vám és gazdasági határok nélkül újból felvirágzik majd a fürdőkultúra, és természetesen az ott élő polgárok gazdagodásának korszaka is.

Mi legalábbis, a Révkomáromban működő KT Könyv és Lapkiadó Kft., az Országos Széchényi Könyvtár s a könyv létrehozásán munkálkodók nevében ezt kívántuk szolgálni.

A Szerző

A FÜRDŐHELYEK MAGYAR BETŰRENDES MUTATÓJA

AJNÁCSKŐ -Hajnáčka	33
ALSÓLEHNIC -Červený Kláštor	33
ALSÓSEBES -Nižná Šebastová	34
BAJMÓC -Bojnice	35
BALDÓC -Baldovce	36
BÁRTFAGYÓGYFÜRDŐ -Bárdejovské Kúpele	37
BAZIN -Pezinok	40
BESZTERCEBÁNYA - Banská Bystrica	41
BOROSZNÓ -Brusno	41
BÜDÖSKŐ -Smráký	43
CSEJTE - Čachtice	65
CSÍZ -Číž	44
CSORBATÓ -Štrbské Pleso	96
DOBSINA -Dobšiná	46
EPERJES - Prešov	30
FENYŐHÁZA -Lubochňa	46
GÁNÓC -Gánovce	48
GÖLNICBÁNYA -Gelnica	49
IGLÓFÜRED -Spišská Nová Ves	50
JÓSZA -Jovsa	53
KARLSBAD [Karlovy Vary (CZ)]	25
KASSA(LAJOSFORRÁS) -Košice	53
KÉSMÁRK -Kežmarok	54
KISSÁROS -MalyŠariš	55
KOMÁROM -Komárno	55
KORYTNICAGYÓGYFÜRDŐ -Korytnica Kúpele	56
KÖRMÖCBÁNYA - Kremnica	92
KUNFALVA -Konská	58
LEIBIC - Lubica	113
LOSONC -Lučenec	59
LŐCSE -Levoča	59
LUBLÓFÜRDŐ -Stará Lubovná	60
LUCSIVNA -Lučivná	64
LUCSKI -Lúčký	64
MERÉNY -Nálepково	65
MOSÓC -Mošovce	65
NÉMETLIPCSE -Partizánska L'upča	66

NYITRASZEG -Chalmová	66
ÓTÁTRAFÜRED -Stary Smokovec	103
PÁRKÁNY -Štúrovo	68
POLHORA -Oravska Polhora	69
POPRÁD -Poprad	69
POZSONY -Bratislava	71
PÖSTYÉN -Piešťany	72
RAJECFÜRDŐ -Rajecké Teplice	79
RÁNKFÜRED -Herlany	80
RIBÁR - Rybare	14
RIMASZOMBAT - Rimavská Sobota	44
RÓZSAHEGY -Ružomberok	82
ROZSNYÓ -Rožňava	83
SAVNIK -Spišský Štiavnik	90
SELMECBÁNYA - Banská Štiavnica	120
STOÓSZGYÓGYFÜRDŐ -Štós Kúpele	90
STUBNYAFÜRDŐ -Turčianske Teplice	92
SZALATNYA - Slatina	13
SZÁNTÓ -Santovka	94
SZENICE - Senica	43
SZÉNÁSFALU - Bzenica	120
SZEPESBÉLA -Spišská Belá	103
SZEPESVÁRALJA -Spišské Podhradie	98
SZINYELIPÓC(SALVATORFORRÁS) -Lipovce	84
SZKLENÓFÜRDŐ -Sklené Teplice	98
SZLIÁCSGYÓGYFÜRDŐ -Sliach	99
SZOBRÁNCFÜRDŐ -Sobrance	102
TÁTRALOMNIC -Tatranská Lomnica	107
TÁTRASZÉPLAK -Tatranská Polianka	108
TÁTRAVIDÉKI LENKE-FORRÁS	111
THURZÓFÜRED -Turzóvské Kúpele	113
TRENCSÉNTÉPLIC -Trenčianske Teplice	114
ÚJTÁTRAFÜRED -Nový Smokovec	118
VÁGÚJHELY - Novémesto nad Váhom	65
VÁRGEDE -Hodejov	120
VIHNYE -Vyhne	120
ZÓLYOM(BOROVA) -Zvolen	42

A FÜRDŐHELYEK SZLOVÁK BETŰRENDES MUTATÓJA

BALDOVCE - Baldóc	36
BANSKÁ BYSTRICA - Besztercebánya	41
BANSKÁ ŠTIAVNICA - Selmecebánya	120
BÁRDEJOVSKÉ KÚPELE - Bártfagyógyfürdő	37
BOJNICE - Bajmóc	35
BRATISLAVA - Pozsony	71
BRUSNO - Borosznó	41
BZENICA - Szénásfalu	120
ČACHTICE - Csejte	65
ČERVENÝ KLAŠTOR - Alsólehnic	33
CHALMOVÁ - Nyitraaszeg	66
ČÍŽ - Csíz	44
DOBŠINÁ - Dobsina	46
GÁNOVCE - Gánóc	48
GELNICA - Gölnicbánya	49
HAJNÁČKA - Ajnácskő	33
HERLANY - Ránkfűred	80
HODEJOV - Várgede	120
JOVSA - Jósza	53
[KARLOVY VARY (CZ)] - Karlsbad	25
KEŽMAROK - Késmárk	54
KOMÁRNO - Komárom	55
KONSKÁ - Kunfalva	58
KORYTNICA KÚPELE - Korytnica gyógyfürdő	56
KOŠICE - Kassa (Lajosforrás)	53
KREMNICA - Körmöcbánya	92
LEVOČA - Lőcse	59
LÍPOVCE - Szinyelipóc (Salvatorforrás)	84
LUBICA - Leibic	113
LUBOCHŇA - Fenyőháza	46
LUČENEC - Losonc	59
LUČIVNÁ - Lucsivna	64
LÚČKÝ - Lucski	64
MALÝ ŠARIŠ - Kissáros	55
MOŠOVCE - Mosóc	65
NÁLEPKOVO - Merény	65
NIŽNÁ ŠEBASTOVÁ - Alsósebes	34

NOVÉMESTO NAD VÁHOM - Vágújhely	65
NOVÝ SMOKOVEC - Újtátrafüred	118
ORAVSKA POLHORA - Polhora	69
PARTIZÁNSKA L'UPČA - Németlipcse	66
PEZINOK - Bazin	40
PIEŠTANY - Pöstyén	72
POPRAD - Poprád	69
PREŠOV - Eperjes	90
RAJECKÉ TEPLICE - Rajecfürdő	79
RIMAVSKÁ SOBOTA - Rimaszombat	44
ROŽŇAVA - Rozsnyó	83
RUŽOMBEROK - Rózsahegy	82
RYBARE - Ribár	14
SANTOVKA - Szántó	94
SENICA - Szenice	43
SKLENÉ TEPLICE - Szklenófürdő	98
SLATINA - Szalatnya	13
SLIAC - Szliácsgyógyfürdő	99
SMRDÁKÝ - Büdöskő	43
SOBRANCE - Szobráncfürdő	102
SPIŠSKÁ BELÁ - Szepesbéla	103
SPIŠSKÁ NOVÁ VES - Iglófürdő	50
SPIŠSKÉ PODHRADIE - Szepesváralja	98
SPIŠSKÝ ŠTIAVNIK - Savnik	90
STARÁ LUBOVNÁ - Lublófürdő	60
STARÝ SMOKOVEC - Ótátrafüred	103
ŠTÓS KÚPELE - Stoószgyógyfürdő	90
ŠTRBSKÉ PLESO - Csorbató	96
ŠTÚROVO - Párkány	68
TATRANSKÁ LOMNICA - Tátralomnic	107
TATRANSKÁ POLIANKA - Tátraszéplak	108
TRENČIANSKE TEPLICE - Trencsénteplic	114
TURČIANSKE TEPLICE - Stubnyafürdő	92
TURZÓVSKE KÚPELE - Thurzófürdő	113
VYHNE - Vihnye	120
ZVOLEN - Zólyom(Borova)	42

A HELYSÉGNEVEK BETŰRENDES MUTATÓJA

AJNÁCSKŐ – Hajnáčka	33
ALSÓLEHNIC – Červený Kláštor	33
-Koronahegyi – fürdő	
ALSÓSEBES – Nižná Šebastová	34
- Magyar – Isla	
BADEN [Baden bei Wien (A)]	25
BAJMÓC – Bojnice	35
BALDÓC – Baldovce	36, 37, 113
BÁRTFA GYÓGYFÜRDŐ – Bárdejovské Kúpele	13, 21 23 24 37 38 39 40
BAZIN – Pezinok	40
BERLIN (D)	47, 88
BESZTERCEBÁNYA – Banská Bystrica	41
BÉCS [Wien (A)]	19 24 25 47 57
BOROSZNÓ – Brusno	41
BUDAPEST	5 7 13 19 40 47 50 85 94 104
BÜDÖSKŐ – Smrdáký	43
CSEJTE – Čachtice	65
CSÍZ – Eiž	16 30 44 45
CSORBATÓ – Štrbské Pleso	47 96 97 108
DOBSINA-Dobšiná	46
EPERJES – Prešov	30 34 55 80
ESZTERGOM	30 56 68
FIUME [Rijeka (HR)]	15
FENYŐHÁZA-Lubochňa	46 47 48
FRANZENSBAD (D)	39
GÁNÓC – Gánovce	48 113
GLEICHENBERG (A)	39
GÖLNICBÁNYA-Gelnica	49 113
IGLÓFÜRED – Spišská Nová Ves	50
JÓCSA – Jovsa	53
- Petrunyó – fürdő	
KARLSBAD [Karlovy Vary (CZ)]	25 44
KASSA(LAJOSFORRÁS) – Košice	5 29 47 48 53 54 69
KÉSMÁRK – Kežmarok	54
- Tátraháza	
KISSÁROS – Maly Šariš	55
- Ceméte – fürdő	

KOMÁROM – Komárno	5 30 55 56 123
KORYTNICA GYÓGYFÜRDŐ – Korytnica Kúpele	14 56 57 58
KÖRMÖCBÁNYA – Kremnica	92
KUNFALVA – Kanská	58 79
LEIBIC – Lubica	113
LOSONC – Lučenec	59
LŐCSE – Levoča	59
LUBLÓFÜRDŐ – Stará Lubovná	60 61 62 113
LUCSIVNA – Lučivná	64 113
LUCSKI – Lúčky	64
MERÉNY – Nálepково	65 113
MOSÓC – Mošovce	6
NÉMETLIPCSE – Partizánska L'upea	66
- Zseleznó – fűrdő	
NYITRASZEG – Chalmová	66
ODERBERG	5 48 69
ÓTÁTRAFÜRED – Stary Smokovec	27 69 103 104 107 113
PÁRKÁNY – Štúrovo	30 56 68
POLHORA – Oravska Polhora	69
POPRÁD – Poprad	5 48 49 69 70 110
POZSONY – Bratislava	5 11 24 29 30 40 56 71 72 73
PÖSTYÉN – Piešťany	5 13 16 24 25 72 73 74 75 76 77 78
RAJECFÜRDŐ – Rajecké Teplice	58 59 79
RÁNKFÜRED – Herlany	13 14 16 80 81 82
RIBÁR – Rybare	14
RIMASZOMBAT – Rimavská Sobota	44
RÓZSAHEGY – Ružomberok	82
ROZSNYÓ – Rožňava	81
SALZBURG (A)	89
SAVNIK – Spišský Štiavnik	90
SCHWALBACH (D)	39
SELMECBÁNYA – Banská Štiavnica	120
SELTERS (D)	39
ST. MORITZ (CH)	104
STOÓSZGYÓGYFÜRDŐ – Štós Kúpele	5 90
STUBNYAFÜRDŐ – Turčianske Teplice	5 13 92 93
SZALATNYA – Slatina	13
SZÁNTÓ – Santovka	94 95 96
SZENICE – Senica	43

SZEPESBÉLA – Spišská Belá	103
SZEPESVÁRALJA – Spišské Podhradie	36 98
- <i>Zsibra – fürdő</i>	
SZÉNÁSFALU – Bzenica	120
SZINYELIPÓC (SALVATORFORRÁS) – Lipovce	14 84 85 86 87 88 89 90
SZKLENÓFÜRDŐ – Sklené Teplice	5 14 16 98 99
SZLIÁCSGYÓGYFÜRDŐ – Sliač	5 13 15 99 100 101 102
SZOBRÁNCFÜRDŐ – Sobrance	5 14 102
TÁTRALOMNIC – Tatranská Lomnica	47 103 107
TÁTRASZÉPLAK – Tatranská Polianka	69 108
THURZÓFÜRED – Turzovské Kúpele	113
TRENCSENTEPLIC – Trenčianske Teplice	5 13 16 18 114 115 116 117
ÚJTÁTRAFÜRED – Nový Smokovec	26 118 119
VÁGÚJHELY – Nové Mesto nad Váhom	65
VÁRGEDE – Hodejov	120
VIHNYE – Vyhne	5 14 20 21 120 121 122
ZÓLYOM(BOROVA) - Zvolen	30 42
ZSOLNA – Žilina	58

VÁLOGATOTT SZAKIRODALMI ÉS A HIVATKOZOTT MŰVEK JEGYZÉKE:

- A Magyar Szent Korona Országai Balneológiai Egyesületének évkönyvei [1895-1897, 1900, 1905, 1912, 1941.]
- A Magyar Szent Korona Országainak Balneológiai Egyesületébe tartozó fürdők és források ismertetése. [Bp. 1911.]
- A ránk-herleini gyógyfürdő. [Bp. 1898.]
- A Pallas Nagy Lexikona. [Bp. 1897.]
- Ausführliche Beschreibung sämtlicher Mineralbader, Gesundbrunnen und Heilquellen des Königreichs Ungarn, Croatien und Siebenbürgen. [Kaschau 1834.]
- Bakó János: Stubnya gyógyfürdő és hévforrásai Turócz vármegyében. Bp. [1896.]
- Bártfa gyógyfürdő Bp. [1900?]
- Bártfa szab. kir. város és Bártfa-gyógyfürdő ismertetése. [Bp. 1901.]
- Bártfai legendák - Magyar Szalon, [1895. augusztus]
- Bártfai levelek. írta Döbrentei Gáborhoz Erdélybe gróf Desöfi József 1817-ben. [Sárospatak, 1818.]
- Bartsch Gusztáv: Feketehegy-fürdő Szepes megyében. Vízugyintézet és klimatikus gyógyhely. Bp. [1895.]
- Békéssy Géza: A gyermek fürdőzésének közegészségi és gyógyászati jelentősége. Bp. [189?]
- Bényei István: Arénát Tátra-Fürednek = Színészek Lapja [1887. júl. 30.]
- Bókay Árpád: A szinye-lipóczi Salvator-forrás jelentősége. [Bp. 1903.]
- Boleman István: Fürdőtan. Kiváló tekintettel a magyarhoni gyógyhelyekre. [Bp. 1887.]
- Boleman István: Magyar fürdők és ásványosvizek az ezredéves országos kiállítás alkalmából. [Bp. 1896.]
- Boleman István: Magyar gyógyfürdők és ásványos vizek. [Bp. 1892.]
- Boleman István: Vihnye vastartalmú hévvíz Bars megyében. [Selmecbánya 1878.]
- Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai. [Bp. 1896.]
- Chrenóczy-Nagy József: Thermae Búdösköensens. [Vindobonae, 1840.]
- Chyzer Kornél (1836-1909) balneológiai munkái. Összegyűjt. Preysz Kornél. [Bp. 1896.]
- Chyzer Kornél: Bártfa-fürdői emlékkönyv. [Budapest és Eperjes, 1889.]
- Chyzer Kornél: Zemplén megye ásványvizei. [Bp. 1884.]
- Csaplovics, Johann: Das Bartfelder Bad. [Wien, 1817.]
- Csaplovics, Johann: Gemälde von Ungarn. [Pest, 1829.]

- Csáky Károly: A Dunától a Szitnyáig. [Révkomárom, 2003.]
- Csíz jód-bróm-fürdő útmutatója. [Bp. 1910.]
- Darvas László: A Pöstyéni iszap a legújabb tudományos kutatások tükrében. [Bp. 1941.]
- Die berühmtesten und besuchtesten Bäder und Gesundbrunnen von Ungarn. [Wien, 1837.]
- Dörnyei Sándor: A magyar orvostörténeti irodalom 1715-1944. [Piliscsaba-Bp. 2002.]
- Enyedi Sándor: Rivalda nélkül. A határon túli magyar színjátszás kislexikona. [Bp. 1999.]
- Erdős József: Magyar fürdőkalauz. [Tata, 1911.]
- Fejér László: A római thermaetól a török illidzsáig- a hazai fürdőkultúra kezdetei. 33-40p. In.: Magyar Fürdőalmanach. [Bp. 2003]
- Földes Sándor: Pöstyén fürdő és környékének képes kalauza. [Bp. 1907]
- Fürdők és források képes ismertetése. [Bp. 1913.]
- Gallia Rezső: Trencsén-Teplicze gyógyfürdő- és kénforrásai. [Bp. 1895.]
- Gipsz Ignác Pöstyéni fürdővendégek útmutatója. [Pöstyén, 1905.]
- Grünwald Mór: Szliács. Bp. [1898]
- [Gvadányi József]: Pöstyéni fürdés a' mellyet egy magyar lovas ezredtől való százados az ottan történt mulatságos dolgokkal élő magyar nyelven, versekbe foglalt 1787 esztendőbe... Nyomattatott Tsötörtöskön a' Caspium tenger partyán azon esztendőbe. [Pozsony, 1787.]
- Hammersberg Árpád: Tátra-Lomnic a Magyar Királyi Kincstár tulajdonát képező Hygienicus Sanatorium prospectusa. [Bp. 1895.]
- Hankó Vilmos-Pap Samu: A magyar birodalom fürdői és ásványvizei. [Bp. 1907.]
- Hasenfeld Manó: Gyógyhelyeink és ásványvizeink. [Bp. 1885.]
- Hasenfeld Manó: Külföldi és hazai ásványvizek és gyógyhelyek. [Bp. 1892.]
- Hasenfeld Manó: Szliács fürdőhely Zólyom mellett. [Pest, 1871.]
- Hintz Henrik: Bártfa gyógyfürdő Sáros megyében. [Bp. 1901.]
- Hohfeld Lajos: Fürdői Almanach az 1898. évre. [Bp. 1898.]
- Jármay László. Ó-Tátrafüred és környéke. [Bp. 1897.]
- Jármay László: Tátrafüred klimatikus gyógyhely Szepes megyében és környéke. [Bp. 1885.]
- Karlíkova, Jana: Kúpele Trenčianské Teplice. [Bratislava 2001.]
- Kelen István: Borosznó gyógyfürdő. Bp. [1900 körül]
- Kis Domokos Dániel: A mi fürdőink. 69-78.p. In.: Magyar Fürdőalmanach [Bp. 2003.]

- Kósa László: A fürdővendégek társadalmi összetétele a kiegyezéskori Magyarországon. In. A hétköznapiak historikuma. Szerk. Dusnoki-Draskovich József, Erdész Ádám. [Gyula, 1997.]
- Kósa László: Fürdőélet a Monarchiában. [Bp. 1999.]
- Kósa László: Fürdőre utazni = Rubicon [1993. 4. évf. 27. sz.]
- Kosáry Domokos: Művelődés a XVIII. századi Magyarországon. [Bp. 1980.]
- Kropa, Vladimír: Kúpele Piestany. Pamiatky Muzea. [Bratislava, 2001/1.]
- Lakatos Éva: Sikersajtó a századfordulón. Sajtótörténeti megközelítések. [Bp. 2004.]
- Lengyel Dániel: Fürdői zsebkönyv. [Pest, 1853.]
- Liszka József: A szlovákiai magyarok néprajza. Budapest és [Dunaszerdahely, 2002.]
- Magyar Fürdőalmanach. szerk. Nagy Zoltán. [Bp. 2004.]
- Magyarország és Erdély eredeti képekben. Rajzolta: Rohbock Lajos. Írta: Hunfalvy János. I-II. kötet. [Darmstadt 1860.]
- Magyar Kárpát Egyesület története. 1873-1898. Posewitz Tivadar, [Igló, 1898.]
- Mi a magyar neve? Határon túli helységnév szótár. Összeáll. Sebők László, [Bp. 1990.]
- Moll Károly-Groó Béla-Rausch Zoltán: Magyarország fürdőinek, ásványvizeinek, üdülõhelyeinek ismertetése Magyarország fürdõtérképével. [Bp. 1941.]
- Moll Károly-Groó Béla-Kunszt János: Magyarország fürdőinek, üdülõhelyeinek és ásványvizeinek ismertetõje rövid fürdõtani utasításokkal. [Bp. 1942.]
- Nagy Zoltán: Esztergom. [Bp. 1973.]
- Nagy Zoltán: A magyar fürdőfejlődés aranykora. 53-68 p. In.: Magyar Fürdőalmanach, [Bp. 2003.]
- Oertel-Kolb-Kirchmayr: Vízgyógy rendszer, vagy útmutatás, miként kell használni a'fris vizet, mint gyógyszer embernek, és baromnak nyavalyáiban és sérelmeiben A-Z. - után magy. Egy hazafi. [Pozsony, 1839.]
- Oláh Miklós: Hungária. (Ford. Németh Béla. [Bev.] és jegyz.: Szigeti Gábor) [Bp. 1985.]
- Ormay József: Korytnicza gyógy- és fürdõhely. Bp. [1900.]
- Papp Samu: Alsó-Tátrafüred climatikus gyógyhely vasas lápfürdõi és vízgyógyintézte. Bp, [1895.]
- Pechány Adolf: Kalauz a Vág völgyében. (Lucski, Koritnicza, Pöstyén, Rajezi fürdõ, Stubnya, Trencsén-Teplicz és Büdöskõ fürdõk ismertetésével.) Képes kiadás. [Bp. 1888.]
- Piestany, mesto prameoov uzdravujucich. Fotóalbum. [Bratislava, 1967.]
- Petneki Áron: A magyarországi gyógyfürdõk idegenforgalma és vendéglátása XVIII. század végén és a XIX. század első felében. A Magyar Kereskedelmi és

- Vendéglátóipari Múzeum évkönyve. [Bp. 1982.]
- Petneki Áron: Fürdőhelyek és társasági élet = História 1993. 15. évf. 2. sz. 23-24. p.
 - Petneki Áron: Fürdői élet Magyarországon 1780-1848 között. 41-52 p. In.: Magyar Fürdőalmanach [Bp. 2003.]
 - Petrovai R. Sándor: A felvidéki kastélyok lexikona. I. kötet. [Révkomárom, 2002.]
 - Póczy Klára: Közművek a római kori Magyarországon. [Bp. 1980.]
 - Polónyi Károly: Rozsnyó. Klimatikus gyógyhely. [Rozsnyó, 1891.]
 - Pöstyén fürdő. Prague, [192?]
 - Russay Gábor Lajos: Szobránc gyógyfürdő. A fürdő története, leírása, javallatai. [Ungvár, 1902.]
 - Rebro, Augustin: Vzácne a obdivované vody Slovenska. Piešťany, 1996.
 - Révai Nagy Lexikona. [Bp. 1911.]
 - Sándor Judit-Makay Istvánné: A gyógy-idegenforgalom fejlesztésének időszerű kérdései [Bp. 1991.]
 - Sándor Róbert: A magyar balneológiai irodalom jegyzéke 1900-1956-ig. Irt Magyarország ásvány- és gyógyvizei. [Bp. 1957. 930-950. p.]
 - Schams, Franz: Vollständige Beschreibung der königlichen freyen Haupt Stadt Ofen in Ungarn. [Buda, 1822.]
 - Scherfel Aurél: A gánóczi gyógyfürdő. [Lőcse, 1885.]
 - Szepesi N. Vilmos: Az ősi Szepesség. [Bp. 1943.]
 - Szepességi, avagy lőcsei krónika és évkönyv a kedves utókor számára. Összeáll. Hain Gáspár (szerk., jegyz., utószó Véber Károly) [Bp. 1986.]
 - Szénássy Árpád: A felvidéki Árpád-kori templomok lexikona. I. kötet. [Révkomárom, 2002.]
 - Szilárdfy Zoltán: Ikonográfia-kultusztörténet. Képes tanulmányok. [Bp. 2003.]
 - Szlovákiai turistalexikon. Összeáll. Varga Erzsébet. [Pozsony, 1999.]
 - Szontagh Miklós: Baldóczi fürdő Szepes megyében. [Igló, 1885.]
 - Szóts Pál: Stubnya fürdő. [Bp. 1892.]
 - Tardy Lajos: Régi hírünk a világban. [Bp. 1979.]
 - Tátrafüred (Ó-Tátrafüred) klimatikus gyógyhely a Magas Tátrában. [Lőcse 1903.]
 - Trencsénteplicz, a Kárpátok gyöngye. [Bp. 191?]
 - Új-Tátrafüred. [Bp. 1906.]
 - Vámosy Zoltán (szerk.): Fürdők és források képes ismertetése. [Bp. 1914.]
 - Várkonyi Gábor: Hévizek és fürdők a 17. századi Magyarországon. In.: Európa híres kertje
 - Walter Gyula: Az éjszaki határon. Karczolatok Lubló - Füred életéből. [Esztergom, 1898.]

KÉPJEGYZÉK

Besztercebánya [képes levelezőlap, 1910 -es évek]	11
Kerpel Lipót: A fürdőhely Pöstyénben [színezett litográfia, XIX. század]	12
Martyn van Meytens: Mária Terézia [olajfestmény, 1750-es évek]	14
Szliács [Fürdők és források ismertetése, 1913]	15
Névjegyzék [Fürdői Lapok 1906]	16
Teplitz Városforrás [számolócédula, 1920-as évek]	17
Zsigmondy Vilmos [fénykép, 1860-as évek]	18
Vihnyefürdő [képes levelezőlap, 1910 körül]	20
Bártfafürdő Erzsébet királyné szobra [képes levelezőlap, 1906]	22
Pöstyén [képes levelezőlap 1908]	24
Pöstyén [képes levelezőlap, XX. század eleje]	25
Kottacímlap [kottacímlap, 1890 körül]	26
Tátra [képes levelezőlap 1896]	27
Vasfürdő Po'son [Pozsony] mellett. L. Rohbock rajza, G. Heisinger metsz. [metszet, 1857]	28
Képes levelezőlap [1898]	29
Illusztráció, Erdős József: Magyar fürdőkalauz című könyvéből [grafika, 1911]	31
Fürdők a Felvidéken [térkép, 1898]	32
Ajnácskő, Vasárnapi Újság [metszet, 1864]	33
Illusztráció, Pesti Divatlap [grafika, 1894]	34
Illusztráció, Hohfeld Lajos: Fürdői Almanach az 1898-ik évre c. könyvéből [belső old., 1898]	35
Baldóc [képes levelezőlap, XX. század eleje]	36
Baldóc [képes levelezőlap, XX. század eleje]	37
Bártfafürdő, Vasárnapi Újság [hirdetés, 1908]	38
Bártfafürdő [képes levelezőlap, XX. század eleje]	39
Ivópohár Bártfáról [fénykép, 2000]	40
Bazin [képes levelezőlap, XX. század eleje]	41
Borosznó [képes levelezőlap, XX. század eleje]	42
Zólyom [képes levelezőlap, XX. század eleje]	43
Csíz [képes levelezőlap, XIX. század vége]	44
Csíz [fénykép, 2003]	45
Dobsina [képes levelezőlap, XIX. század vége]	46
Fenyőháza, Hochfeld Lajos: Fürdői Almanach az 1898-ik évre c. könyvéből [hird. 1898]	47
Gánóc [képes levelezőlap, 1910 körül]	48
Illusztráció, Pesti Divatlap [grafika, 1894]	49

Iglófüred [képes levelezőlap, 1910 körül]	50
Iglófüred, Fürdők és források képes ismertetése című kiadványból [címlap, 1913]	51
Címlap, Erdős József: Magyar fürdőkalauz című könyvéből [címlap, 1911]	52
Kassa [képes levelezőlap, XIX. század vége]	53
Késmárk [képes levelezőlap, XX. század eleje]	54
Komárom. L. Rohbock rajza [metszet, 1864]	55
Korytnica. Erdős József: Magyar fürdőkalauz című könyvéből [fénykép, 1911]	56
Korytnica [képes levelezőlap, XX. század eleje]	57
Kunfalva - Zsolnai járás - Zsolna látképe [képes levelezőlap, XX. század eleje]	58
Losonc [fénykép, XX. század eleje]	59
Lőcsefüred [képes levelezőlap, XIX. század vége]	60
Lublófüred [képes levelezőlap, XX. század eleje]	61
Illusztráció, Erdős József: Magyar fürdőkalauz című könyvéből [belső oldal, 1911]	62
A Tátra vonulatai. L. Rohbock rajza [metszet, 1864]	63
Lucsky, Vasárnapi Újság [hirdetés, 1908]	64
Merény - Feketehegy [képes levelezőlap, XIX. század vége]	65
Mosóc [képes levelezőlap, XIX. század vége]	66
Nyitra. L. Rohbock rajza [metszet, 1864]	67
Párkány [fénykép a XIX. század fordulójáról]	68
Polhora, Vasárnapi Újság [hirdetése, 1904]	69
Poprád - Husz park [képes levelezőlap, XIX. század vége]	70
A Magyar Birodalom ásványvizei és fürdőhelyei [színezett fénykép, 1907]	71
Pozsony - Vaskút [korabeli fénykép, 1898]	72
Pöstyén - Napoleonforrás [képes levelezőlap, XIX. század vége]	73
Pöstyén - Zenepavilon [képes levelezőlap, XX. század elejéről]	74
Pöstyén - Munkásüdülő [fénykép, 1898]	75
Pöstyén - Pöstyén fürdő csodát tett! [színezett grafika, 1890-es évek]	76
Pöstyén - Grüss aus Pöstyén, Fürdők és források képes ismertetése [belső képes oldal, 1913]	77
Pöstyén - „taxi” [képes levelezőlap, 1910-es évek]	78
Rajecfürdő, Hochfeld Lajos: Fürdői Almanach az 1898-ik évre c. könyvéből [hirdetés, 1898]	79
Ránki fürdő, Kassai Újság - képes melléklet [metszet, 1902]	80
Ránkifüred - Herlány, „Gejsyr” [fotó az 1899-ben megjelent ránk- herlányi fürdőkönyvből]	81
Rózsahegy, a Vág folyó és fürdő [fénykép, 1900-as évek]	83
Rozsnyó. L. Rohbock rajza [metszet, 1864]	84

Salvator forrás kincse, ásványvizes üveg, Vasárnapi Újság [hirdetés, 1913]	85
Salvator forrás, vízszállítás. L. Rochbock rajza [metszet,1864]	86
Ivócsarnok és vízkút [fénykép, 1910 - es évek]	87
Ivópohár a Felvidékről, 1870-es évek [fénykép, 1984]	89
Savnik - Savanyúvíz - gyógyintézet [képes levelezőlap, XIX. század vége]	90
Stooszfürdő [képes levelezőlap, XX. század eleje]	91
Stubnya - Hidegvíz-gyógyintézet [képes levelezőlap, XIX. század vége]	93
Szántói savanyúvíz [megrendelőlap, 1907]	94
Szántói képeslap [képes levelezőlap, 1907]	95
Szentiványi Csorbató [képes levelezőlap, XX. század eleje]	97
Szepesváralja. L. Rohbock rajza [metszet,1864]	98
Szklénófürdő [képes levelezőlap, XIX. század vége]	99
Szliács - Otthon szálló [színezett fénykép, 1910-es évek]	100
Szliács - Pest szálló [képes levelezőlap, XIX. század vége]	101
Szobráncfürdő, park és a fürdők [képes levelezőlap, XX. század eleje]	103
Tátra - Barlangliget [képes levelezőlap, 1900 -as évek]	104
Tátrafüred. L. Rohbock rajza [metszet, 1864]	105
Tátra [képes levelezőlap,1908]	106
Tátralomnic [fénykép,1910-es évek]	108
Alsó -Tátrafüred, Erdős József: Magyar fürdőkalauz című könyvéből [fénykép, 1911]	109
Tátrai Fürdők térképe [térkép, 1900]	110
Tátravidéki tengersizem [képes levelezőlap, XX. század eleje]	111
Korabeli viselet. Erdős József: Magyar fürdőkalauz című könyvéből [hirdetés, 1911]	112
Thurzófüred, Hohfeld Lajos: Fürdői Almanach az 1898-ik évre c. könyvéből [hird.1898]	114
Trencsénteplic - Zenepavilon [képes levelezőlap, XIX. század vége]	115
Trencsénteplic, Kassai Újság [hirdetés,1909]	116
Trencsénteplic [képes levelezőlap, XX. század eleje]	117
Trencsényteplic a völgyben [fénykép, XX. század eleje]	118
Újtátrafüred [képes levelezőlap, 1910-es évek]	119
Várgede [képes levelezőlap, XIX. század vége]	120
Vihnye [képes levelezőlap, XX. század eleje]	121

SZÍNES KÉPMELLÉKLETEK JEGYZÉKE

Bad Pöstyén, a híres mankótörő ábrázolás (színes grafikai plakát –1900-as évek)	1
Pöstyén (Pistyan) Vendégnévsor és fürdőlap. (IX. évf.) 1914 június. 10. címlap	2
Vihnyefürdő Boleman István szobrával (képes levelezőlap a XX. sz. elejéről)	3
Pöstyén, Ki itt belépsz... reménykedhetsz (színezett képeslap, XIX. század vége)	4
Bártfa Gyógyfürdő, (színes reklámcímke, XX. század eleje)	5
Bártfafürdői Híradó (újság, megjelent 1906. július 2. – ún. idénylep)	6
Pozsony Látkép a Dunáról (színes képes levelezőlap, XX. Század eleje)	7
Pozsony - Vaskutacska (színes képeslap, XX. század eleje)	8
Fürdőzők (színes képeslap a XX század elejéről)	9
Pozsony, csónakklub és vízfürdő (színezett képes levelezőlap XIX. század vége)	10
Poprád, városi piactér (színes képes levelezőlap XIX. század vége)	11
Lucskyfürdő (színes képes levelezőlap, XX. század eleje)	12
Tátra - Poprádi tó (képes levelezőlap, XX. század eleje)	13
Bártfa emlékpohár, színes üveg készült 1860-ban. (fénykép)	14
Bártfa fürdő, New York szálló (képes levelezőlap XIX. század vége)	15
Losonc (Színes képes levelezőlap a XX. század elejéről)	16
Tátra-Barlangliget (színes Plakát az 1900-as évekből)	17
Trencsén-Teplicz – Grand Hotel (színes litográfia XX. század eleje)	18
Trencsén-Teplicz látképe (színes képes levelezőlap a XX. század eleje)	19
Szobránc (színes plakát kész: Virágh, Bp., 1900 körül)	20
Nyitra viziület (színes képes levelezőlap a XIX. század végétől)	21
Komáromi képeslap (képes levelezőlap a XX. század elejéről)	22
Pöstyén Danubius Hotel 2004.	23

SZÍNES TÉRKÉPMELLÉKLETEK A FÜRDŐHELYEK VÁRMEGYÉIRŐL

Abauj-Torna megye	1
Árva megye	2
Bars megye	3
Esztergom megye	4
Gömör-Kishont megye	5
Hont megye	6
Komárom megye	7
Liptó megye	8
Nyitra megye	9
Pozsony megye	10
Sáros megye	11
Szepes megye	12
Trencsén megye	13
Turócz megye	14
Zemplén megye	15
Zólyom megye	16

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető	5
A Felvidék fürdőinek fejlődése az 1800 - as évektől 1914 - ig	9
A Felvidék fürdőinek térképe	32
Lexikon	33
Epilógus	123
A fürdőhelyek magyar betűrendes mutatója	125
A fürdőhelyek szlovák betűrendes mutatója	127
A helységnevek betűrendes mutatója	131
Válogatott szakirodalmi és hivatkozott művek jegyzéke	135
Képjegyzék	139
Színes képmellékletek jegyzéke	143
Színes térképmellékletek a fürdőhelyek vármegyéiről	145

Nagy Zoltán: A Felvidéki fürdők lexikona

Kiadta:

**A KT Könyv és Lapkiadó Kft., Révkomárom (Komárno)
Országos Széchényi Könyvtár**

Felelős kiadók:

**Szénássy Árpád, a KT Könyv és Lapkiadó Kft. igazgatója
Monok István, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója**

Nyomdai munkálatok:

**KT Könyv és Lapkiadó Kft., Révkomárom (Komárno)
Nyomda: NECARTE Kft. Komárom**

Kiadás éve: 2004.

ISBN: 963-200-4906

**© Minden jog fenntartva! Tilos a könyv engedély nélküli - bármely technikával
történő - másolása, sokszorosítása, a könyvből részletek,
illusztrációk közlése.**